

T.C.

**İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ, ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ SIĞINMACI
GİRİŞİMCİLERİN
ÜLKE EKONOMİSİNE KATKILARI:
İSTANBUL ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Muhammed Ali Çatalkaya

İSTANBUL 2018

T.C.

**İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ, ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ SIĞINMACI
GİRİŞİMCİLERİN
ÜLKE EKONOMİSİNE KATKILARI:
İSTANBUL ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Muhammed Ali Çatalkaya

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ayşem Biriz Karaçay

İSTANBUL 2018

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Uluslararası İlişkiler

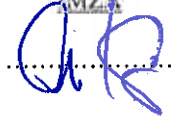
Yüksek Lisans programı öğrencisi Muhammed Ali Çatalkaya'nın
Türkiye'deki Sosyal Sigortacı Girişimcilerin Öike ekonomisine Katkısı
İstanbul örneği başlıklı tez çalışması,
Enstitümüz Yönetim Kurulu tarih ve sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından
oybirliği/oyçokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

UNVANI, ADI SOYADI

TEZ DANIŞMANI

Dr. Ayşem Biriz Karanay

İMZA

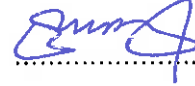
JÜRİ ÜYESİ

Oya Dağlar Macar

JÜRİ ÜYESİ

İbrahim Emre Altın

(*) Yüksek lisans tez savunma jürileri en az biri kurum dışından olmak üzere danışman dahil en az üç öğretim üyesinden oluşur. Jürinin üç kişiden oluşması durumunda eş danışman jüri üyesi olamaz. Eş tez danışmanının jüri üyesi olması durumunda asıl jüri beş üyeden oluşur.

TELİF HAKLARI

Bu yüksek lisans tezinin bütün telif hakları Muhammed Ali Çatalkaya'ya aittir. Belli bir kısım özet şeklinde yorumlanarak alınsa dahi kaynak belirtilmesi rica olunur.

ETİK KURALLARA UYGUNLUK

Tez üzerinde yapılmış olan belli bir bölüm veya paragraf alıntılarında yararlanılan kaynağın künye bilgileri ve sayfa numaralarını açıkca belli ettiğimi, birebir yapılmış olan alıntılarda tırnak işaretiyle kullanarak alıntının kaynağını gösterdiğimi, yorumlanarak kullanılan farklılaştırılan cümlelerin sayfa numarasını açık bir şekilde belirttiğimi, başkalarının kendine ait üslup ile belirttiği yorumları benim kendi yorumum gibi göstermediğimi, yorumlayarak aktardığımı, dipnotlarda belirtilen kaynağın kaynakça kısmındaki verilerle uyduğuna, yararlandığım kaynaklarda izin alınması gereken yazarlardan farklılaştırarak yararlanmak kaydıyla mail yoluyla izin aldığımı, mülakatlarımda gizlilik esası dışına çıkmadığımı ve biçim olarak İstanbul Ticaret Üniversitesi'nin kurallarına uyduğumu açıkca beyan ederim.

İTHAF

*Yüksek lisans sürecimde vefat eden sevgili dedem H.Ali Çatalkaya ve sevgili dayım
Fatih Yetim anısına...*

TEŞEKKÜR

Sürekli destek vererek, kaynak noktasında eksiklerimi tamamlayan ve iyi bir çalışma ortaya koymama vesile olan danışmanım Ayşem Biriz Karaçay'a çok teşekkür ederim. Tez hazırlama sürecimde benden bir kez olsun desteklerini esirgemeyen Babam Selim Çatalkaya, Annem Züleyha Çatalkaya kardeşlerim; Fatmanur, Semanur ve M.Sait'e çok teşekkür ederim. Konumun araştırma kısmında bende desteğini esirgemeyen mülakatlarda sürekli yardımcı olan tüm KADEM ekibi ve özellikle Fırat Polat'a çok teşekkür ederim. Gerek tez konusunda gerek iş adamlarıyla görüşme sürecimde gerek yaptığı tercümanlıklarıyla bana pek çok vakit ayıran Suriye Türkmen meclisi başkan yardımcısı Tarık Sulo Cevizci'ye teşekkür ederim. Tezimi hazırlama sürecinde bana büyük katkıda bulunan , tezimi bitirene kadar özenle bana yardımcı olan , tavsiyelerde bulunan ve önermiş olduğu kaynaklardan ötürü tezimde büyük kolaylıklar sunan sayın KADEM genel başkanı Emine Sare Aydın Yılmaz'a sonsuz şükranlarımı sunarım. Jüride tanıştığım ve tezimin gelişmesi adına önemli önerilerde bulunarak moral veren Ahmet Emre Ateş'e teşekkür ederim. Desteğini hep hissettiğim ve sürekli yardımını esirgemeyen Bilge Karaavcı'ya çok teşekkürler. Konu çalışmam üzerinde ve kaynak önerileriyle yardımcı olan, sürekli fikir alış verişinde bulunan ve Bourdieu ile tanışmamı sağlayan Özgür Ataş'a çok teşekkür ederim. Düzenlemeler noktasında bana yardım eden Gülşah Korkmaz'a teşekkür ederim. Bölüm başkanımız Oya Dağlar Macar'a yardımların ötürü teşekkür ederim. Mülakat sürecinde benimle beraber sıkılmadan gelip destek veren kuzenim Ömer Faruk Çatalkaya'ya teşekkürler. Son olarak bana bu süreçte yardımcı olan tüm görüşmecilerime bilgi toplama aşamasında yaptığım mülakatlarda anlayış ve sabırlı bir şekilde sorularıma cevap veren tüm Suriyeli girişimcilere aileme, amcama, hocalarıma, arkadaşlarıma çok teşekkür ederim. Canım yeğenlerim Livanur, Ecrin, Beyza, Esra, Berat Fuat, Ahmet Yuşa, Furkan ve doğacak olan yeğenim Akif büyüdüklerinde umarım dünya iyi bir hal alır ve insanlar hiç bir zaman sığınma amacıyla başka ülkelere iltica etmezler...

ÖZET

Orta doğu coğrafyasında, iç karışıklıklarla başlayıp bazı ülkelerde birçok insanın hayatını kaybettiği bir iç savaşa dönüşmüş olan Arap Baharı içinden çıkılamaz bir hal almıştır. 2011 yılında Esat rejimine karşı yapılan eylemler ve Suriye'de 2011'de hükümet karşıtı demokrasinin gerçekleşmesi için yapılan eylemler süreç içerisinde iç karışıklığa dönüşmüş ve bu karışıklıktan en fazla etkilenen Suriyeliler olmuştur.

Yapılmış olan yarı yapılanmış mülakat ile İstanbulda yaşayan 40 Suriyeli üzerinde; Mültecilerin mevcut durumu ve popülasyon yapıları kaynak taramalarıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu 40 Suriyelinin Fatih, Aksaray, Edirnekapı ve Beyazıt bölgesindeki işletmelerin kuruluşunda yapılan ithalat ve ihracat süreçlerine varıncaya kadar eleman ve hammadde teminleri incelenmiş ve Türkiye ekonomisine faydaları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresinden alınan bilgilere göre ülkemizde 3,5 milyon Suriyeli sığınmacının bulunduğu ve ekseri olarak kamp dışında bir takım işlerle meşgul olarak gelir elde edip hayatlarını devam ettirdikleri açıkça görülmektedir. Tezde İstanbul'daki Suriyeli sığınmacıların sadece ülkeye ayak bağı olmaları yönünde düşünülenin aksine bardağın dolu tarafından bakıp katkıları nispetinde iş kurma sürecini ve ülke ekonomisine faydaları araştırılıp incelenmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Arap Baharı, Göç, İstanbul, İstihdam, Mülteci, Suriye, Sığınmacı

ABSTRACT

In the Middle East, Arab Spring has become inextricable in its geography, which has become a civil war, beginning with internal disturbances and losing the lives of many people in middle east countries. The actions taken against the Esat regime in 2011 and the actions taken in Syria for the democratic anti government in 2011 turned into an internal disorder and the Syrians became much affected by this confusion.

With the semi-structured interview, 40 Syrians living in Istanbul; The current situation of the refugees and the population structures have been tried to be revealed by the sources. In addition, this 40 Syrians until they arrive to do import and export business processes of the organization in Fatih, Aksaray, Edirnekapı, Beyazit and raw material supply elements have been examined and tried to expose the benefits of Turkey's economy.

According to the information received from the Ministry of Interior Migration Administration, it is clearly seen that 3.5 million Syrian asylum seekers in our country are mainly engaged in some activities outside the camp and continue their lives. In the thesis, contrary to the thought that Syrian asylum seekers in Istanbul should be a footstep to the country only, they are trying to investigate the process of establishing a business and the benefits of the country's economy according to their contributions.

Key words: Arab spring, Business, Immigration, Refugees, Syrian asylum seeker

Listeler

Liste 1. Görüşme yapılan iş insanları listesi

Liste 2. Kısaltmalar listesi

Liste 3. Mülakat soruları listesi

Şekiller listesi

- Şekil 1. Sığınmacı Girişimcilerin Eğitim Seviyeleri
- Şekil 2. Sığınmacı Ailelerin Çocuklarının Aldığı Eğitimden Memnun Olma Yüzdeleri
- Şekil 3. Ev ve İş Yeri Sahiplerinden Memnun Olma Durumu
- Şekil 4. Türkiye’de Yaşam Şartlarının Pahalılık Durumu
- Şekil 5. Ülkeye Giriş Yapma Yolları
- Şekil 6. Göç Etmeden Önce Türkiye'ye Gelme Durumu
- Şekil 7. İşletmelerin Faaliyet Alanı
- Şekil 8. Seçilen İş Alanında Tanıdıkların Olma Durumu
- Şekil 9. Türkiye’de İş Kurma Süreci
- Şekil 10. Girişimcilerin Hammadde Alarak Toptancılara Katkı Sağlaması Durumu
- Şekil 11. İşletmelerde Çalıştırılan İşçi Sayısı
- Şekil 12. Sığınmacıların İş Yükünü Hafifletme Durumu
- Şekil 13. Suriye'ye Dönmeyi Düşünme Oranı
- Şekil 14. Suriye'deki Savaşın Bitmesine Yönelik Düşünce
- Şekil 15. Sığınmacıların Avrupa’ya Gitme Düşüncesine Yönelik Tutumları
- Şekil 16. İş Hayatında Tanışılan Türk Esnaflarla Sosyal Olarak Zaman Geçirme Durumu

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	1
ABSTRACT.....	2
Listeler.....	3
Şekiller listesi	4
İÇİNDEKİLER.....	5
Kısaltmalar Listesi	7
1.GİRİŞ.....	2
2. METODOLOJİ	4
2.1. Bölge Seçimi	5
2.2.Mülakat Süreci	5
3.DÜNDEN BUGÜNE GÖÇ ve GÖÇMENLER.....	6
3.1. Göç ve Göçmen Kavramı.....	6
3.2. Göç Kuramları.....	9
3.2.1.İlişkiler Ağı (Network) Kuramı.....	9
3.2.2. Göç Sistemleri Kuramı.....	12
3.2.3.Merkez Çevre Kuramı.....	13
3.2.4. İtme- Çekme Kuramı.....	14
3.3.Göçün Nedenleri.....	14
3.4. Göçün Sonuçları	16
3.5. Statülerine Göre Sığınmacılar ve Mülteciler	17
3.5.1.Geçici koruma	17
3.5.2. Mülteci	21
3.5.3.Sığınmacı ve Şartlı Mülteci.....	24
4. SURİYELİ SİĞİNMACILARIN ARKA PLANI.....	25
4.1. Suriyeli Sığınmacılar	28
4.1.1. Suriyelilerin Nüfus Olarak Dağılımı	29

4.1.2. Suriyelilerin Şehirler Arası Yerleşimleri.....	30
4.2. Suriyelilerin Öncelikli Yaşam İmkanları.....	31
4.2.1. Suriyelilerin Eğitim - Öğretim İmkanları.....	32
4.2.2. Suriyelilerin Konaklama İmkanları.....	34
4.2.3. Suriyelilerin İş İmkanları	36
4.2.4. Suriyelilerin Sağlık İmkanları	37
4.3. Kamplarda Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Sorunları.....	37
4.4. Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Sorunları.....	37
4.5. Suriye Krizindeki Göç Sorununun Türkmenlere Etkileri	41
4.6. Sığınmacı Kadınlar ve Sürdürülebilir İstihdam Farkındalığı.....	45
5. SİĞİNMACILARIN İSTİHDAMA GİRİŞ SÜRECİ.....	47
5.1. Üretim İçin İş Yeri Açma Aşaması.....	52
5.2. Hammadde Temini.....	58
5.4. Haksız Damga	67
5.5. Şartların İyileşmesi Durumunun Analizi.....	71
5.6.Suriyeli Sığınmacılara Data Desteği	77
5.7. Kurye Ticareti ile Zorla Dilendirme.....	80
5.8.Suriyelilerin Suriyelilere Bakışı.....	81
6. SURİYELİ GİRİŞİMCİLERİN EKONOMİYE FAYDALARI.....	86
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	94
Kaynakça.....	104

Kısaltmalar Listesi

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AFAD: T.C. Başbakanlık Afet ve Acil durum Yönetimi Başkanlığı

BM: Birleşmiş Milletler

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

ÇSGB: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

DEAŞ: Devlet'ül Irak ve's Şam

ESB: Eski Sovyet Birliği Ülkeleri

GİGM: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

GK: Geçici Koruma

GKY: Geçici Koruma Yönetmeliği

GÖÇ DER: Göç Edenler Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği

KADEM: Kadın ve Demokrasi Derneği

KDV: Katma Değer Vergisi

MAZLUMDER: İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği

ORSAM: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi

ÖK: Ön Kayıt

ÖSO: Özgür Suriye Ordusu

PYD: Demokratik Birlik Partisi (Partiya Yekîtiya Demokrat)

SDMGUK: Suriye Devrimi ve Muhalefet Güçleri Ulusal Koalisyonu

SETA: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı

Suriyeli: Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşı

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

Türkiyeli: Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UYKK: Uluslararası Yabancıları Koruma Kanunu

YPG: Halkçı Koruma Birlikleri (Yekineyen parastina gel)

1.GİRİŞ

Türkiye kuruluşunun ilk yıllarından bu yana pek çok göç ve sığınma hareketine sahne olmuştur. Son yirmi yıl içerisinde ise Türkiye sadece göç veren ve göç alan bir ülke konumunda olmakla kalmayıp, aynı zamanda başka ülkelere gitmek isteyen ülke vatandaşları için geçiş yapabilecekleri bir göç ülkesi konumuna ulaşmıştır. Bütün bu göçlerin siyasal ve ekonomik alanın önemli bir değişkeni olduğu görülmüştür (İçduygu, Erder, & Gençkaya, 2014, s. 13-14).

Antropolog Douglas'a göre, göçlere yönelik olarak ülkenin giriş çıkış noktaları, kimlerin ülkeye alınacağı konusunda büyük önem kazanmaktadır. Bu nedenle, ülke sınırlarının kimlere ve hangi şartlarda açılacağına yönelik göç ve iskan politikaları önemli rol oynamaktadır (Parla & Danış, 2009, s. 131-132).

Suriye'de ortaya çıkan Esat rejimi ile muhalifler arasındaki çatışmaların artmasından dolayı Suriyeliler farklı ülkelere sığınma mecburiyetinde bırakılmış ve bunun sonucunda toplu olarak göç etmişlerdir. Suriye'de çıkan çatışmalar civar bölgelerdeki ülkeleri savaş sorunuyla tehdit altında bırakmıştır. BM verilerine göre Suriye'de iç karışıklık çıkmadan ülkede önce bulunan 22.4 milyon Suriyeli'den 5.5 milyonu savaş nedeniyle ülkesini terketmiştir. Gerçekleşen göçlerde en yoğun göç alan ülke sıralamasında Türkiye ilk sırada yer almış ve Lübnan, Ürdün, Irak gibi yakın ülkelerin göç alma sıralamasında Türkiye'yi takip ettiği görülmüştür. Ayrıca İçişleri Bakanlığı Göç İdaresinin verilerine göre 2018 yılında Türkiye'de 3 milyon 552 bin Suriyeli sığınmacı yaşadığı görülmektedir. Suriyeli sığınmacıların durumu uzaktan bakıldığında belli bir bölgenin sorunu olarak görülmekteydi. Ancak bu durum 2014 yılında Avrupa'ya göç etme çalışmalarının başlamasıyla büyük bir sorun haline gelmiş ve Dünya üzerinde büyük yankılara neden olmuştur. Suriyelilerin Avrupa'ya sığınma süreçlerinde AB tarafından öne sürülen risklerin başında Avrupa'ya gelen sığınmacıların kalıcı olma durumu riski söz konusu olmuştur ve bu riske karşı önlemler alınmaya çalışılmıştır (Göç İdaresi, 2018).

Suriyeli Sığınmacılar genellikle farklı ülkelere giderek oradaki kamplarda kalmaktadırlar. Suriyeden gelen sığınmacıların yüzde 8'i kamplarda yaşamakta ve geri kalan yüzde 92'lik diğer kısmı ise kamp dışında hayatlarını sürdürmektedirler. Kamplarda yaşayanlar gıda, eğitim, barınma ve sağlık gibi temel haklara, kamp dışında yaşayan sığınmacılara göre daha kolay

ulaşmaktadır. Ancak bu kamplarda kalmayan bazı sığınmacıların hayatlarını idame ettirmek için ihtiyaçları olan iş sektöründe faaliyet göstermesi durumu yerli halkla sürekli olarak sorunlar yaşanmasına neden olmuş ve buda ikili ilişkileri yakınlaştırmak yerine uzaklaştırmıştır. Ayrıca sığınmacıların göç ettikleri şehirlerde konaklamalarının uzun süreceğinin anlaşılması ile şehirde yaşayanlarla daha büyük sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır (Erdoğan, 2017, p. 49).

Değerlendirmeler kapsamında ülkemizdeki sığınmacılarla ilgili bilgiler toplanarak inceleme çalışmaları yapılmıştır. Bir kısmı teorik, bir kısmı ise yarı yapılanmış mülakat tarzında olan bu çalışmanın amacı Türkiye'de yaşayan sığınmacıların mevcut durumunun, sorunlarının ve ülkeye etkilerinin incelenmesi doğrultusunda ülkemiz üzerindeki katkılarına değinip, iş kurma sürecinde sağladıkları istihdam faydaları da göz önünde bulundurularak sadece ülkemizde yaşayan mültecilerin tamamının bize külfet olmadığını göstermektir.

Tezde ilk olarak, göç ve göçmen kavramları ardından göçün nedenleri ve sonuçları açıklanmakta ve Türkiye'deki göçler için uygulanan politikalar incelenmektedir. Bu incelemelerden sonra sığınmacı, mülteci, şartlı mülteci, geçici koruma ve ikincil korumaların tanımı yapılmaktadır. Son kısımlarda ise yarı yapılanmış mülakat sistemiyle Suriyeli mültecilerin iş kuma, ülke ekonomisine faydalı olma ve günlük yaşamlarındaki ilişkilerine değinilmektedir. Bu süreç kapsamında fabrika sahipleri çalıştırdığı işçilerle, komşu üretimcilerle, malı pazarladığı yerlerle ve piyasadaki olumlu ve olumsuz etkilere değinilmekte ve sonuç olarak nasıl bir ortamda daha sağlıklı bir şekilde ülke ekonomisine faydalı olacakları incelenmektedir.

2. METODOLOJİ

Bu tez çalışmasında 40 Suriyeli ile yüz yüze görüşülerek ayrıntılı olarak mülakat gerçekleştirildi ve çoğusu ile tekrar görüşme sağlanarak alınan bilgiler pekiştirildi. Sahada yapılan gözlemler, mülakatlar ve literatür taramaları etkili bir şekilde kullanıldı. Yapılan mülakatlarda sert ve resmi bir dilin aksine gayet dostane bir şekilde samimi ifadelerle sohbet edilmeye çalışıldı buda görüşmelerin daha akıcı bir şekilde sürdürülerek detaylı bilgiler alınmasına yardımcı oldu. Sığınmacıların direkt olarak ülkeye faydaları ve iş kurma süreçlerini irdelemek yerine öncelikle tanışma şeklinde kendimi tanıtarak aynı soruları karşı tarafa yöneltip mülakata öyle devam edildi ve başlangıçta sorular şöyle gelişti ; İsmi nedir ? Kaç yaşındasın ? evli misin? evet ise, çocuk var mı ? ne yapıyorlar okuyorlar mı? alıştılar mı? bir sorun olmadan buranın kültüre adapte oldunuz mu ? Suriye'de neresinde ikamet ediyordunuz ? Burayı tercih etmenizdeki asıl amaç nedir? Suriyede yaptığınız işlerle burada yaptığınız işler farklılık gösteriyor mu? Kamu kurum ve kuruluşlardan memnun musunuz? Ya peki savaş biterse hiç dönmeyi düşünür müsünüz? Avrupa'ya gitme hayaliniz var mı? Buranın vatandaşı olmak ister misiniz?. Sorular bu şekilde devam etti kişiden kişiye soruların şekli değişti, gidişata göre sorular soruldu.

Tez çalışmasının başlangıç aşamasında uluslararası ilişkiler bölümü üzerinde araştırılmaya açık konu olmasına dikkat edildi. Gaziantep'te uzun yıllar yaşamam ve Halepli arkadaşlarımın Gaziantep'te iş kurma süreçleri dikkatimi her zaman celp etti ve bu konuyu seçmeme etken oldu. Çalışma sürdürülürken her zaman sahaya inilerek halkın belli fikirler üzerinde düşüncelerinin süzgeçlenmesi amaçlandı. Dolayısıyla önceden konu ile alakalı tezler okundu ve Türkiye'deki Suriyeli iş adamları ve iş kadınlarının Türkiye ekonomisine katkıları araştırılmaya başlandı.

Yapılan tez araştırmasındaki amaç, ülkemizde sığınmacı olan Suriyelilerin herkes tarafından kötü lanse edilmesine, sürekli ayak bağı olduklarının düşünülmesine ve zaten ekonomisi fevkalade olmayan ülkemizin sığınmacılara kucak açması konusunda hata edildiği görüşüne nispeten bakışların kesinlikle haklı olmadığını göstermek ve bardağın dolu tarafından bakarak, her bireyin başına gelenlerden kendisi sorumluymuşcasına oluşan tepkilere set koymaktır. Unutulmamalıdır, kimse doğmadan önce kültürünü, ırkını, yaşayacağı yeri ve hatta ailesini seçmemektedir.

2.1. Bölge Seçimi

Teze başlanmaya karar verildikten sonra ilk olarak Edirnekapi'daki Fevzi Çakmak caddesinde Suriyeli girişimcilerin büyük ölçüde alana yayıldığı tespit edilip görüşme sürecine başlanmıştır. Ardından bir kısım Suriyeli girişimcilerle Türkçe bilmedikleri için Kadem yetkilisinin tercümesiyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Suriye Türkmen Derneği başkanı Tarık Cevizci sayesinde Beyazıt, Çemberlitaş, Sirkeci ve Kapalı çarşıda mülakat yapılabilecek girişimci kitlelerine ulaşılmış, aynı şekilde Arapça tercüme için kendisine başvurulmuştur ve tarihi yarım ada bölgesine derinlemesine araştırma gerçekleştirilmiştir.

Teze konu olan 40 kişi ile yapılan görüşmelerin bir kısmı Kadın ve Demokrasi derneğinin 2015 yılında Edirnekapi'da kurulan yerleşkesinde yaklaşık 300 kadının dil eğitiminin yanı sıra farklı eğitimler aldığı Suriyelilere yönelik çalışmaların yürütüldüğü AFAD ile ortaklı bir mülteci merkezindeki kadınlardan da oluşmaktadır. Bu merkezin bizzat ziyaret edilerek kişilerle orada görüşmelerin yapılması kadınların mülakat sürecinde daha rahat cevap vermesini sağlamıştır. Ulaşılan kitleler arasında mülakatı gerçekleştirmek istemeyen geri çeviren görüşmeciler olmuş, bir kısım tarafından da mülakat gerçekleştirilirken ses kaydı alınmasına müsaade edilmemiştir. Görüşme yapılan kişilerin meslek türleri 5 erkek ayakkabıcısı, 4 kadın ayakkabıcısı, 5 çocuk ayakkabıcısı, 4 çantacı, 5 kumaşçı, 5 derici, 3 lokantacı, 2 kuaför ,5 tekstilci, 1 kuyumcu, 1 sosyal medyadan gelirini sağlayan kişiler olarak çeşitlilik göstermektedir. Ağırlıklı olarak tekstil işlerine yoğunlaşmış girişimcilerin bir kısmı Suriyelilere hizmet verirken bir kısmı Türk toptancılar vasıtasıyla piyasayın içerisinde yer almaktadır. Görüşülen 40 Suriyeli girişimciden yüzde 30'u Suriye Türkmenlerini kapsamaktadır.

2.2.Mülakat Süreci

Yapılan araştırmada mülakatların faydalı olmasını sağlamak adına literatür taramaları gerçekleştirilmiş iş yapılan alanlar ve iş yapanlarla ilgili bilgiler toplanmıştır. Görüşmeler yaparken kimi zaman kişilerin tedirgin olduğu hissedilmiş ve bu yüzden mülakata başlamadan önce kendimizi tanıtarak çalışma yapılan konunun ne olduğu ne için bu çalışmaların yapıldığı katılımcıya anlatılmıştır.

Tez araştırması boyunca 40 kişi ile görüşme sağlanmıştır. Mülakatlardaki görüşme süreleri 17 ile 62 dk arasında değişiklik göstermiştir. Elde edilen sonuçlar benzerlik göstermeye

başlayınca mülakat sonlandırılmıştır. Yukarıda belirtilmiş olduğu gibi görüşmeler sırasında hıza yetişmek ve mülakatçının dikkatini daha iyi bir noktada toplamak adına ses kayıt cihazı kullanılmış ve bu kayıt için izin istenilmiştir ancak bir kısım katılımcı bu durumu olumlu karşılarken bir kısmı olumsuz karşılamıştır, yine de önemli yerler sürekli not alınmış ve izinle yapılan tüm ses kayıtları sonradan kağıda aktarılmıştır. Yapılan görüşmelerde gizlilik esassından asla çıkılmayacağını açıkça beyan ederek görüşmelere başlanılmıştır. Yapılan görüşmede başlıca sorular tezin son kısmında listeli olarak sıralanmaktadır.

3.DÜNDEN BUGÜNE GÖÇ ve GÖÇMENLER

3.1. Göç ve Göçmen Kavramı

Göç, bireylerin veya toplulukların bulunmuş oldukları güncel yerleşim yerini terk ederek farklı coğrafyalara yerleşme eylemine ve oradaki yaşamının tamamına şeklinde tanımlanmaktadır. Bu kapsamda göç kavramı gerçekleşme biçimine, göç edilen yere ve zamana bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Ülkenin içerisinde belli bir noktadan diğer noktaya yapılan göçler iç göç, ülke dışına yapılan göçler ise dış göç olarak adlandırılmaktadır. Göç tarihi incelendiğinde ilk göç olarak bilinen Kavimler Göçü'nün bu hareketliliği başlattığı görülmektedir. Ayrıca Batıya doğru gerçekleşen bu hareketlilik kapsamında demografik, siyasal, sosyal ve kültürel değişimlerin meydana geldiği de görülmektedir.

Göç genel olarak insanların dini, siyasi, ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı yaşamlarının geri kalanı sürdürebilmek adına seçmiş oldukları farklı ülke ve şehirlere doğru hareketlilik sağlamalarına denilmektedir. Ayrıca insanların zorunlu olarak eğitim ve sağlık ihtiyaçlarını karşılayacakları geçici süreli yapılan bölge değişimlerinde göç olarak nitelendirilmektedir (Günaydın, Atılğan, & Serin, s. 38).

Göçmen kavramı, mülteci ve sığınmacı kavramlarından farklı olarak siyasi gerekçelerle değil, ekonomik kaygılarla ve daha iyi hayat standartlarına sahip olmak amacıyla ülkesinden farklı bir ülkeye göç eden kişiler şeklinde tanımlanmaktadır. Göçmenler iki tür göçle karşı karşıyadır; bunlardan ilki istek dışı diğeri ise kendi istekleriyle yapmış olduğu göçlerdir. İstek dışı olan göç hareketlerinin nedenleri arasında felaketler, ülke içerisindeki savaş hali ve

karışıklıklar büyük önem taşımaktadır. Göçler, resmi yollarla düzenli göçler şeklinde olabileceği gibi gayri resmi yollardan da kayıtdışı olarak ülkelere göç edilebildiği görülmektedir. Bu bağlamda Suriyeli sığınmacılar uzun zamanlı dış göçler grubunda yer almaktadırlar (Çetin, 2017, s. 14).

Göçmenlerin kendi istekleriyle yaptıkları dış göçlerde ekonomik sebepler ve refah düzeyi başı çekmektedir, ekonomik olarak yapılan göçler maddi durumu kötü olanların yanı sıra maddi durumu iyi olanlarında yaptığı eylemdir. İnsanlar yüksek sermayelerinin getirdiği az kazançtan memnuniyet duymayıp göç ettikleri diğer ülkelerde daha çok gelir sağlayarak o ülkenin vatandaşlarına hizmet vermekten memnuniyet duymaktadır. Ancak bu şekilde ülkemize gelen işgücü göçü ile ilgili oluşabilecek temel sorunlara karşı Türkiye'nin uzun vadeli planlamalar yapması ve bu anlamda başarılı bir düzen sağlayabilmek adına siyasal partiler ve güçler arasında daha yoğun bir yakınlık ve tutum sergilenmesi gerekmektedir (Unat, 2002, s. 49).

Uluslararası Göç Örgütü'nün göç terimleri anlamları incelendiğinde, ülkesinde gördüğü zulümden ötürü göç mecburiyetinde bırakılıp ve mülteci olarak kalmak istediği ülkede başvurusu kabul edilene kadar beklediği süre içerisinde bireyler "Sığınmacı" olarak nitelendirilmektedir. Mevcut başvurusu sonucu kabul görüp sığınma talebine olumlu yanıt alan kişilerise "Mülteci" olarak adlandırılmaktadır. Mülteciler, ayrıldıkları ülkelerinde hayatta kalma şansları olmayan kişilerdir. Mültecilerin bulundukları ülkeden kaçma sebepleri arasında, savaş, iç karışıklıklar, zulüm, temel hak ve hürriyetlerinden yoksun olma şartları olması gerekmektedir (Uluslararası Göç Örgütü, 2009, s. 49).

Göç tarihi çok eski tarihlere dayanmaktadır ve göçe neden olan etkenlerin en büyüğü olarak ekonomik nedenler dikkat çekmektedir. Ekonomik nedenlerin ardından bir diğer önemli göç etkeninin ise dini baskılardan kaynaklandığı ortaya çıkmaktadır. Tarih boyunca Türkiye, farklı dönemlerde farklı uluslar arası göç ve sığınma hareketlerine ev sahipliği yapmıştır. Kuruluşunun ilk yıllarında Türkiye, yüksek sayılara varan bir soydaş göçüyle karşılaşmış ve ardından İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise köylerden kentlere gerçekleşen iç göçler ve uluslar arası işçi göçleriyle karşı karşıya kalmıştır. Soğuk Savaş'ın etkisiyle küreselleşmenin hızla yayılması ve Avrupa Birliği'ne üye olunması gibi gelişmeler, Türkiye'ye yönelen göçmen ve sığınmacı sayısında önemli derecede değişiklik olmasına neden olmuştur (İçduygu, Erder, & Gençkaya, 2014, s. 13-14).

Göç ile ilgili olarak, 1991 yılında Irak'dan gelen yaklaşık beş yüz bin sığınmacının Türkiye'ye göçü ve bireysel sığınma vakalarının artması nedeniyle sığınmaya ilişkin olarak 1994 yılında yönetmelik kabul edilmiştir. 1994 yılında kabul edilen bu yönetmeliğe göre sığınmacı kavramı, "İrki, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı" ifade etmektedir (Şimşek, 2017, p. 17).

Göçlerin artması ile göç alan ülkeler kendilerine avantaj sağlayacağını düşündükleri özellikle de devlet güvenliğini ön plana çıkaran çeşitli göç politikaları çıkarmaktadırlar. Devlet güvenliğini esas alan bu politika sınırların güvenliğinin artırılması, mültecilerin sınır dışı edilmesi ve temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması gibi etkenler üzerinde durmaktadır. Genellikle bu politikalar ülkelerin çıkarları doğrultusunda şekillendiğinden kimi zaman göçmenlerin ülkeye gelişi cesaretlendirilirken, kimi zaman engellenmeye çalışıldığı görülmektedir. Dolayısıyla ülkelerin göç tarihi, ülkelerin zaman içinde çıkarları doğrultusunda değişebilen farklı göç politikaları uygulamaları ile şekillenmektedir (İçduygu & Şimşek, 2017, s. 6-7).

Uluslararası Göç Örgütü'nün verilerine göre 2018 yılı itibariyle Dünya'da 258 milyon göçmen nüfusun olduğu görülmektedir. Bu göçlerin temel nedenleri bireylerin ekonomi ve diktatörlük yönetimden usanmış olması bunun yanı sıra sağlık sebeplerinin olması, endüstrinin gelişmesi ile insanların iş gücüne daha az ihtiyaç duyulması ve bunu fırsat bilen bir takım uluslararası şirketlerin ucuz işçi çalıştırmamasından insanların kaçması olarak görülebilmektedir (Düzgün, 2016, p. 5).

Göç kavramı kapsamındaki teorilerin ortaya çıkışı genel olarak; göçün nedenleri, göç hareketlerinin yönü ve süresiyle, göçmenlerin yerleştikleri alanlardaki sosyo-kültürel uyum ve işgücü konularının açıklanmasına yönelik tartışmalara zemin hazırlamaktadır (Çetin, 2017, s. 9). Bu nedenle göç kavramı ile ilgili teoriler incelendiğinde göç olgusunun bütün yönleriyle ele alınması gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Daha önce yapılmış olan çalışmaların sadece istatistik bilgileri hedef alındığında doğru sonuçlar ortaya çıkmadığı görülmektedir. Böylece göç

içerisindeki tarihsel oluşum süreçleri ve göç etmenin altında yatan temel etkenleri irdeleyerek sonuçlara daha doğru biçimde erişilmektedir.

Göçler, yaşandıkları coğrafyalarda kısa ve uzun vadede büyük değişiklikler meydana getirmektedir. Uluslararası göçlerin böylesine fazla yaşanması, gelişmekte olan ve özellikle gelişmiş ülkeler için gerek etnik gerekse sosyo-ekonomik açıdan oldukça önemli bir tehdit unsuru oluşturmaktadır. Sosyal açıdan incelendiğinde ulusal kimliğin hasar görmesi, sosyal devlet yapısında meydana gelebilecek olumsuz etkiler nedeniyle toplumda meydana gelen endişe ve önyargı göçmenlere karşı tutumu olumsuz yönde etkilemektedir. Yine ekonomik açıdan incelendiğinde ise işgücünün ucuzlaması dolayısıyla hali hazırda istihdam edilen nüfusun gelirinin azalması gibi olumsuz etkileri görülmektedir. Bu gibi durumlar göçmen alan toplumların sosyal yapısını büyük ölçüde etkilemekte, ekonomik açıdan yapısal değişiklikleri zorunlu hale getirmektedir (Boz, 2016, s. 148).

Göç politikalarının iyi bir şekilde geliştirilmesi ile hem göç veren ülke, hem de göç alan ülke açısından büyük katkı sağlayacağı bilinmektedir. Gelişmekte olan ülkeler politikalarında çok daha hassas davranıp ülkenin gelişebilirliği açısından önemli kararlar vererek gidişatı kendi lehlerine çevirebilmektedirler. Gelen göçmenler konusunda seçici davranarak ülkesindeki tehdit unsurlarına yer vermek istemeyen ülkeler, genel olarak nitelikli göçmenlere kapılarını açmaktadırlar (Demirhan & Aslan, 2015, s. 121).

3.2. Göç Kuramları

Göç kuramları genel itibarıyla göçün nedenlerini irdeleyerek nitel ve nicel olarak sonuçlar ortaya koymaktadır. Göç kuramlarının nedenlerine bakıldığında kuramların çoğunlukla ekonomik sebeplere dayandırılarak tarihsel açıdan uzak oldukları görülmektedir. Lakin göçlerin temelinde geçmişe dayalı olgular bulunmaktadır. Her göç olayının incelenmesi kendi içerisindeki sebeplerle ele alınırken, tarihsel süreçler de göz önünde bulundurularak geçmişte yaşanmış olay ve olguları da göç ile ilişkilendirmek gerekmektedir.

3.2.1. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

İlişkiler ağı kuramı temel olarak; göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde kurdukları ağların yani göç alan ve göç veren yerler arasında kurulan ağların göçler üzerindeki etkilerini

göstermektedir. Abadan Unat bu ağları şu şekilde tanımlamaktadır: “Göçmen ilişkiler ağı, geldikleri ülke ile yeni yerleştikleri ülkelerde eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayan kişiler arasında ortak köken, soydaşlık ve dostluk bağlarından oluşan kişiler arası bağlantılardır” (Unat, 2002, s. 18). Bu ölçütlere ek olarak ekonomik ve siyasi etkenler de göz önünde bulundurulmalıdır. İlişki ağlarında ülkeler arasındaki etkileşimler önemli bir boyut kazanmaktadır. Bu ilişkiler ağı kuramında önemli olan ilişkiler ağının, içeriğinden çok kurulmuş olması durumudur. Örnek olarak, Türk işçilerinin ekonomik nedenlerle ağ kurarak Almanya'ya göç etmesiyle orada uyum sağlamalarının ardından kurdukları ilişkilerde zaman geçmiş olmasına rağmen halen göç dalgası etkisini kaybetmemektedir. Dolayısıyla bu kuram ile temel nedenleri içerisinde kısırlaşmayan endüstri ve üretimin her yıl kendisini katlaması söz konusu olmaktadır.

İlişkiler ağı ihtiyaçlara binaen kendiliğinden ortaya çıkarak gelişmektedir. Gidilen yere alışma süreci geçtikten sonra insanların iyice güçlenerek kendilerini oraya adapte etmeye çalıştıkları görülmektedir. Göç ağı yapılan göçü destekleyerek mevcut göçmenleri olumlu yönde etkilemektedir. İlişkiler ağı sayesinde kurulan ekonomik ve sosyal maliyet düşüş göstermektedir. Ayrıca göç alan ülkede ekonomik olarak yük azalarak iş potansiyelindeki açıklar kapanmaktadır. İlişkiler ağı ile yaşanan göçün etkileşiminden dolayı göçmenlerin mevcut yerleşim yerine alışma sorunu ortadan kalkınca sosyal maliyet düştüğü görülmektedir (Çağlayan, 2006, p. 86).

İlişkiler ağının göç üzerinde olumlu etkilerinin yanı sıra olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Dolayısıyla göçmenlerin yerleştikleri bölgede sosyal hayata uyum sağlama konusunda her noktada başarılı olamadıkları görülmektedir. Bu uyum sağlama sürecinde önemli etkenlerden birisi olan eğitim döneminin, göçmen çocukları olumsuz yönde etkilediği ve süreçte zorluk çektikleri görülmektedir. Özellikle ara sınıflarda entegre olmaya çalışan ergen yaş aralığındaki çocuklar uyum konusunda büyük sorunlar çekmektedir.

İlişkiler ağının gelişmesi göçmen aileleri etkilemektedir. Ülkesinde sorunlar yaşayarak göç eden göçmenler, ekonomik olarak kendilerine katkı sağlamaları amacıyla iş hayatına yönelmektedirler. Genel itibarıyla yerel halktan daha ucuz maliyetlerle iş piyasasına kazandırılmaktadırlar ve ayrıca çocuklar ve kadınların da bu şartlarda iş çevresine ekonomik olarak gelişme adına giriştikleri görülmektedir. Daha önce çalışmayan kadın ve çocukların göç etmeden önceki ilişkilerinde değişiklikler görülmektedir. Kadınlar açısından bu durumun olumlu

yönlerine bakıldığında eve para getiren kadınların söz hakkına sahip olduğu ve çocukların istediklerini alma noktasında imkanlarının daha kolay olduğu görülmektedir. Genellikle ortadoğu insanının kendini istihdamın ortasında bulması, ilişkiler ağında yenilikler ortaya çıkarmaktadır. Zamanla uyum süreci ve adapte olma noktasında istenilen mesafenin katedilmesi durumunda artık piyasada yabancı olmayan ve oradaki haklardan haberdar olan göçmenlerin ucuz insan gücü olarak görülmeleri durumundan kurtuldukları bilinmektedir.

İlişkiler ağının etkilerinden bir diğeri de göçmenlerin kendilerini kapatarak ortama uyum sağlamak istemeyen kitlelerden oluşması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu kişiler bulundukları yerin kültürüne alışmaktan ziyade kendi farkındalıklarını yaratmak isteyen göçmenlerdir. Bazı göçmenlerin ilişkiler ağında sadece kendi çevresiyle görüşerek kendini geliştirmek istemedikleri görülmektedir, bunun en açık örneği; Türkiye'ye gelen Suriyeli göçmenlerin kalabalık bulundukları mahallelerden çıkmamaları, kıraathanelerde sadece Suriyeli olan bölgelerde zaman geçirmeleri ve uzun zaman geçmesine rağmen Türkçe bile öğrenmedikleri görülmektedir. Bu durum bize ilişkiler ağı sisteminde kişilerin kendi kültürlerine kapanarak, göç ettikleri bölgenin uyum sürecine kendini uzak tutan göçmenleri göstermektedir.

İlişkiler kuramında genel olarak ağların sosyal, ekonomik, kültürel olarak olumlu ve olumsuz yönleri ortaya çıkmakta ve bu yönler 6 önemli madde olarak Cemal Yalçın'ın Göç Sosyolojisi kitabında şöyle ifade edilmektedir:

- Göçmenleri, göçün verdiği rahatsızlıktan ve masraflardan önemli ölçüde rahatlatırlar.
- Göçmeleri, göçmenlerin içine girdikleri toplumdan yalıtırlar ve onların kendi yurtlarıyla ilişkilerinin devamını sağlarlar.
- Göçün başlangıcını ve hedef yerini etkileyerek önemli ölçüde kimlerin göçeceğini belirlerler.
- Göçmenlerin gittikleri yerlerde uyumları için kolaylık sağlarlar.
- Kendi ana yurtlarındaki potansiyel göçmenler ve ağa yeni katılanlar için yabancı toplumdaki fırsatlar ve resmi yapılanmalar hakkında haber kanalları gibi hizmet verirler.
- Göçün hızını ve büyüklüğünü önemli oranda belirlerler (Yalçın, 2004, s. 51-52).

Türkiye son yıllarda göçmenlere yönelik çeşitli zorluklar ortaya koyarak göç hızını yavaşlatma konusunda adımlar atmaktadır. Ancak ilişkiler ağı sayesinde Suriyeliler bağlantılarını devreye sokarak akrabalarının ve çevresindeki tanıdıklarının bu konudaki sıkıntıları aşması adına adımlar atmaktadırlar. Burada önemli olan,ülkeye daha önce gelen ve açık kapı politikasından faydalanan sığınmacıların zaman geçtikçe ülkeye uyum sağlamaları, iş bulma konusunda alternatiflere sahip olmaları, düşük kiralarla şehrin bir çok ucra köşesini keşfederek ilişkiler ağı kapsamında sonradan gelenlere öncülük ettiklerini göstermektir. Bu sebeple ilişkiler ağı, sonradan katılan diğer bir söylemle ilk olarak bir yeri keşfetmemiş olan göçmenler adına büyük fayda sağlayarak kısa sürede kendilerinin bulundukları bölgeye uyum sağlamalarına yardımcı olmaktadır.

3.2.2. Göç Sistemleri Kuramı

Göç sistemleri kuramı uluslararası ilişkiler çerçevesinde, ekonomik ve politik temelli olarak geliştirilmiş bir kuramsal çerçevedir. Bu kurama göre iki ya da daha fazla ülke karşılıklı olarak göçmen değişimiyle bir göç sistemi ve ilişkiler zinciri oluşturmaktadır. Bu ilişki ve ilişkiler bütünü yakın iki ülke arasında gerçekleşebileceği gibi, birbirleriyle aralarında hayli mesafe bulunan ülkeler ve bölgeler arasında da kurulabilmektedir (Çağlayan, 2006, p. 82).

Göç sistemleri kuramına göre göç hareketlerinde kurulan ilişkiler temel alınmaktadır. Dolayısıyla bu kuram göç alan ve göç veren iki ülke arasında göç öncesine dayanan bir siyasi ve ekonomik ilişkinin var olduğunu savunmaktadır. Günümüzde bile sömürge dönemi ilişkileri dolayısıyla göç alan ve göç veren ülkelerin varlığı söz konusudur. Göç sistemleri kuramının öncülerinden sayılan Mabogunje, göç olgusunun çıkış ve varış noktalarındaki sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerin gün geçtikçe değişim geçirdiğini ve göç hareketliliğinin bu değişimden etkilenecek yeni boyutlar kazandığını savunmaktadır. Ayrıca göç sistemleri kuramına göre göçlerin nedensellik ve sonuç bakımından ayrı bir şekilde ele alınıp incelenmesi gerekmektedir (Çetin, 2017, s. 15-16).

Faist'e göre göç sistemlerinde temel nokta göçün uluslararası boyutunun niteliğinin ne olduğudur ve göç sistemleri kuramının üç ana niteliğe sahip olduğundan bahsetmektedir (Çağlayan, 2006, pp. 82-83):

- Göç sistemleri, hareketlerin ortaya çıktığı bağlamları oluşturmakta ve bu sistemlerin kalmak ya da gitmek tavırlarında etkili olmaktadır.

- Göç sistemleri kuramı, göç sistemleri ortaya çıkan süreçler üzerine yoğunlaşmaktadır.

Devletler arasındaki ekonomik eşitsizlikler ve göç alan ülkelerin kabul etme durumu gibi önemli etkenler doğrultusunda bireyler ülkeye göç etme, orada kalma ve adaptasyon sağlama süreçlerinde büyük zorluklar çekmeme adına stratejiler geliştirmektedirler.

3.2.3. Merkez Çevre Kuramı

Merkez çevre kuramı yaygın olarak kullanılan göç kuramlarından biridir. Bu merkez çevre kuramı Samir Amin, Immanuel, Wallerstein, Andre Gunder Frank gibi bir çok düşünür tarafından önemi dikkate alınarak geliştirilmiştir. Kuram, dünyayı merkez ve çevre olarak ikiye ayırmakta ve bu ikiye ayrılan dünya ekonomik temelde hala bağımlı olarak varolabilmektedir. Bağımlılığın var olması ekonomik temelin kapitalist bağlara dönüşmesine neden olmaktadır (Çağlayan, 2006, s. 78).

Merkez çevre kuramında adı geçen merkez kavramı gelişmiş ülkeleri, çevre kavramı ise az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeleri kapsamakta ve ayrıca göç hareketlerinin ancak çevre ülkelerden merkez ülkelere doğru olabileceği belirtilmektedir.

Kurama göre çevre olarak adlandırılan ülkeler, merkez ülkeler için oldukça önemli görülmektedir, çünkü bu çevre ülkeler merkez ülkelerin konumlarını koruyabilmeleri için kullandıkları en önemli araçları olmaktadır. Bunun sebebi ise merkez ülkelerin ihtiyaçlarını çevre ülkelerden karşılayarak güçlerini korumaya çalışmalarından kaynaklanmaktadır.

Merkez çevre kuramına göre kurulan ilişkiler sayesinde merkez ülkeler çevre ülkelerden ucuz iş gücüne, hammaddeye ve üretilen malların satılabilmesi için yeni pazarlara ulaşmaktadırlar. Dolayısıyla çevre ülkelerden gelen hammadde ve ucuz iş gücüyle merkez ülkelerde üretilen ürünler daha ucuza üretilmekte ve ülke içinde daha ucuza tüketilmektedir. Üretilen ürünlerin fazlası ise diğer çevre ülke pazarlarına ihraç edilerek kapitalist sistemin işleyişi sağlanmaktadır (Döner, 2016, s. 26).

İşgücü ile kapitalist etkileşim arasındaki bu ilişki sistemi, küresel çağdaki işgücünün hareketine dikkat çekmektedir. Çünkü merkez kapitalist ülkeler ile onların çevresindeki gelişmekte olan ülkeler arasında zaman içinde küresel kapitalist bağların kurulduğu ve yaşandığı görülmektedir. Ayrıca küreselleşmenin hızlı bir şekilde gelişmesi merkez çevre olarak adlandırılan ülkelerin görüntüsünde önemli değişimler yaşanması sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Yani günümüzde ilişki sistemlerinin tek boyutlu hale gelerek boyut değişmesi ile merkez ve çevre ülke görüntülerinin netliğini kaybettiği görülmektedir (Çağlayan, 2006, p. 81).

3.2.4. İtme- Çekme Kuramı

İtme-çekme kuramı, 1966 yılında Everett Lee tarafından öne sürülmüştür ve zamanla başka kişiler tarafından çeşitli katkılar yapılarak kuramın geliştirilmesi sağlanmıştır. İtme-çekme kuramına göre, göç hareketlerine etki eden faktörler itici ve çekici faktörler şeklinde ikiye ayrılmaktadır (Özbaş, 2008, s. 9). Gidilmesi planlanan bölgenin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı, yaşanan yere oranla daha iyi bir durumdaysa, göç etme kararı alan kişiler bu bölgelere yönelmektedirler (Lee, 1966, s. 47).

Lee tarafından ortaya konulan itme çekme kuramında göçmenden çok göçe odaklanılmakta ancak göçmenlerin göz ardı edilmemesi gerekliliği de kuramda belirtilmektedir (Çağlayan, 2006, s. 72). Bu kurama göre yaşanan ve göç edilmesi düşünülen yerler için itici ve çekici faktörlerin etkisi söz konusu olmaktadır. Lee'ye göre göç olaylarında dört temel faktör bulunmaktadır. Bu faktörler

- Yaşanan yerle ilgili faktörler,
- Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler,
- İşe karışan engeller,
- Bireysel faktörler şeklinde sıralanmaktadır (Agha, 2007, s. 80).

Olumlu faktörler göçe yönelik çekmeyi temsil ederken, olumsuz faktörler itmeye karşılık gelmektedir. Bu olumlu ve olumsuz faktörler kuramın temel yapısı itibarıyla kişisel ve göreceli bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla göç için avantaj ve dezavantajları belirleyen yaş, cinsiyet, eğitim, ırk gibi faktörlerin yanı sıra sosyal bağlamların ve süreçlerin değerlendirilmesi de itme çekme kuramı için kişisel açıdan oldukça önemli olmaktadır. Buradan hareketle itme çekme faktörlerinin çok karmaşık ve çok boyutlu sosyal gerçekliklere bağlı olduğu görülmektedir (Çağlayan, 2006, p. 73).

3.3.Göçün Nedenleri

Göçlerin nedenleri incelendiğinde iç göçleri tetikleyen başlıca sebepler arasında; kırsal kesimde yaşayanların tarlalarından verim sağlayamaması veya iklim şartlarından dolayı randıman alınamaması nedeniyle kırsalda yaşayan nüfusun batı illerine doğru göç etmesine neden olduğu

görülmektedir. Bu şekilde göç etmiş kişiler sanayileşmede tecrübe sahibi olmadığı için angarya işlerde çalışarak geçimlerini sağlamaktadırlar. Belirtilen bu göçü gerçekleştirenlerin çoğunlukla tarla sahipleri olduğu bilinmektedir. Ancak makineleşmenin gelişmesi ile kırsalda tarla sahibi olmayıp insan gücüyle çalışanların önünün kapanması yani insanın 10 günde yaptığı işi 1 günde yapan endüstrinin gelişmesiyle daha az işgücüne ihtiyaç duyulması durumunda bu kişiler istihdam arayışlarıyla daha iç bölgelere göç etmeye çalışmaktadırlar.

Göçü açıklamaya çalışan yaklaşımların ekonomi merkezli ve siyaset temelli olmak üzere iki temel yüzü vardır ve göç üzerine kurulan siyaset alanını anlamak için genel ekonomi ve siyaset eksenlerinde geliştirilen çeşitli kuramsal ve analitik yaklaşımları dikkate alarak göçün ne anlam ifade ettiğine bakmak gerekmektedir (İçduygu, Erder, & Gençkaya, 2014, s. 34).

Gerçekleşen göçler arz talep yönünden incelendiğinde batıda sürekli olarak yeni fabrikaların açılması da önemli bir etken olmaktadır. Bu konuda Erzurum başta olmak üzere birçok doğu ili, 10 binlerce genç nüfusun göç etmesini önlemek amacıyla çağrı merkezleri açarak (Turkcell - Sağlık Bakanlığı Assist - Türk Telekom - Finansbank) onlara iş imkanı sunmakta ve bu kitle kısa süreli diksiyon kursları verilmesi ile telefonlara bakarak şehre büyük katkı sağlamaktadır.

Üretim açısından bakıldığında, yeni üretim fabrikalarının konum olarak doğu illerini tercih etmemesinin ana sebebinin iklim şartları ve lojistik açıdan zorluk olduğu görülmektedir. Çünkü yılın 9 ayına kış mevsimi ile devam eden doğu illerinde kurulacak tesislerin gider oranlarının batıya veya iç bölgelere oranla daha çok olması ve üretilen sermayenin en çok kullanılan Avrupa ve Batı pazarlarına açılması için tekrar batı illerine geliş sirkülasyonunun lojistik açıdan problem olması nedeniyle tercih edilmemektedir. İç göçlerin ortaya çıkmasına neden olan diğer bir sebep; sağlık sorunlarının ortaya çıkmasıdır. Kırsalda sağlık açısından imkanların iyi olmaması kişileri göçe teşvik etmektedir. Özellikle kanser hastaları ve ağır hastalıkların sürekli müşahade altında olması gerektiğinden kırsaldaki hastalar onkoloji merkezlerinin yakınına göç etmektedirler.

Dünya üzerinde göçmen konumunda bulunan insanların büyük bir bölümü ekonomik nedenler dolayısıyla dış ülkelere göç etmektedirler. Bunun dışında ayrıca dikta yönetimlerden iç çatışmalara kadar büyük bir alanda birçok göç nedeni sıralanabilmektedir. Orta doğu ülkelerinde açlık seviyesinin altında olan insanlar daha çok gelir elde etmek için zorunlu olarak orta standartlı

ülkelere göç etmektedirler. Orta standartlı insanların ise daha çok kazanmak için maaşları saatlik ücretle belirtilen Avrupa ve Amerika'ya göç ettikleri görülmektedir.

Göç hareketleri, göçlerin oluşum nedenlerinden bağımsız olarak hedef olan ülkenin göç politikasının varlığına ve göçe maruz kalmış olan toplumların uyumuna bağlı olarak da şekillenmektedir. Göç hareketlerine yön veren bu etkiler, Suriye'deki çatışmalardan kaçarak ülkesini terk eden göçmenlerin göç güzergâhları incelendiğinde daha rahat anlaşılabilmektedir. Örneğin, aynı dili konuşan ve ortak kültürel değerleri daha baskın olan insanların bir araya gelmesine uğraşmaktadır. Arapça konuşan ve Sünni mezhebine bağlı insanların daha çok Şanlıurfa ve ilçelerine, ülkenin kuzeydoğusunda yaşayan Kürt ve Süryanilerin genellikle Mardin ve ilçelerine ve Arapça konuşan Arap Alevi'si nüfusun ise Hatay'a yerleşmeyi tercih ettikleri görülmektedir (Düz kaya, 2016, p. 12).

3.4. Göçün Sonuçları

Yerli ve yabancı işçiler arasında yaşanan rekabet üretim maliyetlerinin düşmesine, emeğin ucuzlamasına ve temel çalışma haklarının esnetilmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla göçmenlerin mesleki yetersizlikleri yerel toplumla iletişime geçme sorunuyla birleştiğinde ağır şartlarda, karın tokluğuna ve fiziksel sömürüye dayalı bir iş piyasasının ortaya çıkması kaçınılmaz olmaktadır (Türkiye Tabipler Birliği (TTB), 2014, s. 12-16).

Göç hareketlerinin diğer bir önemli sonucu da avantajlı olmayan gruplar arasında yer alan çocuk ve kadınların yaşam şartlarının daha da kötüleştirilmesi olmaktadır. Bu statüdeki insanlar, istismara ve potansiyel tehditlere daha açık hale gelmektedir. Savaşların ardından kimsesiz ve sahipsiz kadınların taciz istismarına maruz kalmaları istismarın en kötü örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışma çağına gelmiş olan çocuklar yasadışı çalışmalara öncülük ederken, daha küçük yaşta çocuklar koruyucu sağlık hizmetlerinden yararlanamama gibi problemlerle karşı karşıya kalmaktadır (Düz kaya, 2016, s. 13).

Göç, bireylerin ekonomik alandaki menfaat çakışmalarının siyasal alana taşınmasına neden olarak siyasal alanda karmaşık bir mücadele zemini oluşturmuştur. Ayrıca göç, siyasal alandaki rekabette, kutuplaşma ve radikalleşmenin ortaya çıkmasında önemli bir etkiye sahip olmaktadır (Ekici & Tuncel, 2015, s. 19).

Göçün ekonomik boyutun yanı sıra toplumsal yaşam bakımından da olumsuz etkileri olduğu görülmektedir. Örneğin, İstanbul'da suç oranı bakımından 2003'e oranla 2004'te yüzde 15'lik bir artış meydana gelmiş ve Türkiye nüfusunun yüzde 15'ini barındıran İstanbul, suçların yüzde 25'inin işlendiği yer durumuna gelmiştir (Apan, 2006, s. 26-33).

Göçler, iç göç ve dış göç olmak üzere ikiye ayrıldığından göçlerin türlerine göre sonuçları da farklılaşabilmektedir. Ülke genelinde nüfusun dağılışımda dengesizlik, yatırımların dengesizliği, düzensiz kentleşme, sanayi tesislerinin kent içine kayması ve bu durumdan kaynaklanan alt yapı eksiklikleri, kent nüfusunda artış, konut sıkıntısı ve işsizlik oranının artması iç göçlerin sonuçları olarak karşımıza çıkmaktadır. Dış göçlerin sonuçları ise; göç eden ülkede nüfusun artması, ülkeler arasında ekonomik ve kültürel ilişkilerin gelişmesi, göç alan ülke açısından ucuz işgücü ve hammadde kaynağı sağlanması şeklinde sıralanmaktadır.

3.5.Statülerine Göre Sığınmacılar ve Mülteciler

Göç edenler göç ettikleri ülkeler tarafından kabul görme durumlarına bağlı olarak geçici koruma, mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma gibi kavramlarla statülendirilmektedirler. Bu kavramlar aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

3.5.1.Geçici koruma

İçişleri Bakanlığı'nın yapmış olduğu açıklama doğrultusunda geçici koruma; kitleler halinde akın olaylarında acil çözümler üretmek doğrultusunda geliştirilmiş olan bir koruma biçimidir. Geçici koruma yönetmeliği 22 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Erdoğan, 2015, p. 54). 6458 sayılı Kanun 91. Maddesinde; belirtilen kişinin vatanını terketmesine mecbur bırakılmış ve geri dönüşünün imkansız olduğu durumlarda toplu olarak Türkiye'ye sığınan yabancılara tanınan imkanları içeren yönetmeliktir. Geçici koruma, devlete sığınanları geri göndermeme yükümlülüğüne ulaşmış olan sığınmacılara bireysel olarak statü belirlemek için uygulanan pratik bir çözümdür (Göç İdaresi, 2018).

2004 yılında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) icra komitesi tarafından çıkarılan kararda; Geçici koruma statüsünden kitlesel sığınmalar halinde hangi şartlarda yararlanılacağı belirtilmiştir. Bu karara göre toplu olarak sığınmanın gerekli şartları şu şekilde sıralanmaktadır; Sığınmak isteyerek sınıra gelmiş olan kitlelerin sayılarının çok olması, bu kitlelerin bireysel olarak sığınma taleplerinin görüşülmesi için yeterli imkanın ve vaktin

olmaması, sığınma talebinin çok hızlı olması ve ev sahibi olacak ülkenin sığınmacıları kaldırabilecek potansiyelde olmasıdır.

Türkiye sadece Avrupa Konseyi üyesi olan ülke vatandaşlarına mülteci statüsü verebilmekte ve mülteci olarak kabul edilinceye kadar bu sığınmacılara Türkiye’de ikamet etme izin verilerek “geçici koruma” sağlanmaktadır. Bu geçici koruma kapsamında sığınmacı olarak kabul edilen geçici koruma statüsüne sahip Suriyelilerin mülteci statüsünü almaları için coğrafi kısıtlamaların kaldırılması gerekmektedir (Şimşek, 2017, p. 15).

Geçici koruma statüsünün ilk örneklerine 1970’lerde rastlanmakta ve Yugoslavya’nın parçalanması ile Kosova’daki saldırılarda 1 milyona yakın insanın Avrupa devletleri tarafından kabul görmesiyle literatüre giriş yaptığı görülmektedir. İlticalarda adı geçen hukuki terimlere göre Geçici koruma terimi çok daha yeni uygulanan bir statü biçimidir. Geçici koruma, iç veya dış göçlerde insanların doğal afetler, felaketler ve zulümler karşısında sığınmalarında kullanılan statüdür. Sığınmacılar bu statüye sahip olduklarında zulüm gördükleri yerlere geri gönderilmemekte ve temel insani haklardan faydalanmaktadırlar.

Kullanılan diğer statülere kıyasla geçici korumanın en önemli farkı, acil durumlarda yoğun olarak sığınan kalabalık kitlelere bireysel olmaktan ziyade toplu bir şekilde iltica etme hakkı verilmesidir. Dolayısıyla acil durumlarda bireysel olarak sığınan kişilere verilecek hak olarak görülmemektedir.

2013 yılında mecliste kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), Türkiye üzerinde göç ve göçmenlere ait yönetmeliklerle Avrupa şartlarında sığınmacı politikası sağlamak için gereken önemle korunmuş ve Türkiye’deki sığınmacılara gerekli şartları sağlamak adına ihtiyaç duyulan sözleşme olarak sığınma politikasını daha net hale getirilmesini sağlamıştır. Göç İdaresi Genel Kurulu’nun Uyum ile ilgili bir birim oluşturması, sivilleşen göç kurumunun uyum konusunda önemsendiğini belirtmektedir (Kaya A. , 2014, s. 23).

Suriyeli sığınmacıların yaşadığı mevcut krizin ağırlaşmasıyla iltica hukukundaki eksikliklerin giderilme ihtiyacı ortaya çıkmış ve buna istinaden 2013’te kanuna giren 6458 sayılı YUKK, toplu olmayan bireysel sığınmacı statülerinin hak ve sorumluluklarını içine alarak kitlesel göç unsurlarını da belirlemiştir. Kanunda geçici korumanın tanımı şu şekildedir; “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak

amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara uygulanmaktadır" (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013). Kanunlaştırılmış bu statü sadece Suriyelilere yönelik değil bunun yanı sıra Suriye'de yaşayan diğer milletleride kapsamaktadır.

Geçici koruma kapsamındaki sığınmacıların insan haklarında öncelikli olarak yeri olan eğitim hakları Geçici Koruma Yönetmeliğinin 28.maddesi, AB geçici koruma yönetmeliğinin 14.maddesi ile uyusmaktadır (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013). Bu yönetmelikteki maddede kamplarda ve kamp dışında yaşayan geçici koruma kapsamındaki sığınmacıların eğitim hizmetinin Milli Eğitim Bakanlığına ait olduğu açıkça belirtilmektedir. Ayrıca yönetmelikte sığınmacı çocukların aynı Türk çocuklarında olduğu gibi orta öğretim okuma zorunlulukları bulunmaktadır ve diğer mesleki eğitimleri almaları belli bir talep karşılığında kendilerine sunulmaktadır.

Geçici koruma statüsünden yararlanacak olanların yanında yararlanamayacak olanlarda vardır bunlar yönetmelikteki 8. maddede şu şekilde belirtilmektedir; savaş suçu işleyenler, barışa ve insanlığa karşı suç işleyenler, ülke içerisinde silahlı faaliyetlere katılıp bu gruplarla ilişkisini kesmeyenler, terör eylemleri yapanlar, önemli bir suçtan mahkum olanlar ve toplum için tehdit niteliği taşıyanlar,ülkesinde işlediği suçun cezasını çekmemek için kaçıp gelenler geçici korumadan faydalanamayacak olan kişilerdir.

Geçici koruma politikası ilk olarak geri göndermeme yükümlülüğü altında doğmuş geçici bir çözüm olmasına rağmen 2014'te kanunlaşması ile birlikte eğitim, sağlık, barınma temel haklarının da içerisine alarak tamamlayıcı sığınmacı politikası şeklinde oluşturulmuştur. Temel insani sağlık hakları Geçici koruma yönetmeliğinin 27. maddesine göre kamplarda veya kamp dışında yaşayan sığınmacıların Sağlık bakanlığı bünyesinde hizmet alması, ayrıca aldıkları ilaç ve muayene katkı ücretlerinin devlet tarafından karşılanması öngörülmüştür. Geçici koruma dışındaki sığınmacıların sağlık katkı ücretleri SGK tarafından karşılanmaktadır.

Geçici Koruma altındaki sığınmacıların çalışma haklarıyla çıkarılan düzenlemede mülteci ve ikincil koruma statüsünü alan sığınmacıların iş kurabilmeleri ve iş yerlerinde çalışmaları uygun görülmüştür. Şartlı mülteciler ise BMMYK Ankara şubesine başvurularından itibaren

ancak altı ay geçmesi halinde yetkili yerlere başvurabilmektedir. Geçici koruma statüsündeki kişiler için YUKK ve Geçici Koruma Yönetmeliği'ne bağlı olarak düzenleme yapma yetkisi Bakanlar Kurulundadır. Bu yönetmelik sığınmacılara statü ayrımlarından dolayı verilen haklar konusunda sürekli olarak bir tartışma ortamı oluşturmakta, iş başvurularında dil sorunundan dolayı büyük sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca seçimlilik konusunda ikinci planda kalmaları konusunda büyük sorunlar yaşanmaktadır. Bu konulardaki çözümün yetkililerin yapacakları düzenlemelerle hayat bulacağı düşünülmektedir.

Geçici koruma statüsünün AB yönetmeliğinde en uzun süresi iki yıl olarak belirlenmiştir fakat Türkiye'de herhangi bir süre sınırı bulunmamaktadır. Sığınmacılar; ülkelerindeki tehdit azalmadıkça, döndüklerinde refahları sağlanmadıkça ve iç çatışmalar son bulmadıkça süresiz kalma hakkına sahip olmaktadır.

Geçici koruma yönetmeliğinin kimlere, nerede, ne şekilde sağlanacağını belirlenmesi Bakanlar Kurulu yetkisi altındadır. Yönetmeliğin 22.maddesine göre Geçici korumadan faydalanan sığınmacılara Geçici kimlik kartı verilmektedir, bu kartlar ile sığınmacılar sağlık, eğitim ve sosyal haklardan faydalanabilmektedirler. Suriyeli sığınmacıların Türk vatandaşlığına geçme şartları arasında; diğer ülkelerde de yürürlükte olan Türk vatandaşıyla en az üç yıl boyunca evli kalma, çocuk sığınmacılar için evlatlık edinme ve Türkiye'de doğmuş olma şartlarından birisi bulunmalıdır (Kaya & Eren, 2015, p. 64). Bu şartlar altında talebin yoğun olduğu ve daha da yoğunlaşacağı görülmektedir. Dolayısıyla bu konuda devlet yetkililerinin bütçe önlemleri alması gerekmekte ve entegrasyon noktasında sorunların minimuma indirilmesi beklenmektedir.

Sığınmacıların ülkelerinde zulüm altında kalmalarına ve refah düzeylerinin kısıtlı olmalarına istinaden verilen geçici koruma hakkı; şartların iyileşmesi, ülkelerinde refahın sağlanması ve artık dönmeleri adına her hangi bir sorunun bulunmaması durumunda sona ermektedir. Suriye'deki savaşta yedinci yıla girildiği ve 3 milyon 552 bin sığınmacının geçici koruma altında olduğu düşünülünce bu savaş halinin ne kadar daha süreceği merak konusu olmaktadır. Bu konuda artık Geçici korumalardan ziyade entegrasyon politikalarına yer verilmesi gerekmektedir.

3.5.2. Mülteci

YUKK 61. Maddesine göre mülteci; “Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylarda; ırkı, dini, belli bir toplumsal gruba tabiiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağı korkusundan vatandaşı olduğu ülkenin korunmasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı veya bu tür olaylardan dolayı önceden yaşadığı ikamet ettiği ülkesinin dışında bulunan, oraya geri gidemeyen veya söz konusu korku sebebiyle gitmek istemeyen şahıs” olarak tanımlamaktadır (Deniz, Ekinci, & Hülür, 2016, p. 45).

Türkiye, 1961 yılında imzaladığı Cenevre anlaşması ile “1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylarda zarar görenleri” mülteci olarak kabul edeceğini belirtmiştir. Ancak Türkiye’nin bu anlaşmayı imzalarken ulusal güvenliği ilgilendiren çeşitli kısıtlamaları da sürdürme eğiliminde olduğu görülmüştür. Dolayısıyla bu kısıtlamalar çerçevesinde Türkiye sadece Türk soylu ve Türk kültürüne sahip olanlara” sığınmacı ve mülteci hakkı tanımıştır (İçduygu, Erder, & Gençkaya, 2014, s. 158-159).

Türkiye uluslararası anlaşmalarda ortaya koyduğu çekince ile sadece Avrupa ülkelerinden gelen sığınmacıları mülteci olarak kabul etmektedir. Avrupa, Suriyelileri ülkelerine gelen kötü göç olarak görmekte ve ülkelerindeki düzenin bozulacağına inanmamaktadır. Bu nedenle Türkiye’ye 6 milyar avro sermaye uygun görmüştür bunun 3 milyarını verip bitiminde diğer 3 milyarlık kısmını vereceğini belirtmiştir.

Ülkelerini bir çok nedenle terk eden mülteciler süreç içerisinde şartlar iyiye gider ve ülkelerindeki savaş sona ererek ekonomik sorunlar düzelirse, vatandaşlığı düşmekte ardından tekrar vatandaşlık alarak ülkesine geri dönüş sağlarsa artık mülteci konumunda olmamakta, lakin durum tekrar kötü olursa mülteciliklerini devam ettirebilmektedirler (Erdoğan, 2017, p. 29). Göç etmiş olan Mültecilerin sığındıkları ülkenin tüm yasalarına ve kurallarına uyması gerekmektedir. Mültecilere ev sahipliği yapan ülkelerin de kimseyi ayırmaksızın kimsenin dinine, ırkına bakmaksızın mültecileri koruyup kollamaları gerekmektedir (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013).

Avrupa’nın bölge üzerindeki çekincesini yaptığı antlaşmalara eklemesinden dolayı Türkiye’de sığınmacı mülteci olma hakkı yalnız Avrupalı vatandaşlara sağlanmaktadır

(Karadeniz, 2017, p. 51). Diğer sığınmacıların bu haklara erişememesi ileride eğitim öğretim olarak zayıf kalmalarına, iyi bir şekilde barınma sağlayamamalarına aynı zamanda düşük bütçeli işçi olarak kullanılmalarına neden olmaktadır (Mazlumder, 2013, p. 14). Ülkede bu konu hakkında vatandaşlık verilmesi üzerine demeçler verilmektedir (Milliyet, 2017). Devlet olarak bu engellerin üstesinden gelmek için geçici koruma ile şartları iyi bir seviyede tutmak hedeflenmektedir (Kovucu, 2016, p. 23).

3.5.2.2.1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme

1951 Sözleşmesinin 1/A maddesine göre mültecilerin hukuki durumuna dair sözleşme "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır" (Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü, 1967, s. 1/3).

1951 sözleşmesinden sonra 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsü İle İlgili Protokolde, 1951 sözleşmesinde bulunan coğrafi sınırlamaların kaldırıldığı görülmektedir. Yalnız 1951 sözleşmesini imzalayan ülkeler isterlerse coğrafi sınırı devam ettirebilmektedirler. Türkiye, yalnızca Avrupadan gelenlere mülteci statüsü tanıyan 1951 sözleşmesini kabul etmiştir (Ercoşkun, 2015, s. 12).

1951 sözleşmesine göre mültecilik sıfatının ne şekilde doğduğu net belirtilmediği için bu konuda belli başlı iki temel görüş olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki mülteciliğin yetkili makam tarafından tanınma ile kazanımıdır. Bu kazanım tanınma anından sonra bir takım yeni haklar sağladığı için yenilik doğuran hak niteliğindedir. Tanınma gerçekleştiği andan itibaren mülteci haklarına sahip olacaktır. İkinci kazanım türü ise mülteci olmasını gerektiren şartların mevcut olmasıyla kendiliğinden kazanılan türdür. Burada resmî makamın onayına ihtiyaç duyulmadığı için açıklayıcı niteliktedir. Ve mültecinin hakları geçmişe dayalı olarak kazanılmış olacaktır. BMMYK'nın görüşü ise bireyin mülteci sayılabilmesi için mültecilik şartlarını önceden sağlamış olması ve resmî bir makam tarafından tespit edilmesi gerekmektedir. Yani iki kazanım türünde tek başına mülteci olduğunu belirleyememektedir. Bu görüşten yola çıkılarak aslında

yukarıda bahsettiğimiz iki görüşü de birleştirip ortak bir kazanım türü benimsenmektedir. Ancak Hükümetler kendi hukuk sistemlerine hangisi daha uygun ise o kazanım türünü benimsemektedirler (Altuğ, 1967, s. 21).

3.5.2.3.Zulüm tehlikesi

1951 sözleşmesinin uygulanabilmesi için öncelikle kişinin ırkı, dini, milliyeti ve siyasi görüşü nedeniyle zulüm göreceğine inanarak ülkesini terketmiş olması gerekmektedir. Bu durumda ilk önce zulüm korkusu söz konusu olmaktadır. Bu kavram, 1951 sözleşmesinde yalnızca net birkaç eylem içine sığdırılmamak için tanımlanmamıştır. Zulüm korkusunu hem objektif hemde subjektif yönden değerlendirmek gerekmektedir. Zulüm korkusu objektif olarak zulüm tehlikesinin açıkça olduğu görünen durumlarda kişinin bedensel ve zihinsel bütünlüğüne veya temel insan haklarına zarar geleceği kuvvetle muhtemel olduğu durumlarda görülmektedir. Subjektif olarak ise, kişinin zulüm göreceğine ilişkin korkusu olarak tanımlanmaktadır.

Bazı Avrupa devletleri sığınma taleplerinin değerlendirilmesinde zulmün devlet tarafından yapılması şartını aramaktadırlar. Önemli olan, zulüm tehlikesini oluşturacak durumların varlığının bulunmasıdır. Zulüm korkusunda varsayılan görüş; zorlayıcı nedenler olmadıkça kişinin ülkesini terketmeyeceğidir. Haklı sebep olup olmadığı konusundaki ispat yükü kişiye aittir. BMMYK zulüm konusunun haklı bir nedene dayanıp dayanmadığını eğer yeterli kanıt yoksa kişinin beyanına inanarak kabul etmektedir (Odman, 1995, s. 99).

Zulüm korkusu nedeniyle beyanda bulunan kişinin beyanının yanı sıra ırkı, dini, siyasi görüşü ve deneyimleri gibi konularında beyanlarla beraber incelenmesi gerekmektedir. Her ne kadar kişinin zulüm korkusu ile ülkeyi terkettiği durumunu ispat etmesi gerekse de ülkesini terkeden bir insanın ilk olarak ispatı düşünemeyecek durumda olduğu da göz ardı edilmemelidir.

Avrupa'nın göç üzerinde Türkiye'yi transit ülke olarak görüp tedbir almaya çalıştığı çekincelerinde bir takım sebepleri olmuş olsada Türkiye'den göç edenlerin varış yerlerinin sadece Avrupa olmadığı görülmektedir. Kanada, Amerika ve Avustralya'nın yanı sıra orta doğu ülkelerinin sağlamış olduğu iş fırsatları da göçü cazibeli hale getirmekte ve gelecekte büyük bir kayma olacağı öngörülmektedir (Karaçay & İçduygu, 2012, s. 33).

3.5.3.Sığınmacı ve Şartlı Mülteci

Türkiye, Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları arasında bir geçit bölgesi olduğundan 1980'lerden bu yana çok sayıda sığınmacı için önemli bir durak nokta olarak görülmüştür. Dolayısıyla bu coğrafi konumundan dolayı Türkiye'nin maruz kaldığı siyasi karmaşalar ve sorunlar Türkiye'yi sığınma amaçlı geçişlere daha açık hale getirmiştir (İçduygu, Erder, & Gençkaya, 2014, s. 236).

Herhangi bir ülkeye sığınma isteği üzerine, durumuna tam olarak karar verilmemiş kişiye sığınmacı denilmekte, ancak bu süreç içerisinde kişilerin sığınma isteği doğrultusunda kesin karar verilmemiş olsa bile kişiler temel hak ve özgürlükleri korunarak ülkede kalabilmektedirler. Mülteci olunabilmesi için sığınma hakkının öngörülmesi gerekmektedir (Erdoğan, 2015, p. 54).

Sığınmacı ile mülteci arasındaki en büyük fark, kişinin talebinin kabul edilmesidir aksi takdirde sınırdışı edilme ihtimali bulunmaktadır. Mülteci olmak için bekleyen biri, talebinin olumlu yada olumsuz bir şekilde açıklanmasına kadar geçen süre içerisinde sığınmacı olarak kalmaktadır (Görücü, Akbiyık, & Koç, 2015, p. 67). Mültecilik, Avrupa'nın kendini koruma stratejisi kapsamında sadece Avrupadan gidenlere tanınan hak olarak Türkiye'de kabul görmektedir (Kutlu, 2015, p. 3). Dolayısıyla Avrupa devletlerinden herhangi birinin vatandaşı olmayanlar yerleşim yeri netlik kazanana kadar Türkiye'de kalabilmektedirler (Suriye'den İstanbul'a Gelenleri İzleme Platformu, 2013, p. 11).

Kişilerin mülteci olarak sığınma isteği üzerine, yabancı olarak ülkelerde ikamet ettikleri süre zarfında ülkede düşünce özgürlüğünün olmaması veya siyasi-etnik sebeplerden etkilenecek sorun yaşayacağı düşüncesi ile Avrupa dışındaki ülkelere birinde olmak kaydıyla ikamet ettiği ülke tarafından güvenliğinin sağlanmaması nedeniyle bir kısım endişeleri neticesinde çekimser davranarak ülkeden yardım talep edemeyen yabancı üçüncü bir ülkeye yerleşme süresi içerisinde kişiler şartlı mülteci olarak adlandırılmakta ve bu süre zarfında Türkiye'de kalmalarına izin verilmektedir (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013).

Türkiye'ye gelen sığınmacıların, şartlı mülteci koşulunu sağlamaları için BMMYK'nın Ankara şubesine kayıt olmaları, ardından mülteci olmalarının sağlanması için yetkililerle yapılacak görüşmelerde başarı sağlamaları gerekmektedir (Sert & Yıldız, 2017, p. 97).

2013'ten önceki yönetmelikte yer almamış olan ancak daha sonra 6458 sayılı kanunla yapılmış olan düzenlemeye göre; ülkesinde çeşitli zulümlere ve müşkül duruma maruz kalan

yabancı, kim olduğuna hangi ırktan ve etnik kökenden olduğuna bakılmaksızın mülteci statüsüne alınmamasına rağmen ikamet ettiği ülkeden vatanına geri gönderilmesi halinde idamına karar kılınmış, gurununu ve onurunu kırarak cezalarla hüküm giymiş veya işkenceye maruz kalmış olması halinde ülkesi tarafından korunma imkanının tükenmesi durumunda mevcut durum gereği kişiye ikincil koruma hakkı tanınmaktadır (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013).

4. SURIYELİ SİĞINMACILARIN ARKA PLANI

Arap baharıyla, Orta doğu ülkelerinde çıkan savaşlarda binlerce insan ölmektedir. Bilinmelidir ki silahlı savaşların kazananının aksine sadece az kaybedeni, çok kaybedeni vardır. 2011'den bu yana Suriye'de sürmekte olan savaş, yaşadığımız düzen içerisinde şahit olduğumuz en acı insanlık suçlarından biridir. Suriye'de Esad rejiminin devam etmesi ve diğer kuvvetlerin sergiledikleri zulüm nedeniyle Suriye'deki şehirlerden Suriye dışındaki ülkelere göçler hızlanarak artmaktadır.

Suriye'deki çatışmaların başlamasından kısa bir süre sonra Türkiye, "Açık Kapı Politikası" izlemiş ve Suriyelileri "misafir" olarak ülkemize kabul etmiştir. Bu misafirlik ile kastedilen Suriyelilerin geçici olarak ikamet edeceklerinin düşünülmesidir ve bu nedenle Suriyeliler sınır illerde kurulan kamplara yerleştirilmeye başlanmıştır. Ancak zamanla kurulan kamplar yeterli olmamaya başlayınca Suriyeliler ülke genelinde kamp dışında ikamet etmeye başlamışlardır (İçduygu, 2017, pp. 28-29).

Suriyelilerin yaşadıkları eşine az rastlanır bu dram son zamanlarda görülen en büyük göç hareketinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. 2011'de 22.4 milyon nüfusu olan Suriye'de Nisan'dan sonra 250 bin kişi civarında insan hayatını kaybetmiş, ayrıca yüzbinlerce insan yara almış ve 10 milyonun üzerinde insan evlerini terk etmek zorunda kalmıştır. BMMYK verilerine göre 2017 Mart itibarıyla en az 5.5 milyon Suriyelinin komşu ülkelere, 800 bin civarındaki Suriyelinin ise Avrupa, ABD ve Kanada'ya göç ettiği tespit edilmiştir. Böylelikle ülkesini terk eden Suriyeli sayısının 6.3 milyonu geçtiği görülmektedir (Erdoğan, 2017, p. 21).

Literatür kavramları arasında mülteci kavramından bahsederken mülteciliğin Türkiye için sadece Avrupa ülkelerinden gelenlere tanınan bir hak olduğu açıklanmıştır dolayısıyla ülkemize Suriye'den gelen sığınmacılar için mülteci statüsü verilmemektedir. Bu nedenle de mülteci statüsü alamayan sığınmacılar bazı temel haklardan tamamen yararlanamamaktadır (Şimşek,

2017, p. 18).

Suriyelilerle ilgili önemli olan üç temel görüş ortaya çıkmaktadır. Birincisi, coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasıdır. Avrupa'nın ülkesine almak istemediği mültecileri güvenli üçüncü ülke olarak Türkiye'ye göndermesi, Türkiye'nin bir tampon bölge olarak kullanılmasını engelleyen stratejik bir düzenleme olarak görülmektedir. Ayrıca son zamanlarda mali sıkıntılar da dile getirilmektedir (Sert & Yıldız, 2017, p. 94). Diğer yandan Suriye'den gelmekte olan sığınmacıların mevcut coğrafi kısıtlama sebebiyle temel haklarına ulaşımının engellendiğini ve bu haklara ulaşım için coğrafi çekincenin kaldırılması gerektiğini savunanlar bulunmaktadır (Erdoğan, 2015, p. 47). Suriyelilerin bölgede yaşanan çekincelerden ötürü Türkiye'deki mevcut mülteci haklarından yararlanamamaları ve bazı haklardan mahrum edilmeleri yaşam şartlarını daha da zorlaştırmıştır. Konuyla alakalı son görüş ise, daha pratik bir yaklaşımla, Suriyelilerin ükeye gelmesiyle coğrafi kısıtlamaların fiilen kalktığını ve sığınmacıların önündeki asıl engelin coğrafi kısıtlamadan çok temel sorunlarının olduğunu belirtmektedir. Bu son görüşe göre, sığınmacılara statü, barınma, eğitim, sağlık gibi alanlarda temel hak ve özgürlükleri verildiği müddetçe coğrafi kısıtlamanın kaldırılması ya da kaldırılmaması önemli olmamaktadır. Çünkü bugüne kadar Türkiye'de Cenevre Konvansiyonu çerçevesinde mülteci statüsü alabilen kişilerin sayısı elliye geçmediğinden mülteci olabilmenin getirdiği haklar konusunda da fazla bir bilgi bulunmamaktadır (Sert & Yıldız, 2017, p. 95).

Suriye'de çıkan siyasi karışıklıklar ve sonrasındaki iç savaşla beraber Nisan 2011'de başlayan mülteci akını, 6.5 yılı aşkın bir süredir devam etmektedir. Türkiye'de bulunan Suriyeli mülteci sayısı 29 Ağustos 2018 tarihi itibarıyla 3 milyon 552 bine ulaşmıştır. Bu sayının 2.978.995'i "Geçici Koruma" (GK) altında olanlar (Göç İdaresi, 2018), 603 bini ise ön kayıtları (ÖK) alınmış ve güvenlik kontrolleri nedeniyle GK statüsüne alınmayı bekleyen kişilerdir. Suriyelilere ek olarak Türkiye, 2011 yılından bu yana 850 ila 900 bin civarında başta Afganistan, Irak, İran ve Pakistan olmak üzere bir çok ülkeden mülteci kabul etmiştir. Bu gruptakilerin yaklaşık olarak 500 bini 2014 ve 2015'te Avrupa'ya göçmüş, 300 - 350 bini ise Türkiye'de kalmıştır. Böylelikle Türkiye'de bulunan mültecilerin sayısı 2016 sonu itibarıyla 3,6 milyona ulaşmıştır. 87 yılda çoğunluğu Türk soylu olan 1.8 milyon mülteciyi alan ve bunları başından itibaren yerleştiren Türkiye Cumhuriyeti, 2011 yılından bu yana neredeyse 87 yılda aldığının iki katına varan sayıda mülteci almış, ancak gelenlerin geçici olarak görülmesinden hareketle

herhangi bir yerleştirmede bulunmamıştır (Erdoğan, 2017, p. 16).

Ülkemizdeki Suriyeli sığınmacıların yüzde 13-14'ü belirlenen 10 ildeki 22 kampta yaşamaktadır. Kamplar dışında en yüksek sayıda Suriyelinin yaşadığı şehir 564 bin civarındaki sığınmacı ile İstanbul'dur. Ardından 470 bin kişi ile Şanlıurfa, 442 bin kişi ile Hatay, 392 bin kişiyle Gaziantep sıralamayı takip etmektedir. Ayrıca Kilis 130 bin, Mersin 208 bin, Adana 223 bin ve Konya 90 bin kişi ile kamp dışında yaşayan Suriyelilere ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye'nin 10 ilindeki kamplarda ise 10 ile 67 bin arasında Suriyeli bulunmaktadır (Göç İdaresi, 2018).

Suriye'den gelen sığınmacılara yapılacak yardımlar "Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı"(AFAD) tarafından organize edilmektedir. Kampta yaşamak istemeyen diğer sığınmacılar ise kamp dışındaki kentlerde hayatlarını idame ettirmeye çalışmaktadırlar (Kurtuluş, 2015, p. 42). AFAD'ın kamplarda son derece iyi bir sınav verdiği ve asıl sorunlarla karşılaşanların kamp dışında yaşayan sığınmacılardan oluştuğu görülmektedir. Suriyeli sığınmacıların en fazla karşılaştıkları sorun alanları ise barınma, istihdam, sağlık ve eğitim alanında kendini göstermektedir (Çarmıklı, 2015, s. 29).

Devletin organize ettiği yardımların dışında birçok STK, cemaat ve birey de sığınmacılara çeşitli yardımlar organize etmektedirler. Bu yardım organizasyonlarının sınır bölgelerinde en kapsamlı olanını İslami duyarlılığa sahip STK'lar üstlenmektedir. Toplanan yardımlar güney bölgelerdeki şehirlerin mahallelerinde yaşayan ihtiyaç sahiplerine muhtarlar tarafından ulaştırılmaktadır (Deniz, Ekinci, & Hülür, 2016, p. 74).

Suriyeden gelen sığınmacıların kaçak bir şekilde ülkeden kaçma çabaları sorunu yoğun olarak Türkiye'den batıya doğru büyük bir hareketlik gerçekleşmesini gözler önüne sermektedir. Göçmenlerin daha refah şartlarda çalışıp yaşamak için Türkiye'den Avrupa'ya kaçması ülkemizin onlara tanıdığı fırsatları suistimal ettiğini göstermektedir. Geçen yıl Edirne'de yasadışı yollardan Yunanistan ve Bulgaristan'a kaçmak isteyen toplam 50 bin kaçak sığınmacı yakalanmıştır. Edirne İl Göç İdaresi'ne teslim edilen kaçak sığınmacıların 1300'ü sınır dışı edilmiştir (Hürriyet, 2018). Ülkelerindeki savaştan kaçan Suriyeli sığınmacıların sayısının ise 16 binden 10 bine düştüğü görülmüştür.

Avrupaya gitmeyi isteyen Pakistanlılar 15 bin kişi ile ilk sırada yer almaktadır. Pakistanlıları 12 bin kişi ile Afganistan, 10 bin kişi ile de Suriyeliler takip etmiştir. Bunları ise Fas, Tunus, Cezayir, Irak ve İranlı göçmenler izlemektedir.

4.1. Suriyeli Sığınmacılar

Suriye'de rejime karşı olanların 2011'de başlayan gösterilerinin çok zaman geçmeden bir savaşa dönmesi ile başlayan kargaşa kısa zamanda çok acı sonuçlar doğurmaya başlamıştır. Bu sırada ülke içinde ve komşu ülkelere doğru göç hareketlilikleri ortaya çıkmıştır. Artık kader hükmüne geçen bu uyuşmazlıklar sonucunda Ortadoğu insanların insan olduğunu anlayacağı süreçlere de ihtiyaç duymaktadır. Bu konu üzerinde Lübnan'lı Amin Maalouf Ortadoğu insanını "Herşeye üzülen ama hiçbir şeyle ilgilenmeyen insanlar" şeklinde tanımlamaktadır. Aslında buradan kaderimizi belirleyecek kişileri ve istediğimiz hayatları seçebileceğimiz konusunda telkinde bulunmaktadır (Posta, 2016). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) gerçekleşen bu göçü, yakın zamanda görülen en büyük göç hareketi olarak belirtmektedir.

Türkiye'de Suriyeli sığınmacılara yönelik algıların siyasallaşma açısından belirgin bir kimlik kazanması 2015 yılında yaşanan yüz binlerce mültecinin Avrupa sınırına dayanması süreci çerçevesinde meydana gelmiştir. Bu durum her ne kadar güncel bir mesele gibi algılanmış olsa da sorunun Avrupa Birliği (AB) –Türkiye arasındaki göç süreçleri açısından tarihsel bir geçmişi olduğu göz ardı edilmemelidir (İçduygu, 2017, p. 30).

Yaklaşık olarak 22.5 milyon nüfuslu olan Suriye'de 2011 baharından bu yana 250 bin insan yaşamını yitirmiş, 10 milyondan fazla kişi de ülkesini terk etmek veya ülke içinde başka yerlere göç etmek zorunda kalmıştır. BMMYK verilerine göre 2011'den 2015'e kadar kayıtlara geçen yaklaşık 4,2 milyon Suriyeli, kayıtdışları da değerlendirdiğimizde ise 4,5 milyon Suriyelinin ülkesini terk ettiğini; başta komşu ülkeler olmak üzere başka ülkelere göç ettiği görülmektedir, bu rakam 2018 raporlarında toplamda 13 milyona çıkmaktadır. Bu veriler, başta Türkiye olmak üzere göç alan ülkelerin göç almaya devam edeceğini açıkça gözler önüne sermektedir.

Suriyedeki savaşın, II. Dünya savaşından sonra en büyük insanlık dramına sebep olduğu

görülmektedir. Daha vahimi ise Suriye’de süren savaşın her gün daha da içinden çıkılmaz bir hale gelmesidir. 6 yıldır süregelen bu savaşın sona ereceği kanısı gitgide imkansız bir hal almaktadır (Erdoğan & Ünver, 2015, p. 16).

Aralık 2016 verilerine göre Türkiye, ülkesini terk eden 5.5 - 5.7 milyon üzerindeki Suriyelinin yüzde 54’ünden fazlasına tek başına ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye’yi takip eden Lübnan (1 milyon 17 bin), Ürdün (655 bin), Kuzey Irak (228 bin) ve Mısır (115 bin) dir. 2014’ten sonra, özellikle de 2015 yılında hem Suriye hem de diğer ülkelerden gelen ciddi bir göç dalgası ile karşı karşıya kalan AB ülkelerine de toplam 1.3 - 1.5 milyon civarında mültecinin göç ettiği görülmektedir. Ancak bu mültecilerin sadece yarısının yani yaklaşık olarak 600 - 700 bininin Suriyeli olduğu, diğer yarısının ise Suriyeli dışından olduğu bilinmektedir (Erdoğan, 2017, p. 22).

Başta sınırlar üzerinde başlayan bu göç hareketi zamanla yayılarak Türkiye’nin tüm şehirlerine ulaşmıştır. Göçmenlerin ırk ve inanç bakımından aidiyet hissettikleri toplulukların bulunduğu şehirleri tercih ettikleri dikkat çekmektedir, buna bağlı olarak Alevi Arapların Kahramanmaraş ve Hatay’ı seçtikleri ve Kobane bölgesinden gelen Suriyeli Kürtlerin de Mardin ve Şanlıurfa bölgelerini seçtikleri belirtilmektedir (Deniz, Ekinci, & Hülür, 2016, p. 177).

4.1.1. Suriyelilerin Nüfus Olarak Dağılımı

Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacı sayısı 29 Ağustos 2018 tarihi itibarıyla 3,5 milyonu geçmiştir. Sığınmacıların 2.978.995’i “Geçici Koruma” (GK) almış , 566 binlik kısmı ise ön kayıtları (ÖK) alınan ve güvenlik kontrolleri sebebiyle GK statüsüne geçmeyi bekleyen kişilerden oluşmaktadır (Göç İdaresi, 2018). Suriye’deki göçün başlangıç tarihi 2011 yılı olduğu ve ilerleyen yıllarda da bu göçün artarak devam ettiği göz önünde bulundurulduğunda GK statüsü almış olan 0 - 4 yaş arası grupta bulunan 541.505 çocuğun, çoğunluğunun Türkiye’de dünyaya geldikleri görülmektedir. 5 - 9 yaş grubu içindeki çocukların ise bir kısmı Türkiye’de dünyaya gelen bir kısmı ise Suriye’den gelmiş olma ihtimalleri olan fakat okula başlama çağında Türkiye’de olan ve şu an eğitim almaya başlaması gereken 479.842 çocuk olduğu görülmektedir (Göç İdaresi, 2018). 10 - 18 yaş arası çocuklar ise ortaokul ve lise çağında olan ve bu çocukların bir bölümü Suriye’deki eğitimlerini yarıda bırakıp gelen çocuklardır. Bu yaş grubunda GK statüsünde olan 652.974 çocuk olduğu görülmektedir (Göç İdaresi, 2018).

Göç idaresinden alınan verilere göre ilkokul, ortaokul ve lise çağında 1.002.244 GK statüsünde çocuk bulunduğu bilinmektedir. 19-24 yaş grubu yani hem üniversite çağında hem de iş gücüne katılma yaş grubuna uygun GK statüsünde olan kişilerin sayısı ise 533.195'dir (Göç İdaresi, 2018). İstatistik raporlarından çıkarılan sonuca göre, nüfusun yarısından fazlası 25 yaşına kadar olan genç kitleden oluşmaktadır.

25-34 yaş aralığındaki sığınmacılardan çalışma potansiyeline sahip olan genç nüfusun 619.796 kişi olduğu belirlenmiştir. 35-44 yaş aralığında olanlar 347.585 kişi, 45-54 yaş aralığında olanlar 201.755 kişi, 55-59 yaş aralığında olanlar 62.445 kişi ve 60-90+ yaş aralığında GK statüsünde olan Suriyeli sığınmacıların sayısının ise 112.142 olduğu tespit edilmiştir (Göç İdaresi, 2018).

Göç idaresinin 29 Ağustos 2018 kayıtlarına bakıldığı zaman kadınların toplam nüfusunun nüfus içinde olan sayısının 1.626.236, toplam erkek nüfusunun sayısının ise 1.926.067 olduğu görülmektedir. GK statüsünde olan Suriyelilerin nüfusunun 3.552.303 (Göç İdaresi, 2018) olduğu göz önünde bulundurulduğu zaman erkek nüfusunun kadın nüfusundan fazla olduğunu görülmektedir. Yani 0-4 yaş grubundan 50-54 yaş grubuna kadar erkek nüfusunun kadın nüfusundan fazla olduğu görülmektedir (Göç İdaresi, 2018).

4.1.2. Suriyelilerin Şehirler Arası Yerleşimleri

Suriye'de başlayan göç hareketinin ilk zamanlarında sığınmacılar kamplara yerleştirilmiş ancak zaman içerisinde nüfusları ciddi bir artış göstermeye başlayınca kamp içerisinde tüm sığınmacıları barındıracak kontrol sağlanamaması ve kendilerinin de kamp dışında hayat sürmeyi istemesi doğrultusunda bazı sığınmacılar ülke içerisindeki şehirlere dağılmıştır. 2016 yılının sonunda kamplarda hayatını sürdüren mevcut sığınmacıların nüfusunun 257.566 olduğu tespit edilmiştir (Erdoğan, 2017, p. 23). Sığınmacıların barınma ve temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere 10 ilde kurulmuş olan 26 mülteci kampında hayatını sürdürenlerin sayısının Nisan 2017 raporlarında ise 253.583 olduğu görülmüştür (Göç İdaresi). Bu raporlar incelendiğinde sığınmacıların nüfusları artış gösterdikçe kamplarda kalmak istemedikleri ve kamplarda kalanların da bir süre sonra ayrılıp kendilerine bir şekilde istihdam sağlayarak geçimlerini sivil hayatta sürdürmek istedikleri açıkça görülmektedir. 2018 Ağustos itibarıyla bu sayının 196.728'e kadar düştüğü ve Türkiye'deki toplam Suriyeli mülteci sayısının sadece yüzde 5'ine denk geldiği

bilinmektedir. Sığınmacıların diğer büyük kısmı da ülke üzerindeki şehirlerin tamamına dağılarak yaşamlarını kendi çabalarıyla sürdürmektedir (Erdoğan, 2017, p. 23).

Türkiye’de Suriyeli sığınmacılara ev sahipliği yapan şehirlerdeki kamplarda barınma ve temel yaşamı sağlama adına sığınan mülteci popülasyonu şu şekildedir; Şanlıurfa’da 68.031, Gaziantep’te 14.451, Kilis’te 20.733, Kahramanmaraş’ta 15.804, Mardin’de 2.339, Hatay’da 17.064, Adana’da 26.768, Adıyaman’da 8.510, Osmaniye’de 13.793 ve Malatya’da 9.235 kişi Geçici Koruma kapsamında, geçici barınma merkezlerinde ağırlandı. Toplamda 196.728 sığınmacı bu merkezlerde konaklamaktadır (Göç İdaresi, 2018). Savaş sebebiyle ülkesinden gelen sığınmacılar Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay, Kahramanmaraş, Adıyaman, Malatya, Mardin, Osmaniye ve Adana’da AFAD tarafından kurulan çadır ve konteyner kentlerde hayatlarını sürdürmektedirler. Kamplarda kalmayıp sivil hayatını sürdürmek isteyen Suriyeli sığınmacı nüfusunun en yüksek olduğu il İstanbul’dur (Memiş, 2017, p. 103). İstanbullu tercih nedenleri arasında en önemlisi iş imkanları olduğu görülmektedir, ardından İstanbul yaşamak için daha güvenli şehir olarak gösterilmektedir. İstanbul konut arzının fazlalığıyla sığınmacıları Fatih, Bağcılar ve Başakşehir’de yaşamalarına etkili olmuştur (Kaya A. , 2017, s. 61-62).

Kamplarda kalmayan sığınmacıların yerleştikleri şehirlerin demografik yapısına bakılacak olursa ilk 10 il ve bu illerin nüfuslarının 2017 verileri şöyledir; İstanbul 418.653, Şanlıurfa 401.711, Hatay 377.198, Gaziantep 318.748, Adana 149.074, Mersin 137.292, Kilis 121.940, Bursa 102.017, İzmir 97.453, Mardin 93.333 (Erdoğan, 2017, p. 23). 2018 verilerindeki güncel değişime baktığımız zaman ilk 10 ili ve nüfusları Nisan verilerine göre şu şekilde değişim göstermiştir; İstanbul 564.189, Şanlıurfa 469.296, Hatay 442.071, Gaziantep 392.928, Adana 223.232, Mersin 208.523, Kilis 130.264, Bursa 153.541, İzmir 138.742, Mardin 92.031 (Göç İdaresi, 2018).

4.2. Suriyelilerin Öncelikli Yaşam İmkanları

Türkiye’ye gelen Suriyeli sığınmacıların 2012’de yürürlüğe giren yönetmelikle birlikte geçici koruma altına alındıkları açıklanmıştır. Bu açıklama sayesinde Suriyeliler ülke içindeki temel haklara kolaylıkla sahip olabilecek ve sınırdan giriş çıkışlarını rahatlıkla sağlayabileceklerdir. Bu yönetmelikle verilen haklar Suriyeli sığınmacıların öncelikli yaşam imkanlarına ulaşmasında ve güvenliklerinin sağlanmasında fazlasıyla rahatlatıcı olsa da bu

hakların geçici olmasından ötürü tam bir rahatlık sağlanamamıştır (Şimşek, 2017, p. 18).

Türkiye, Suriye'de rejim karşıtlarının görmüş oldukları zulüm karşısında gösterdikleri direnişlerinin her zaman destekçisi olmuş ve ülkeye girmek isteyenler için her daim bir açık kapı bırakmıştır. Giriş yapan sığınmacıların kayıtlarının raporlanması AFAD ve Göç İdaresi tarafından yapılmaktadır. Ülkeye giriş yapan sığınmacıların her zaman öncelikli olarak yaşam koşullarının sağlanması hedef alınmaktadır. Ancak gelen sığınmacıların yarısı genç nüfus olduğu için bu durumun eğitim konusunda çeşitli sorunlara yol açacağı görülmektedir (Erdoğan, 2015, p. 91).

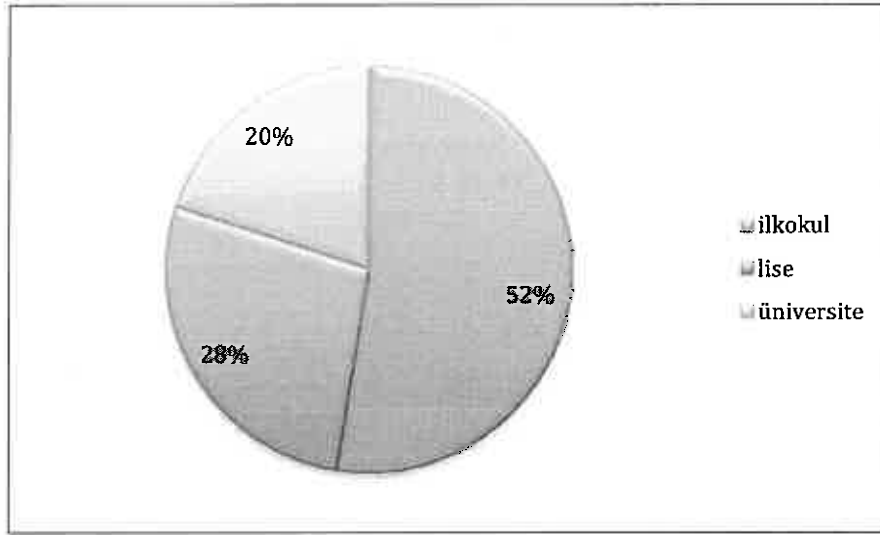
2012'de çıkarılmış olan yönetmelik şartlarında kamplarda hayatını sürdüren sığınmacıların öncelikli olarak yaşam haklarından (eğitim-öğretim, konaklama, iş, sağlık) yararlanacakları ve sınır dışı edilmeyecekleri belirtilmektedir. Bu hakların garantisi kamp dışında yaşayanlara verilmemektedir (Deniz, Ekinci, & Hülür, 2016, p. 73). GK kimliklere sahip olan sığınmacılar sağlık imkanlarından yararlanabilmenin yanı sıra eğitim imkanlarına da genellikle ulaşabilmektedirler ancak kamp yaşamına kıyasla bir çok haktan faydalanamamaktadırlar (Dağlıoğlu, 2014, p. 23).

4.2.1. Suriyelilerin Eğitim - Öğretim İmkanları

Suriyeli sığınmacıların eğitim ve öğretim haklarına ilişkin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çıkarılan genelge göre geçici korumaya sahip olan sığınmacılara okullarda ve geçici eğitim kurumlarında eğitim verilmektedir. Geçici koruma hakkında sahip olmayan kayıtsız sığınmacıların ise bu hizmetten yararlanmaları kolay olmamaktadır. Ayrıca Türkiye'de Üniversite okumak için sığınmacılardan Yabancı Öğrenci Sınavında (YÖS) beklenen başarıyı elde etmeleri istenmektedir (Şimşek, 2017, p. 19).

Kamp dışından yaşayan sığınmacıların okuma oranının kamplarda kalan geçici korumalı sığınmacılara nazaran oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu durumun sebepleri analiz edildiğinde, sığınmacılara kamplarda öncelikli olarak rahatça yaşama hakkı sağlandığı için sığınmacılar çalışmak zorunda olmadan rahatça eğitime yönelmekte bunun sonucu olarak da başarı sağlamaktadırlar. Ancak kamp dışında yaşayan mülteciler bu tür rahat yaşam koşullarına sahip olmadıklarından temel haklarını ve geçimlerini sağlayabilmek adına önceliği eğitime ayıramamaktadırlar (Erdoğan, 2015, p. 91). Aşağıdaki şekil.1'de sığınmacı girişimlerin yüzde

52'sinin ilkokul, yüzde 28'inin lise ve yüzde 20'sinin üniversite düzeyinde eğitime sahip oldukları gösterilmektedir.

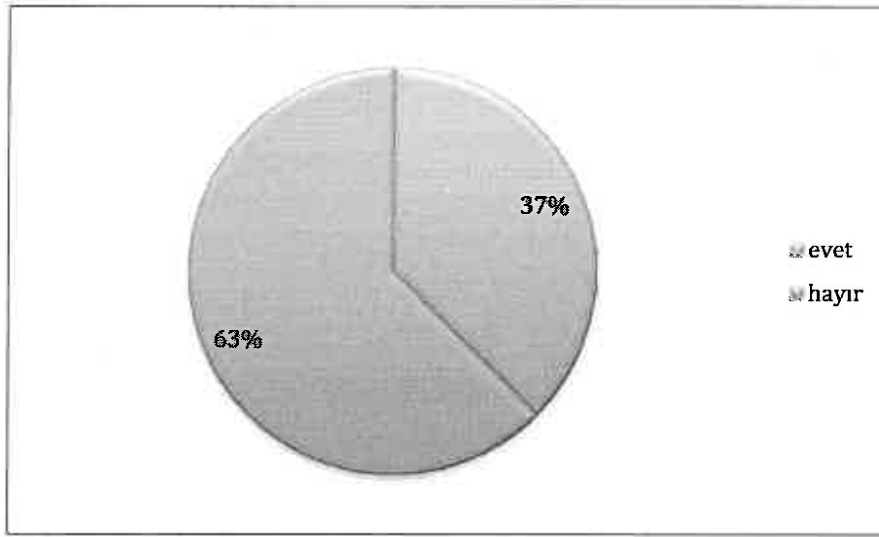

Şekil 17. Sığınmacı Girişimcilerin Eğitim Seviyeleri

Bakanlığın sığınmacılar için tahsis etmiş olduğu devlet okullarında okuma oranının yüksek olmadığı görülmektedir. Ayrıca durumu elverişli olan sığınmacıların özel okulları tercih ettikleri de görülmektedir. Çocuklarını okullara yazdıran sığınmacı ebeveynler onların kendi dillerinde eğitim almalarını istemektedirler ancak bu hizmeti karşılayabilecek oldukça az sayıda okul bulunmaktadır. Sığınmacıların Türkçe bilmemelerinden dolayı kayıt sırasında ve okul döneminde sorunlar yaşadığı görülmektedir. Bu sebepten dolayı sığınmacılar eğitimden çok istihdam, sağlık ve temel yaşam şartlarının en iyi şekilde karşılanmasına öncelik vermektedirler (Erdoğan, 2015, p. 91).

Şubat 2017 raporlarındaki resmi verilere bakıldığında, Suriyeli sığınmacı çocukların yüzde 50 –yüzde 55 oranında eğitim için Arapça dil seçeneği sunan okullara gittikleri görülmektedir. Aileler, eğitim gören çocuk ve gençlerin kendi dillerini unutmamaları için geçici eğitim merkezlerinde eğitim almalarına devam etmelerini istemektedirler. Çocukların okullarda aldığı eğitim ile Türkçe üzerinde de kendilerini geliştirmeleri durumunda aileler çocuklarından tercüman olarak faydalanmakta ve bu şekilde çocuklar ailelerinin çevreyle iletişim sağlamaları konusunda faydalı olmaktadır. Aşağıdaki şekil 2'de görüldüğü üzere, ailelerin yüzde 63'ünün

çocuklarının aldığı eğitimden memnun olmadıkları, yüzde 37'sinin ise bu eğitimden memnun oldukları bilinmektedir.

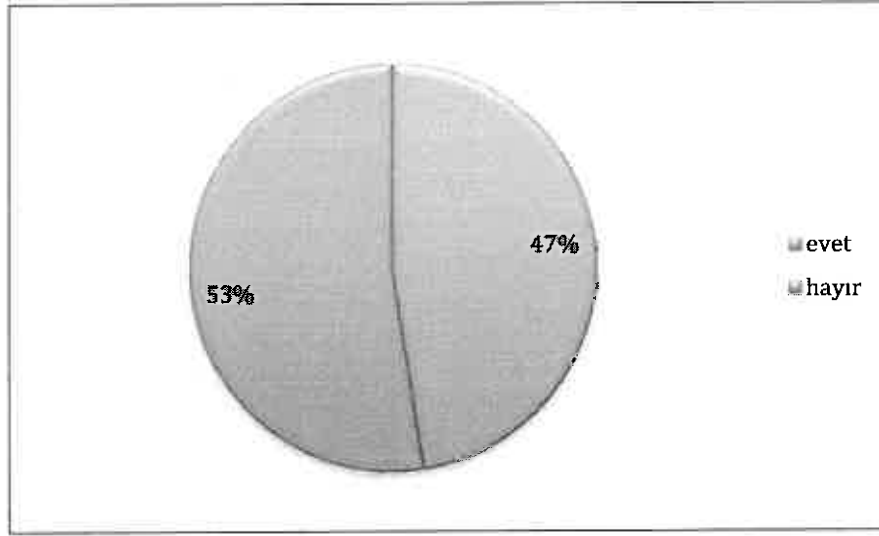
Şekil 18. Sığınmacı Ailelerin Çocuklarının Aldığı Eğitimden Memnun Olma Yüzdeleri

Çocuk yaştaki sığınmacıların ana dilleri Arapça olduğundan, Türkçe eğitim veren okullarda yerli çocuklarla anlaşma konusunda sorun yaşadıkları ve ister istemez dışlandıkları aileleri tarafından belirtilmektedir. Çocuk yaştaki olduklarından dolayı yeni bir dil öğrenme konusunda sıkıntı yaşayan sığınmacı çocuklar belli bir süre sonra eğitim almaktan ziyade geçim yükünü hafifletmek adına iş hayatına atılmaktadırlar (Beyazova, 2017, p. 16).

4.2.2. Suriyelilerin Konaklama İmkanları

Suriyeli sığınmacılar, Türkiye'ye yeni geldiklerinde konaklama konusunda büyük sorunlarla karşılaşmışlar ve bu sorunları yerleşmek istedikleri bölgelerde konaklama ihtiyaçlarını fırsata çevirmeye çalışan bazı emlakçı ve ev sahipleri yüzünden çektiklerini belirtmişlerdir. Tanıdıkları vasıtası ile ülkeye gelenler bu konuda daha avantajlı olmaktadır, çünkü tanıdıklar, akrabalar gelmekte olan sığınmacılara daha kolay konaklayacakları ve kirasında bilgi sahibi oldukları yerleri ayarlamak için uğraşmaktadırlar. Ayrıca bu süre zarfında onları kendi evlerinde ağırlayabilmekte ve sonra bodrum ve depo tarzında düşük bütçeli uygun bir kiralık yer olması hasebiyle onları yerleştirmektedirler. Aşağıdaki şekilde sığınmacıların yüzde 47'sinin ev

ve işyeri sahiplerinden memnun olduğu, yüzde 53'ünün ise memnun olmadığı gösterilmektedir.

Şekil 19. Ev ve İş Yeri Sahiplerinden Memnun Olma Durumu

Sığınmacıların genel olarak yerleşmek için düşük bütçeli yerler aramalarından kaynaklı direk olarak çıkarılabilecek sonuç şehrin en ücra ve fakir semtlerinin olduğu yerlerde yaşadıkları sonucudur. Sığınmacılardan durumu iyi olanlar iyi semtlerde yüksek katlarda otururken, geneli fakir olan sığınmacılar alternatif bulamadıkları takdirde 1 odalı evlerde ailece yaşamak zorunda kalmaktadırlar (Deniz, Ekinci, & Hülür, 2016, p. 91).

AFAD, kamplarda yaşayan sığınmacıların öncelikli yaşam haklarından en temel olan konaklama ihtiyaçlarını kurduğu barınma merkezlerinde tamamen karşılamaktadır. Kampların içerisindeki ekipmanların, ilgilenen yetkililerin ve sağlanan imkanların çok iyi durumda olduğu belirtilmektedir (Erdoğan & Ünver, 2015, p. 22). Kamplarda yaşayan sığınmacıların ekonomik istihdam hariç yaşam koşullarının kamp dışında yaşayanlara göre daha iyi olduğu görülmektedir. Sığınmacıların kamp dışına çıkma sebebinin tamamen istihdam ve ekonomik nedenler olduğu bilinmektedir (Erdoğan, 2014, p. 20).

Konaklama ve barınma hakkı sadece kamplar içerisinde yaşayan sığınmacılara sağlanmaktadır. Kamp dışında yaşamakta olan sığınmacılar kendi ihtiyaçlarını kendileri karşılama sorumluluğunda olduğundan, çalıştıkları yerlerde düşük maddi gelir sağladıklarından

ve bu durumu fırsata çeviren vatandaşların etkisinden dolayı iyi yerlerde konaklama fırsatı sağlayamamakta ve kamplarda yaşayanlara nazaran kötü koşullarda barınma sağlayabilmektedirler (Şimşek, 2017, p. 19).

4.2.3. Suriyelilerin İş İmkanları

Suriyeli sığınmacılara yönelik hazırlanan istihdam politikası ile ilgili düzenleme, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının 2014'te yönetmeliğe eklemiş olduğu Geçici korumalıların Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na başvurarak belirtilen çeşitli işlerde çalışmalarının mümkün olduğunu bildirmektedir. Sığınmacıların istihdamına ilişkin bu düzenleme 2016'da yürürlüğe girmiştir.

Çalışmak isteyen sığınmacıların çalışacakları yerdeki Suriyeli sayısının yüzde 10'u geçmemesi kaydıyla işveren tarafından başvurusu alınabilmektedir (Şimşek, 2017, p. 20). 2016 yılında 13 binin üzerinde Suriyeli sığınmacının çalışma izni aldığı görülmektedir (Çetinkaya, 2017, s. 8).

Suriyeli sığınmacıların kayıtdışı ucuz insan gücü olarak görülmesi, sığınmacılarla ilgili olarak öne çıkan büyük problemlerden biridir. Sığınmacıların kötü durumda olduklarını bilerek bunu kötü niyetli bir şekilde değerlendiren fabrika sahipleri veya farklı sektörlerdeki işverenlerin çıkarları doğrultusundaki hareketleri göze çarpmaktadır. Sığınmacılar, asgari ücretin çok altında, mesai saatlerinin çok üstünde ve sigorta masrafları olmadan işverenler tarafından büyük kâr sağlandığı düşünülerek çalıştırılmaktadırlar. Hatta bazı yerlerde bu ağır şartlarda çalışan sığınmacılar ücretlerini almakta bile zorlanmaktadırlar (Karadeniz, 2017, p. 24). Sığınmacıların sınır bölgelerinde özellikle de Gaziantep bölgesindeki fabrikalarda kolayca iş buldukları ve bu bölgede işsizliğin az olduğu görülmektedir (Kutlu, 2015, p. 8).

Kamp dışında yaşayan sığınmacıların büyük bir çoğunluğunun genç nüfustan oluşması bu grubun çalışmaya elverişli olduğunu göstermektedir. Erkek ve kadınların çoğunlukta olduğu yaş aralığı 19-54 ve 0-12 arasında olduğundan çalışmak için gayet uygun potansiyelde oldukları gözlemlenmektedir (Çevik, 2016, p. 81).

4.2.4. Suriyelilerin Sağlık İmkanları

Türkiye Cumhuriyeti kabul edilen yeni yasa gereği iltica etmiş, sığınma isteğinde bulunmuş ya da mülteci statüsünde olan yabancılara geçici kimlik kartı almak şartıyla sigortalı olacaklarını belirtmiştir (Yasin & Elbek, 2015, p. 89). SSGSS ile SGK arasındaki fark; SSGSS'den yararlanan sığınmacılar yalnızca devlet hastanelerinden hizmet alabilirken, SGK'dan yararlanan sığınmacılar devlet hastaneleri, üniversite hastaneleri ve göreceli olarak da özel hastanelerden de faydalanabilmektedirler (Deniz, Ekinci, & Hülür, 2016, p. 83).

Bazı yerlerdeki sığınmacılar sağlık hizmetlerinden yararlanma konusunda sorunlar yaşadıklarını ve devletin bu imkanı sağlamadığını dile getirmektedirler. Sığınmacıların sağlık hizmetlerinden yararlanamadıklarını dile getirmeleri, bu hizmetlerden nasıl yararlanacaklarını bilmediklerinden dolayı hizmetlere erişememelerinin sonucu olarak ortaya çıkan bir durumdur (Türkiye Tabipler Birliği (TTB), 2014, p. 70). Geçici koruma altındaki sığınmacılar ikamet ettikleri şehir sınırlarındaki hastanelerden faydalanabilmektedirler AFAD'a bağlı olanlar ise hiç bir para talep edilmeden hastanelerde hizmet alabilmektedirler. AFAD ile Eczacılar Odası'nın yapmış olduğu anlaşma doğrultusunda Suriyeli sığınmacılar da Türkler gibi ilaç alacağı zaman ilacın sadece yüzde 20 muadil bedelini yatırarak bu imkandan faydalanabilmektedirler (Deniz, Ekinci, & Hülür, 2016, p. 85).

Suriyeli sığınmacıların sağlık imkanlarından nasıl faydalanacakları konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları nedeniyle birçok sorun ortaya çıkmaktadır. Ayrıca hastanelerde dil yetersizliği sebebiyle personelle iyi bir iletişim kuramayan sığınmacılar verilen imkanlardan da iyi bir düzeyde yarar sağlayamamaktadırlar (Deniz, Ekinci, & Hülür, 2016, p. 83). Ülkede bulunan sağlık kuruluşlarının vatandaşlarına hizmet sağlamak için daha fazla büyümeye ihtiyaç duyduğu bu dönemde sığınmacılara da yetmesi pek mümkün görünmemektedir. Bu sorun açılan ve açılmakta olan şehir hastaneleri ile minimuma indirilmeye çalışılmaktadır.

4.3. Kamplarda Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Sorunları

Suriye'de yaşanan olaylardan sonra Türkiye'ye sığınan sığınmacıların öncelikli yaşam koşullarını ve konaklama ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulmuş olan kamplarda 200 bine

yakın sığınmacı yaşamaktadır (Göç İdaresi, 2018). Türkiye'nin güneyinde Suriyeliler için kurulmuş 21 adet çadır kent ve 6 adet konteyner kent bulunmaktadır (Kaya A. , 2017, s. 57).

Sığınmacılara sunulan fırsatları ele aldığımızda kampların iyi yönleri olduğu kadar kötü yönlerinin bulunduğu da görülmektedir. Sığınmacıların kamplarda yaşamayı tercih etmelerinin nedenleri arasında dışarıda ev tutacak ve erzak temini sağlayacak bütçeye sahip olmamaları, sosyal güvenceleri olmadığı için hastanelerden faydalanamamaları ve bilmedikleri ülkede güvenlik zaafiyetine yenik düşmeleri düşünceleri yer almaktadır. İnsanlar kamp dışı hayata geçişlerde büyük sorunlarla karşılaşacaklarını bilmektedirler. Dolayısıyla sığınmacılar, geçimlerini kamp içerisinde sağlamaları adına endişe duydukları bu konu ile ilgili bir çok sivil toplum kuruluşu tarafından destek görmekte ve bu imkanlardan faydalanan sığınmacılar gayet hoşnut olduklarını dile getirmektedirler (Düzkaya, 2016, p. 65).

Kamplarda ve kamp dışında yaşamını sürdüren genç neslin eğitim öğretim ilişkileri arasında büyük farklılıklar görülmektedir. Kamplarda yaşamını sürdürmekte olan genç nesil eğitim açısından daha avantajlı olmaktadır. Çünkü kamplarda yaşayan genç sığınmacılar, evi için çalışıp ekmek getirme kaygısının olmaması ve daha çok zamana sahip olması nedeniyle örgütlenmiş eğitimciler sayesinde hergün eğitim alabilmekte ve kendilerini geliştirmektedirler. Bunun yanı sıra sığınmacılara genel kültürlerini geliştirme, saz kursları, Kuran-ı Kerim okuma ve başta Türkçe olmak üzere diğer yabancı dilleri temelden öğrenme imkanları işinin ehilleri tarafından sunulmaktadır. Sonsuza kadar bu kamplarda kalmayacaklarını bilen sığınmacılar topluma kazandırıldıklarında ezilen ucuz insan gücü olmak yerine zanaatkar ve de iş sahibi olmaları adına alternatif kursları almaya özen göstermektedirler (Orhan, 2014, p. 12).

Sığınmacıların kamplarda iyi yaşam koşullarına sahip olmaları ve yüksek düzeyde kaliteli eğitimler almaları ne kadar ön planda olursa olsun daimi olarak kamplarda kalma fikri sığınmacıların en son seçimleri olmaktadır. Sığınmacıların kamplardaki yaşamın güzel olduğu konusunda hem fikirler, ancak içerideki yüksek disiplin kuralları, sürekli gezecek ve çalışacak serbest alan bölgesinin olmaması, kendilerinin aşırı dışlanmış ve dışarıdan çok kötü durumda olduklarının düşünülmesi hissi, gelen ziyaretçilerinin zaman noktasında problem yaşamaları, kendilerine kamp içerisinde harcamaları için verilen alışveriş kartlarının yeterli olmaması ve kampların şehirlerin kırsalında olmasından kaynaklı haşere sorunu ile kamplarda yaşam hakkındaki problemleri ön plana çıkmaktadır. Bu nedenlerle de bazı sığınmacılar kamp dışında

yaşamayı tercih etmektedirler (Erdoğan, 2015, p. 78). Ayrıca kamplarda yaşayan mültecilerin giriş ve çıkış anında büyük aramalardan geçmeleri ve dışarıya kapalı yaşam sürmeleri şikayetleri arasında yer almaktadır (Yılmaz H. , 2014, p. 9).

Suriye'den gelen sığınmacılar arasından maddi imkanları diğerlerine göre daha elverişli olanlar, kamplarda kalmayı tercih dışı tutan önemli bir kitleyi oluşturmaktadır. Bu tür sığınmacılar, özgürlüklerini kendi ellerinde tutmak amacıyla iyi semtlerde yerleşim kurarak kendi imkanlarıyla daha iyi şartlarda barınma ve temel ihtiyaçlarını karşılayacaklarına inanmakta ve ayrıca iş dünyasına daha hızlı bir giriş sağlayarak maddi gelirlerini artırmaya yönelik girişimlerde bulunanlardır (Orhan, 2014, p. 15). Nitekim mülakatları gerçekleştirilen kitle de bu tercihleri yapanlar içerisinde yer almakta ve kendi ekonomik bağımsızlıklarını belli maddi imkanlar çerçevesinde genişleterek piyasanın içine girip istedikleri imkanlardan faydalanmaktadır.

Sığınmacılardan maddi imkanları elverişsiz olan kişileri ele aldığımız zaman kamplarda yaşayanlar sığınmacıların kamp dışında yaşayanlara göre daha iyi şartlarda olduğu görülmektedir. Kamplarda kalan sığınmacıların özgürlükleri her ne kadar tamamen ellerinde olmasa da dışarıda imkansızlıklardan dilenen, yiyecek ekmek bulamadığı için kapı kapı gezen, kendilerinin yoksulluğunu fırsat bilen işadamları tarafından düşük bütçelerle sabahtan akşama kadar ağır işlerde çalışan, barınacak yerleri olmadığı için 1 evde 2-3 büyük aile olarak kalan sığınmacılara göre çok iyi durumda oldukları görülmektedir. Ancak imkanların çok olduğu bu kamplarda konaklayanların sayısı her zaman yüzde 10'un altında kalmakta ve tüm sığınmacıların kamplara çekilmesi imkansız olsa da yeni kamplar inşa edilerek bu yoğunluğun artma şansı olmaktadır.

4.4. Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Sorunları

Suriye'deki iç savaştan kaçarak Türkiye'ye gelen sığınmacılar önceden planlanmamış bir göç hareketinin içinde oldukları için fazla tedarikle ülkemize gelemelikleri görülmüş ve bu sebepten dolayı kendilerini birden savaştan kurtulmuş lakin ülkelerinden farklı olan bir kültürel lokasyonun tam ortasında bulmuşlardır. Ülkelerinden gelme sebeplerini bir kenara bırakıp ne yapacakları, nerede barınacakları ve ne yiyip içecekleri sorunlarıyla karşı karşıya kalmışlardır. Sorunların baş göstermesi ile daha büyük sorunlar ortaya çıkmış ve hayatta kalma mücadeleleri içine girmişlerdir. Kamp dışında yaşayan sığınmacıların en büyük sorunları geçici koruma altına

girme, barınma ve sağlık gibi öncelikli yaşam şartlarının oluşmasının sağlanmamasıdır.

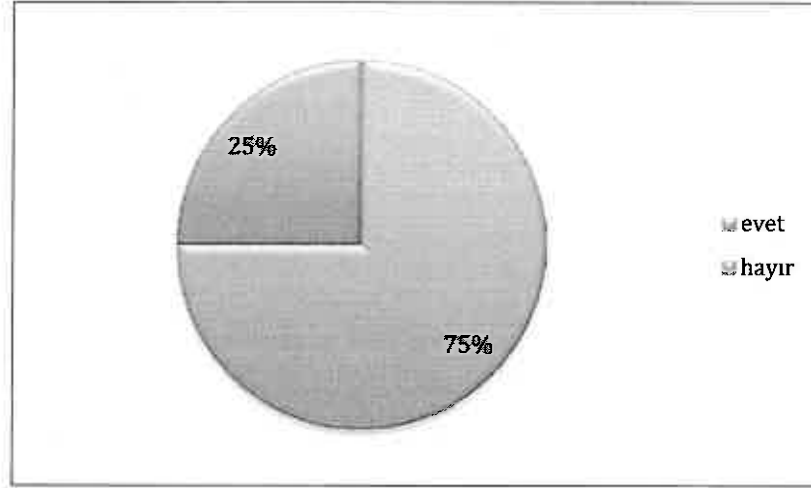
Kamp dışında yaşayan sığınmacıların sağlık konusunda büyük sıkıntıları olduğu görülmektedir. Ülkemize gelenler içerisinde önceden beri süregelen kronik hastalıkları olanlar, yatalak oldukları için ve kendi ihtiyaçlarını karşılayamadıkları için evde bakılma hizmetine muhtaç olanlar, iç savaş esnasında aldığı yaralar alan ve istenmeyen sorunlardan dolayı meydana gelen hastalıklara karşı acil sağlık hizmetlerine muhtaç olanlar ve mevcut kullanılan ilaçların tedariki konusunda sıkıntı çekenlerin sayısının yüksek olduğu bilinmektedir (Kaya A. , 2017, s. 35).

Sığınmacıların sürekli olarak sosyal yaşamın içinde olmaları, iletişim konusunda uyumsuzluk yaşamaları ve kendilerini ifade edememeleri nedeniyle dil başlıca sorunlar arasında gelmektedir. Türkçeyi öğrenme konusunda erkeklerden çok kadınların istekli ve yetenekli olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalarda kamp dışında yaşamını sürdüren kadınların kampta yaşayan kadınlara oranla daha çok Türkçe öğrenmek istedikleri görülmektedir (AFAD).

Kamplarda kalmayan sığınmacıların barınma konusunda genellikle kamplarda kalanlara kıyasla daha avantajsız oldukları görülmektedir. AFAD'ın yapmış olduğu saha araştırmalarında sığınmacıların 4'te 1'lik kısmının kalacak yer bulamadıkları için yıkık dökük kalınmayan binalarda veya dışarıda kaldıkları göze çarpmaktadır. Sığınmacılardan apartman dairelerinin giriş ve bodrum katlarında yaşayan sayısının sığınmacıların yarısından fazlasını oluşturduğu bilinmektedir. Fakat genel itibarıyla bu tür yerlerde konaklayanlardan ortalama 8 kişinin aynı evde yaşadığı görülmekte ve kalanların da 1'den fazla aile ile aynı evi paylaştığı görülmektedir (AFAD, 2013, pp. 34-35).

Barınmak için kendine mesken arayan sığınmacıların genel olarak şehrin tüccar ve güvensiz mahallerinde kaldıkları ve bunun yanı sıra kalmak zorunda oldukları yerlerin hanlar, eski iş yerleri ve müstakil olarak yıkık dökük yerler olması yaşam şartlarını zorlaştırmaktadır. Suriyelilerin gelişini fırsat bilen ve bunu maddi kazanca dönüştürmeye çalışan ev sahibi ve emlakçıların en kalınmaz yeri bile yüksek fiyatına verme çabası içerisine girdikleri ve fiyatlara yüzde 100 zam yaptıkları görülmektedir. Ancak bu yapılan haksız politikayla para kazanma hayalleri çok kısa sürmektedir. Bunun nedeni ise zaten zor durumda ve herşeyini kaybetmiş

sığınmacıların geçiminden artırarak yüksek kiraları vermesi imkansız olduğundan sürekli kirayı almak için sorunlar yaşadıkları ve başarısız oldukları sonucu çıkmaktadır. Aşağıdaki şekilde Türkiye’deki yaşam şartlarının sığınmacılar açısından pahalı olarak görülme durumu verilmiştir.

Şekil 20. Türkiye’de Yaşam Şartlarının Pahalılık Durumu

Sonuç olarak kamplar içerisinde disiplin şartlarının kendilerini zorladığını ve kamp dışında özgür bir şekilde yaşamayı düşünen sığınmacıların düşündüklerinin çok kolay olmadığı ve bundan dolayı kısa süre içerisinde ailelerin çoğunluğunun dilenerek yaşamlarını sürdürmek zorunda kaldığı görülmektedir. Bu tür sağlıksız meskenlerde yaşam sürmeleri kendi sağlıklarını tehdit etmenin yanı sıra sağlık imkanlarından tam anlamıyla fayda görememeleriyle durumun daha kötü bir hal almasına neden olmaktadır.

4.5. Suriye Krizindeki Göç Sorununun Türkmenlere Etkileri

Savaşın en mağdur tarafı olan Türkmenler üzerinde görülen göç, yüzünü en acı bir şekilde göstermiştir. Zira gösterilerin ve savaşın en yoğun ve şiddetli yaşandığı bölgeler başta Türkmenlerin yurtları ve yoğun olarak yaşadıkları yerler olduğundan, savaşın en kötü sonuçları da Türkmenler üzerinde görülmüştür. Savaşın uzun sürmesi ve gün geçtikçe şartların daha da kötüleşmesi Türkmenlerin göç etmesine neden olmuştur. Suriye Türkmenlerin çoğunluğu savaşın çok uzun olması ve şiddetli olmasına rağmen hala göç etmiş değillerdir. Lakin yaşantılarını devam ettirecek etmenler ortadan kalkmaya başlayınca bölgeler içinde bazı göçlerin yaşandığı görülmüştür. Bu göçler iki tür olmuştur. Birincisi; iç göçler, ikincisi; dış göçler.

Suriye Türkmenlerinin en yoğun olarak yaşadıkları bölge olan Halep'te uzun bir zaman göç hiç yaşanmamıştır. Halep'teki Türkmenler iki bölgede yaşamaktadırlar. Birinci bölüm Türkmenler, Halep şehir merkezinde çeşitli Türk devletleri döneminde idari, askeri ve ticari nedenler ile on asırdır yaşayan Türkmenlerdir. Diğer bölüm Türkmenler ise Halep kırsalına göç ve iskan ile yerleşmiş Türkmenlerdir.

Halep'in şehir merkezindeki olaylar kırsala göre biraz geç başlamıştır. İlk olarak olayların kırsalda başlaması insanların şehir merkezine göç etmesine neden olmuştur. Ancak olaylar şehir merkezine kaydığı zaman insanlar tekrar kırsala dönmek zorunda kalmışlardır. Fakat daha sonraki dönemlerde IŞİD işgali ve saldırısı sonrası, Halep'in de bombalanmaya başlanması, kırsalında ise IŞİD baskısı yüzünden insanların Halep'te ve kırsalında yaşama imkanından yoksun kalmışlardır. Şu an itibari ile Halep'in Türkmen mahallelerini muhalefet kontrol etmeye çalışsa da Esat güçleri Halep'i kuşatma altına almak için yoğun bir şekilde bastırmaktadır. Muhaliflere destek olarak Türkiye'nin; Fırat kalkanı ve Zeytin dalı operasyonları etkili olmaya başlamakta lakin sorunlar eski halini almaya devam etmektedir.

Halep'teki durum çok kritik ve her an bir değişiklik meydana getirebilen türdendir. Bu nedenle Esat kontrolüne geçebilir durumda olduğu görülmektedir. Bu da Halep'in düşmesi ve kitlesel göçün meydana geleceği anlamına gelmektedir. Halep'in kırsalını IŞİD kontrol etmekte ve IŞİD terör örgütü ise Türkmenlere zor anlar yaşatmaktadır. IŞİD, insanların herşeyine karışmakta ve insanlar sadece belirli dönemlerde köylerinde durabilmektedir. Bu dönemler haricinde genelde Türkiye'ye gidip kalmaktadırlar. Türkiye'deki iyi imkanların yanı sıra 120 km sınır ve sınır boyunca akrabalık ilişkileri gayet iyi olduğundan birçok Türkmen ailesi Türkiye'ye göç etmiştir. Nitekim Halep'te iş olanakları ve yaşam imkanı kalmayınca Türkiye'ye geçici olarak çalışmak üzere gelenlerin sayısı bir hayli artmıştır (Sariahmetoğlu & Kemaloğlu, 2015, p. 434).

Lazkiye, diğer bir adıyla Bayır Bucak bölgesi, Türkmenlerin yoğun olarak yaşadıkları başka bir bölge olmanın yanı sıra Türkçe'yi en iyi konuşan bölgelerin başında gelmektedir. Bu bölge Esat ailesinin ve Nusayiri topluluğunun merkezi ve kalesi olan bölgededir. Bu bölgede muhalefet yapmak çok ciddi sorunlar teşkil etmektedir. Zira Esat istihbaratı uzun yıllar boyunca Bayır Bucak bölgesine şiddet ve psikolojik baskı uygulamıştır.

Esat'ın ve aile ferdlerinin yazlık saraylarının Bayır Bucak bölgesinde olması güvenlik ve istihbarat güçlerinin ne kadar güçlü ve köklü olduğunu anlatmaya yetmektedir. Buna rağmen Bayır Bucak Türkmenleri zulme karşı direnmişlerdir ve olayların Lazkiye özelinde en önemli bir

parçası haline gelmişlerdir. Lazkiye Türkmenleri, Bayır (dağlık bölge) ve Bucak (deniz şeridi) Türkmen köyleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Lazkiye Türkmen bölgesi, şehir ve deniz şeridi Esat kontrolünde iken Türkmen dağı muhalefetin kontrolünde kalmıştır. Esat'ın hava üstünlüğü olduğu için havadan yağdırdığı bombalar ve füze saldırıları sonucu insanlar evlerini terk etmek zorunda kalmışlardır. Üstelik bu göçler Lazkiye bağlamında kitlesel olarak yaşanmış olup insanların çoğu Türkiye'ye sığınmışlardır. Geride kalan insanlar ise arazilerini korumak, evlerini ve hayvanlarına sahip çıkmak için yerlerinde hala durmaktadırlar. Sahil şeridinde yaşayanların büyük bir bölümü kaçma imkanı bulamadığı için yerinde kalmış ve her gün zulüm altında yaşamıştır. Lazkiye bölgesinden gelen Türkmenler ise, Türkiye'de Yayladağ ve Osmaniye Çadır kentlerine yerleştirilmişlerdir.

Humus ve Hama Türkmenleri, yani Suriye'nin orta bölgeleri savaşın en şiddetli şekilde yaşandığı yerler olduğundan mağduriyetlerin ve zulmün en çok yaşandığı bölgeler olarak da göçün en çok yaşandığı yerler olmuştur. Bu bölgelerde, abluka altında kalan birkaç Türkmen köyü haricindekilerin büyük bir kısmı boşaltılmıştır. Humus ve Hama bölgesinin Suriye olaylarının ilk günden beri merkezi halinde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla savaş ilk olarak bu bölgede yaşanmıştır. İlk önce insanlar şehir merkezlerinden köylere göç etmişlerdir. Uzun bir süre geçmeden köyler de abluka altına alınınca köylerde de yaşam imkanı kalmadığı için insanlar başka şehirlere ve komşu bir ülke olan Lübnan'a göç etmişlerdir. Lübnan'da yaşam koşulları çok kötü olması ve Lübnan Hizbullah'ının savaşın bir tarafı olması Türkmen mültecilerde rahat ve huzur bırakmamıştır. Birçok mülteci kampının Hizbullah milisleri tarafından yakılmış olması, ne olduğunu göstermeye en somut örnektir.

Türkmenler, köylerde yaşam imkanının kalmaması ve Lübnan'da ilticanın çok sıkıntılı olması nedeniyle Türkiye'ye kadar gelmiş ve Türkiye'de öz yurtlarında misafir ya da ev sahibi olarak yerleşmişlerdir. Türkiye'ye varamayan veya giremeyen bazı Hama ve Humus Türkmenleri Halep'in kuzey Türkmen bölgesinde uzun bir müddet kalmışlardır. Türkmenler'in bir kısmı Türkiye'ye girmiş, diğer bir kısmı ise bu bölgelere yerleşmiştir. Sonuç itibariyle Hama ve Humus Türkmenleri göçlerini ilk başta kendi Türkmen köylerine yapmış baskı artınca da Suriye'nin muhalefet tarafından kontrol edilen başta Halep olmak üzere çeşitli kurtarılmış bölgelere gitmişlerdir. Hizbullah ve IŞİD işgali sonrası şartların değişmesi ile insanlar Türkiye ve Lübnan'a göç etmek zorunda kalmışlardır. Dolayısıyla Hama ve Humus Türkmenleri birden fazla kez yurtlarından olmuş ve sürekli bir göçebe hayatına mecbur bırakılmışlardır. Hama ve Humus

bölgesinden Türkiye'ye gelen Türkmenler Malatya konteyner kentine yerleşmişlerdir. Türkmenler burada verilen hizmet sayesinde gayet huzurlu ve rahat bir hayat sürdürmekte ancak gelecekleri için de kaygılı olmaktadır.

Rakka vilayeti, Suriye Türkmenleri'nde tarihsel bakımından önemli bir yere sahiptir. Bu şehir Türkmen boylarının Suriye bölgesine ilk göç ettiği yerdir. Ancak zamanla değişik nedenler yüzünden Türkmenler Suriye'nin başka bölgelerine yayılmışlardır. Rakka, şimdiye kadar Suriye illeri arasında tamamıyla muhalefetin kontrolüne geçen tek ildir. Muhalefetin kontrolü aniden düşmüş ancak bu ani düşüş şehrin demografik yapısında pek fazla değişiklik meydana getirmemiştir. Şehrin kısa bir süre içerisinde aşırı ve radikal grupların eline geçmesi nispeten bir göç meydana getirmiştir. Rakka'nın kuzeyinde yaşayan Türkmenler, IŞİD'in ÖSO ve muhaliflere karşı başlattığı savaş sonrası, IŞİD'in kontrol ettiği bölgelerden göç etmek zorunda kalmışlardır. Ancak bu göç, çok yüksek sayıda olmamıştır. Türkmenlerin bir çoğu halen Rakka ve köylerinde yaşamaya devam etmekte, göç eden Türkmenlerin çoğunluğunun ise Gaziantep ve Urfa'ya yerleştiği görülmektedir.

Diğer bir Türkmen bölgesi ise Şam bölgesidir. Şam Suriye olaylarında çok önemli bir yere sahiptir. Gerek Dera şehrinde devrim meşalesinin yakılması ve hala olayların hiç dinmeden devam etmesi, gerekse Suriye'nin başkentinin Şam olması hesabıyla çok önemli bir yere sahiptir. Dera'da olaylar hiç hız kesmeden devam ettiği için, o bölgede yaşam şansı hiç kalmamıştır. Dolayısıyla bu şehirde yaşayan Türkmenlerin bir kısmı civar şehir Süveyda'ya , azami çoğunluğu ise Ürdün'e göç etmiştir.

Şam Türkmenlerinin yaşadığı bölgelerde pek fazla savaş yaşanmadığı veya savaşlar uzun sürmediği için çok fazla bir yer değişimi ve göç olmamıştır. Ancak Golan Türkmenleri kısa Suriye hayatında ikinci kez göç etmek zorunda kalmışlardır. Sivil gösterilere de askeri eylemlere de katılan Türkmenler, Esat Rejimi tarafından çok istismar edilen Golan meselesini bile hiçe sayarak Golan halkını büyük sorunlara mahkum etmiş ve havadan bombalarla insanlara ölüm yağdırmıştır. Bu şartlarda hayatlarını devam ettirecek bir ortam kalmadığı halde bir çok aile yaşama zorla tutunmaya çalışırken bir kısım Türkmen aileleri mahallelerini terk ederek Lübnan, Ürdün ve Türkiye'ye yerleşmişlerdir (Orhan, 2013, p. 65).

Yukarıda da ifade edildiği üzere göçler, iç göç ve dış göç olarak iki şekilde yaşanmıştır. İç göçler hususundaki ağırlıklı akım Esat'ın kontrol ettiği bölgelerden muhalefetin kontrol ettiği bölgelere olmuştur. Ancak muhalefetin kontrol ettiği bölgelerden Esat'ın kontrol ettiği bölgelere

de göç edenler olmuştur. Bu tür göçler genellikle memur olan ve hala Esat tarafından maaşını alan gruplarda daha çok yaşanmıştır. Özellikle de son dönemlerde Esat'ın göreceli bir üstünlük elde etmesi, muhalefetin kontrol ettiği bölgelerde otoritenin sağlanamaması, Esat'ın kontrol ettiği bölgelerde kamu hizmetlerinin sunulması, maaşların elden verilmesi ve insanların zor da olsa geçim imkanı bulması bir grup insanının Esat bölgesine göç etmesine neden olmuştur.

Türkmen siyasilerin ya da siyasi kuruluşlarının elde etmiş oldukları bazı imtiyaz, hak, bağlantı, destek, nüfuz, itibar ve yetkileri kendi şahsına veya dar grubuna indirgemesi, bu kazanımları, başka bir kişi ya da kuruluşla paylaşmamasından kaynaklanan bir sıkıntı olarak görülmektedir. Bu elde edişler, genellikle bir takım çevrelere yakın olma ve olaylara erken müdahale etme gibi ya da olayın yaşandığı yerde ve tarihte bulunmak gibi tesadüfi nedenler ile elde edilmiştir. Bu kazanımlar Türkmen siyasetçileri nezdinde zamanla güç ve iktidar sarhoşluğuna ve bencilliğine yol açmıştır. Türkmen siyasetçilerin kendine münhasır gördüğü bu gücü kimseyle paydaş olmadan yalnız kendine bağlı kılması, birçok çabayı boşa çıkarmış olduğu gibi birçok insanın da devre dışı kalmasına sebep olmuştur (Cevizci, 2017, p. 168).

Sonuç olarak Türkmenler'in, savaşın en kimsesiz ve sahipsiz insanları olduğu görülmektedir. Devrimin merkezinde yer almalarına rağmen kazanımlarının hiç birisinden faydalanmadıkları gibi savaşın en acı sonuçları olan yıkım, yokluk ve göç Türkmenler'in kaderi olmuştur. Türkmenler bu karmaşada yurtlarında hayata tutunmaya çalışmakta ancak işlerinin çok zor olduğu görülmektedir. Bu hususta, en ciddi desteği Türkiye'den almıştır. Bu destek yeterli olmadığı gibi başka hiçbir devlet ve taraftan Türkmenlere yardım edilmediği ve destek verilmediği görülmüştür.

4.6. Sığınmacı Kadınlar ve Sürdürülebilir İstihdam Farkındalığı

Suriye'de 2011'den bu yana büyük bir iç savaş sürdüğü görülmektedir. Nitekim bunun sonucunda mülteci olmak zorunda kalan kadınlar ve çocuklar sorunlardan en çok etkilenen en savunmasız grup olmaktadır. Kadınlar özellikle cinsiyetlerinden ötürü daha farklı ve acı tehditlerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Adaletin gözetilmesi ve savaşın son bulması adına kadınlar dünyanın dört bir yanında yaptıkları protesto ve direnmeleriyle barışın sağlanması adına büyük katkılarda bulunmuşlardır. Adalet İçin Ses Ver (Speak Up For Justice) sloganı ile 25 Kasım'da İstanbul'da bir kez daha tüm dünyadaki her türlü şiddete karşı durarak kadınlar için adaletin izinin sürdürüleceği gösterilmiştir (Yılmaz E. S., 2015, p. 6).

Dünya nüfusunun neredeyse yarısının kadın olduğunu düşündüğümüz zaman toplumsal hayatı sürdürme şartlarında ekonomik yeterlilik için kadınların da işgücüne katılımlarıyla toplumsal, siyasal, ekonomik hayatları üzerinde gelişen tartışmalar hayatın her alanında karşımıza çıkmaktadır. Ev ve iş olarak iki temel alanda cinsiyetler üzerine düşen görev ve sorumlulukları incelediğimiz zaman kadınların işten sonra gelip evde ikinci vardiya olarak çalışmalarının çözüme kavuşması gereken bir tartışma konusu olduğu görülmektedir. Bu ikilemlerin yaratmış olduğu sorunlar bir çok uluslararası örgütler ve sivil toplum kuruluşlarının gündeminde yer almakta ve kadınların hayatını kolaylaştırmak için alternatifler sunmaktadır (Yılmaz E. S., 2015, p. 3).

Dünyanın ekonomi noktasında en ilerisindeki 19 ülke ve Avrupa Birliği Komisyonu'ndan oluşan G20 altında kabul edilmiş olan; ekonomi üzerinde kadınların etkileri, kadınların ekonomideki varlığının artırılması ve kadınların ekonomik olarak güçlenmiş olması kadının önemini tekrar gözler önüne sermektedir. Türkiye'nin 1 Aralık 2014 tarihinde devraldığı G20 başkanlığı döneminde, sürdürülebilirliğin ve kalkınmanın desteklenmesi kapsamında önemli gördüğü alanlardan birinin istihdam planları ve büyüme stratejileri olması bu konuyu tekrar gündeme getirmiştir. G20 altında ilk kez Türkiye'nin girişimleriyle Ankara'da kurulan W20 (Women 20) açılım grubunun politika alanlarına giren, kadınların aile ve iş hayatını dengelemelerini sağlayacak, esnek çalışma modelleri, doğum ve süt izinlerinin düzenlenmesi, kreş ve çocuk bakım hizmetlerinin sunulması sosyal koruma ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi bakımından G20 üye ülkelerinin benimsediği taahhütlerle uyumaktadır.

W20 Ulusal Danışma Toplantısı'nda üzerinde durulan eğitim, istihdam, liderlik, girişimcilik gibi alanların yanı sıra, W20'nin komite üyelerinden olan Kadın ve Demokrasi Derneği'nin önerisi ile "iş hayatı ve özel hayatın dengelenmesine destek" maddesi tartışılmış ve bu madde önemli ölçüde desteklenerek W20'nin öncelikli politika alanlarına girmiştir. Kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik kalkınma söylemini hali hazırda sürdüren G20'nin sonuç bildirgesinde kadınlar özelinde kapsayıcılık vurgusu yapması ve bunu sosyal koruma, çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve iş yaşam dengesinin cinsiyet adalet perspektifinden sağlanması gereklilikleri ile desteklemesi, W20'nin katkılarıyla dünya gündemine girmiştir (Yılmaz E. S., 2015, p. 7).

Cinsiyet adaleti kavramı, toplumsal hayatın her alanında bir değer olarak kadını nasıl konumlandırmak gerektiğini gösterirken, kadın erkek arasındaki rollerin adil bir şekilde

dağılımında öngörmektedir. Erkeğin karşıtı olarak belirtilen kadının fiziksel ve biyolojik özelliklerinin görmezden gelinerek, aile ve toplumsal hayat içerisindeki pozisyonunun nasıl olacağına veya olması gerektiğine dair üretilen düşüncelerin çoğu gerçekle bağdaşmamaktadır. Kapitalist sistemle bütünleşik yürüyen modern algıyla iş ve ev arasında seçim yapma zorunluluğunun kadına dayatılması adil olmayacağı gibi, kadını erkekle beden ve zihin olarak eşitleme çabası, bir yönüyle kadın için kendi bedenine, cinsiyetine ve insan kimliğine yabancılaşmasına neden olabilmektedir.

Demokratik toplumların temel ilkelerinden biri, ayrımcılık yapmadan tüm vatandaşlar için eşit hakların tanımlanmasıdır. Ancak, hiçbir ülkede, sosyal ve yasal eşitlik, kadınların politik hayata ve kamusal alandaki katılımına karşı olan baskısının ortadan kaldırılması için tam bir çözüm sunulmamaktadır. Kadınların erkek ve kadın arasındaki eşitliği azaltarak sorunlarını çözmeyi amaçlayan feminist yaklaşımlar, kendi kendini eleştirmeyi de ihmal etmemektedir. Kadınları erkek cinsiyete göre erkeklerle eşitleme çabaları, kadınlara herhangi bir ayrıcalık sağlamamakta ve asıl amaç eşitlik terazisinde yürümektir (Yılmaz E. S., 2015, p. 110).

Küresel ekonomilerle rekabeti artırmak ve sürdürülebilir ekonomik büyüme için, iş ve aile hayatının dengesini korumak, kadınların ekonomi içerisinde korunmasını sağlamak, bunları yaparken de neslin devamı için doğurganlık sağlayan kadınların fiziksel ve biyolojik farklılıklarını dikkate alarak politik yasalar üzerinde düzenlemeler yapmak gerekmektedir (Yılmaz E. S., 2015, p. 8).

Kadınların aktif siyaset rolüne bakıldığı zaman günümüz modernleşme sonrası demokrasiden bahsediliyorsa bu demokrasinin her iki cinsiyet için de eşit ve adaletli bir şekilde sürdürülebilmesi şarttır. İki temel cinsiyet arasında adalet sağlanması toplum içinde de kadın-erkek arasındaki adaletin sağlanmasını beraberinde getirecektir. Bu durum kadınların sosyal yaşam üzerinde aktifleşmesini sağlamakta ve toplumdaki bir çok sorunun çözümünü de beraberinde getirmektedir (Yılmaz E. S., 2015, p. 20).

5. SİĞINMACILARIN İSTİHDAMA GİRİŞ SÜRECİ

İnsanlık tarihi boyunca yapılan göçler sürekli olarak bir sorun ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarih, ancak insanların direndikleri, tepki gösterdikleri ve baş kaldırdıkları zaman meeydana gelmektedir. Bütüncül kurumlar, hapishaneler, toplama kampları, tımarhaneler ya da

diktatörlükle yönetilen devletler tarihe son verme denemeleriyle doludur ve bu totaliter rejimlerde bile çözüme varılamayan bir sonuç ortaya çıkarmaktadır (Bourdieu, 2016, p. 88).

ABD merkezli Pew araştırma şirketinin verilerine göre, 2011 yılından beri devam eden kriz sebebiyle 13 milyon Suriyeli'nin evlerini terk ettiği görülmüştür. Suriyelilerin çoğu Ortadoğu'da kalmayı seçmiş, yaklaşık 1 milyonu da Avrupa'ya göç etmiştir. Bunun yanı sıra en çok Suriyeli göçünü kabul eden ülke ise Türkiye olmuştur. Pew şirketi, yaptığı son araştırma ile ülkelerindeki kriz nedeniyle 13 milyon Suriyelinin evlerini terk etmek zorunda kaldığını ve bu göçmenlerin nerelere gittiğini açıklamıştır. Araştırmaya göre, son yıllarda en çok göç eden halk Suriyeliler olmuştur. 6 milyon Suriyeli ülke içinde yer değiştirmiştir. 5.5 milyon Suriyeli ise başta Türkiye olmak üzere sınır bölgelere doğru dış göç gerçekleştirmiş, 800 bin nitelikli sığınmacı da Avrupa, Amerika ve Kanada'ya göç etmiştir (Yeni Asya, 2018).

Suriye'deki krizden sonra Türkiye'ye büyük bir göç başlamıştır. Gerçekleşen bu göçten en büyük etkilenen ülke olan Türkiye, 3.5 milyon sığınmacıya kapılarını açmıştır. Bu sığınmacıların yüzde 8'i kamplarda, yüzde 92'si ise kamp dışında yaşamaktadırlar (Göç İdaresi, 2018). Kamp dışında yaşayan sığınmacılar ülkenin dört bir yanına yerleşmişlerdir. Başta İstanbul olmak üzere sınıra yakın yerlerden başlayan bu yerleşim, kişilerin vasıflarına ve seçtikleri hayata göre dağılım göstermiştir. "Toplumsal düzenin korunmasında toplumsal dünyanın algılanma kategorilerinin uyum içinde düzenlenmesi belirleyici rol oynar. Toplum, bireylerden ibaret değildir, bireylerin içinde bulundukları bağların ve bağıntıların toplamını ifade eder" (Bourdieu, 2001, p. 23).

Yapılmış olan şehir seçimlerinin nedeni sorulduğunda genel olarak bir akrabanın, tanıdığın veya arkadaşın bu şehirde olduğu ve bundan dolayı o şehre gelindiği şeklinde cevaplar alındığı görülmektedir. İlişkiler ağı kuramında da belirtildiği üzere insanların yakınlarının vasıtasıyla iş kurma süreçlerinde büyük fayda gördükleri bilinmektedir. Yapılan mülakatlar sonucu elde edilen bilgiler doğrultusunda bu duruma örnekler vermek mümkündür.

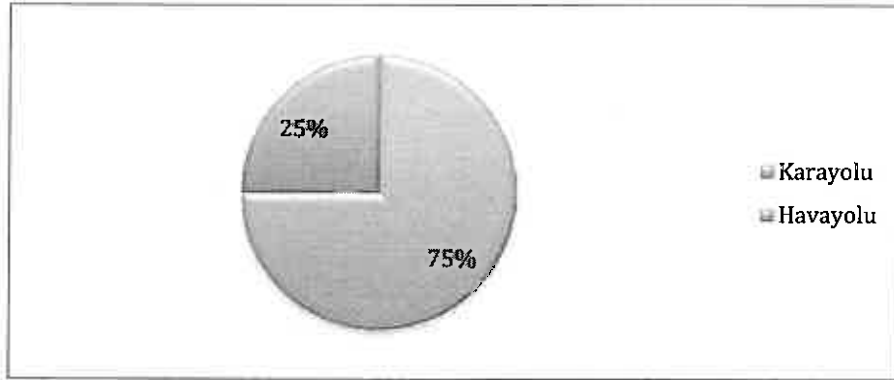
Burada akrabalarım var onlar sayesinde Halep'ten Gaziantep'e sonra da İstanbul'a geldim başlarda İstanbul'a alışmak çok zordu lakin şimdi tarihi yarımada'ya tamamen hakim oldum (Salih, 36, Halep, Beyazıt).

Eniştemler burada yaşıyorlar onlar benden 2 sene önce geldiler şimdi düzenleri çok iyi bende onlar sayesinde kara yoluyla ülkeye geldim ve onların bildikleri semtlerde ev bulup yaşamaya başladım (Ömer, 29, Halep, Beyazıt).

Abimler benden önce amca oğullarıyla gelip işletme kurmuşlardı sonra benide yanlarına aldılar (Mustafa, 24, Halep, Beyazıt).

Buradan çıkarılacak sonuçlara baktığımız zaman insanların kendi başlarına bir yeri keşfederek oraya yerleşme oranının batılı olmayan ülkelere kıyasla çok az olduğu görülmektedir. Savaş şartları altında can havliyle sığınılacak yer bulma konusunda çok düşünülmeden karar verilmektedir. Bu konuda doğru karar verme şansı olduğu kadar yanlış karar verilmesi de oldukça muhtemeldir. Örnek olarak Humus ve Hama bölgesinde yaşayan Suriyelilerin orta bölgede kalmalarından ötürü acil kaçış yolu olarak Lübnan'a gitmeleri deyim yerindeyse yağmurdan kaçarken doluya yakalanmalarına neden olmuştur. Lübnan bölgesinde Hizbullah terör örgütünün ağır zulmüyle karşı karşıya kalan Suriyeliler tekrar geri gelerek Halep'e oradan da 120 km sınır komşusu olan Türkiye'ye gelmişlerdir.

İlişkiler ağı kapsamında sığınmacıların akrabaları sayesinde bölgeye gelip yerleşmelerinin avantajları arasında tanıdıkları vasıtasıyla daha ucuza konaklanacak yerler bulmaları, bir süre boyuncada onların misafiri olmaları ve iş bulmalarına yardımcı olmaları konusunda önemli bir paya sahip oldukları görülmektedir. Sığınmacıların genel olarak ülkeye girişleri 120 km sınır komşuluğu olduğundan önce karayoluyla güney bölgelere oradan sonra da İstanbul'a ilişkiler ağı sayesinde gerçekleştiği görülmektedir. Aşağıdaki şekilde yapılan görüşmelerde sığınmacıların ülkeye giriş yolları belirtilmiştir ve sadece 10 kişi hava yolu ile geldiğini belirtmiştir.

Şekil 21. Ülkeye Giriş Yapma Yolları

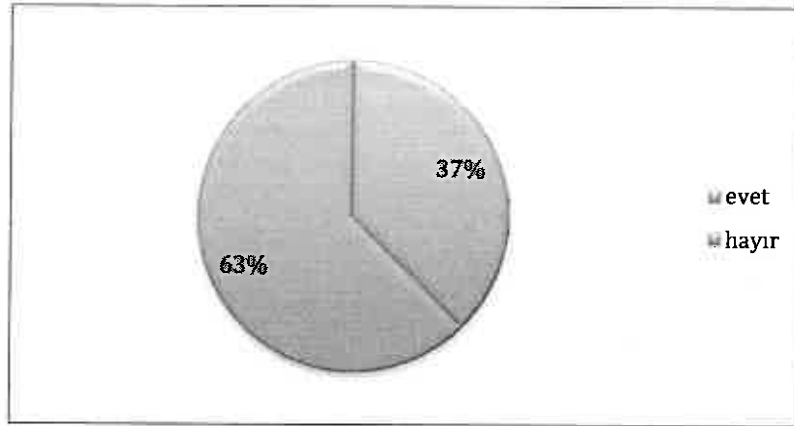
Tüm akrabalarım burada. Bu yüzden buraya geldik ama diğer şehirlere göre yaşam şartları çok kötü, durumu kötü Suriyelilerin buraya gelmeleri çok yanlış (Mervan, 43, Halep, Sirkeci).

Akrabaları sayesinde yerleşip giderlerden mutlu olmayan ve Suriyelilerin durumlarının çok iyi olmadığı belirten Mervan, daha güney ve doğu bölgelerde Suriyelilerin iş bulup çalışmalarının daha iyi bir geçim kolaylığı sağlayacağını düşünmektedir. Ancak Suriyelilerin maaş alma konusunda İstanbul ve Gaziantep bölgelerinde çok büyük farklılıklar olduğu görülmemektedir.

Sonuç olarak İstanbul'da gider oranlarının daha yüksek olduğu göz önünde bulundurulunca Gaziantep bölgesi sığınmacılara daha cazip görünmektedir. Özellikle toplu taşıma, ev kirası, yemek-erzak piyasası düşük bütçeli ailelerin geçimi noktasında önemli ölçüttür. İş potansiyeli olarak bakıldığı zaman ise Gaziantep organize sanayi bölgelerinde ciddi iş potansiyeli olduğu görülmektedir.

İstanbul iş hareketliliğin en yoğun olduğu yer. Burada rahatça üretim yapıp kolay bir şekilde pazara sunabiliyoruz. 2008 yılından beri buradayız iç savaş baş göstmeden kaynaklarımızı buraya aktardık (Halit, 33, Halep, Çemberlitaş).

Görüşmeler doğrultusunda savaştan sonra gelen sığınmacıların sayısının büyük çoğunlukta olduğu görülmektedir. Ancak savaştan önce gelip burada ilişkilerini daha rahat bir ortamda kurup ağını genişletmiş olan Suriyeli girişimcilerin olduğu da gözlemlenmektedir. Aynı kişiyle ikinci kez yapılmış olan görüşmelerde sığınmacıların burada ne zaman işe başladıkları ve Türkiye'deki piyasa ile savaştan önce tanışıp tanışmadıkları sorulmuştur. Yukarıda Halit'in bahsettiği gibi daha önce gelip iş kuran sığınmacıların daha rahat ortamlarda, dikkatlerin Suriyeli sığınmacılar üzerinde yoğunlaşmadığı dönemlerde daha sorunsuz güzel bir şekilde büyüdükleri ve daha kolay batı pazarına açıldıkları gözlemlenmektedir. Aşağıdaki grafikte savaştan önce gelenlerin, savaştan sonra gelenlere oranla daha az olduğu görülmektedir.

Şekil 22. Göç Etmeden Önce Türkiye'ye Gelme Durumu

Avrupada çok yaşadım, eskiden Türkiye'ye gelip gidiyordum, bu son olaylardan sonra yaşanacak yer olarak burayı seçtim ve bağlantılarım sayesinde işimi gücümü kurdum (Hasan, 29, Halep, Kapalıçarşı).

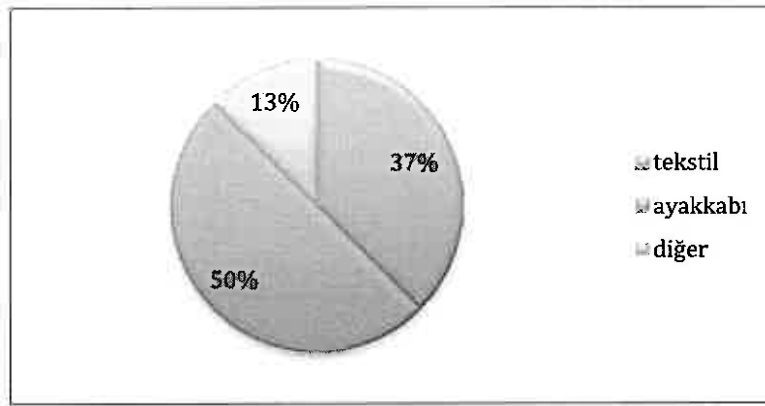
Çocuğumun okul imkanlarının daha iyi olması ancak burada mümkündü ve bende rahatça lokantacılık yapabileceğimi düşündüm (Kemal, 54, Lazkiye, Edirnekapı).

Eğer buraya gelmemiş olsaydık evladımın istikbalinde iyi bir nitelikli iş bulması çok zor olacaktı çünkü ülkemizdeki okuma imkanı ve refah düzeyi bu kadar yüksek değil (Necva, 29, Şam, Edirnekapı).

Yapılmış olan mülakatlar doğrultusunda her iki ülkenin çocuklar açısından yaşam ve gelecek mukayesesi yapıldığı zaman gelen görüşler içerisinde; yukarıda Kemal ve Necva'nın da belirttiği gibi eğitim şartlarının iyi olması, her mahallede okul olması ve kayıtlarda ücret alınmayarak iyi bir gelecek sunulması adına yeterli materyalleri bulunmasının aksine sadece Arapça eğitim veren okulların azlığından şikayet edilmektedir. Buradan çıkarılacak sonuç kendi memleketlerinde bu refah düzeyinde okulların olmayışı ve okuldaki çocuğun eve gelene kadarki süreç içerisinde başına bir iş gelip gelmeyeceği kaygısının olmayışıdır. Verilen eğitimlerin nitelik seviyesine yönelik görüşler ise çocukların Türkiye'de eğitim alarak üniversite ortamında kendilerini rahatça geliştirebilecekleri yönündedir.

5.1. Üretim İçin İş Yeri Açma Aşaması

Araştırma alanı olarak tarihi yarımada üzerinde ağırlıklı bir şekilde çalışılmış ve buradaki yoğun Suriyeli girişimci nüfusunun iş kurma süreçlerine yönelerek sığınmacıların bölgede neden çoğunlukta oldukları araştırılmıştır. Araştırmalar doğrultusunda bu bölgenin genel bağlamda toptan satışın en yaygın şekilde toptancılara ve kitlelere ulaştırıldığı bir lokasyon olduğu ortaya çıkmaktadır. Yapılan görüşmelerde iş sektörlerinin dağılımına bakıldığında 15 girişimcinin tekstil, 20 girişimcinin ayakkabı, 5 girişimcinin de diğer sektörlerde faaliyet gösterdiği görülmektedir. Aşağıdaki şekilde işletmelerin faaliyet alanlarına göre yüzdelik dilimleri verilmektedir.

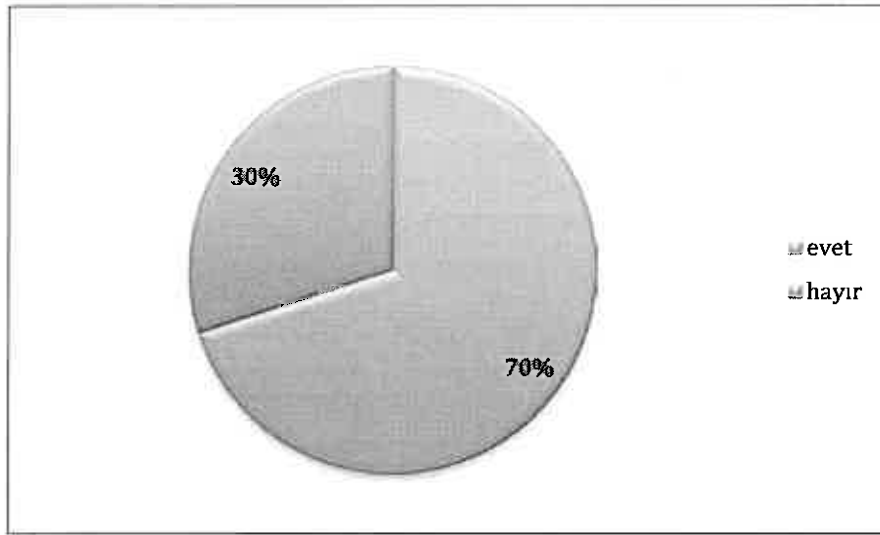

Şekil 23. İşletmelerin Faaliyet Alanı

Bourdieu'nun habitus kavramı yalnız egemenler için değil, ezilenler için de anlam ifade etmesi bakımından yaygın olarak kullanılmaktadır. İnsanların kültürel yaşantısının belirli bir alt

yapıdan geldiği ve bu alt kültürden üst kültüre geçişin kolay olmadığı habitus kavramında görülmektedir. Habitusla göre yapısal eşitsizlikler görece olarak durağan kabuller biçiminde içselleştirilmekte, kuşaklar boyunca sosyalleşme yoluyla aktararak bir tür kendini koruma davranışı haline gelmeye çalışmakta ve böylece en bireysel görünen seçimlerin bile kişinin içinde bulunduğu toplumsal ilişkiler ağı ile yakından bağlantılı olduğunu ifade etmektedir. Bourdieu'ya göre bireylerin ve grupların arzu ve pratikleri onların ayrı ayrı habituslarını biçimlendiren koşullara uygun olma eğilimini oluşturmaktadır.

İlişkiler ağına girişimciler ülkeye geldiklerinde, onlara bilmedikleri ortamda fayda sağlayacak bireylere ihtiyaç duymaktadırlar. Aşağıdaki şekilde belirtildiği gibi girişimcilerin büyük çoğunluğunun tanıdıkları vasıtasıyla iş kurma süreçlerinde yarar gördükleri bilinmektedir. Bu sayede yakaladıkları network, kendilerini piyasaya girişte ve iş kurma süreçlerinde diğerlerine göre daha avantajlı konuma getirmektedir.

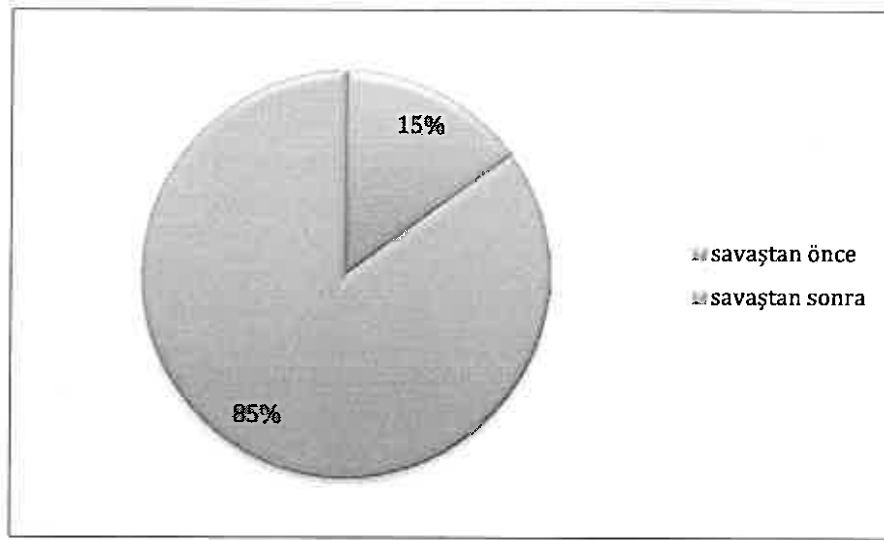

Şekil 24. Seçilen İş Alanında Tanıdıkların Olma Durumu

Bazı alanlara bakıldığında zaman, sermaye biçimlerinin iktidar olduğu tarihsel olarak bağlantılar bütününe habitus denilmektedir. Pierre Bourdieu'ya göre habitus, kişilerin zihinleri ve bedenlerindeki algı, beğeni ve fiil şeklindeki bağlantılardan ibarettir (Bourdieu, 2016, p. 25). Habitus kavramına baktığımızda kelime anlamı olarak ne tam bireyseldir ne de davranışları tek

başına belirler, sadece fiili gerçekleştirenler için yapıcı bir mekanizma olduğu görülmektedir (Bourdieu, 2016, p. 27).

Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de işyeri açması hukuki açıdan yasaldır. Sadece Suriyelilerin değil, diğer yabancılarında Türkiye’de kayıtlı bir istihdam kurmasının hukuki olarak bir engeli bulunmamaktadır. Bir yabancıнын işyerinin yasal ve kayıtlı bir işyeri olması için pasaport ile başvuruda bulunması gerekmektedir. Geçici koruma statüsünde olan Suriyeliler, Türkiye’de 6 ay ikamet etmiş olma şartı ile iş yeri açabilmektedirler. Genel saha araştırmaları ile görülenbu sürecin sadece maliyetli olduğu ama kesinlikle zorluk çıkarılmadığı görülmüştür. Suriyeli girişimciler içintek büyük problemin vatandaşlık olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca savaştan önce gelen sığınmacıların ilişkilerinin yeni gelenlere nazaran daha oturmuş ve piyasaya adapte olmuş düzeyde olduğu görülmüştür. Aşağıdaki şekilde sığınmacıların iş kurma sürecine ne zaman giriş yaptıkları verilmektedir.

Şekil 25. Türkiye'de İş Kurma Süreci

Mağazayı kurarken sıkıntı olmadı, dükkânı devraldık ve gidip işlemleri kolayca hallettik ama yeminli tercümana ihtiyaç oluyor, diğer türlü sağolsun yardımcı oldular (Kemal, 54, Lazkiye, Edirnekapı).

İş yerini açarken gidip pasaportumuzla başvuruda bulunduk ve hallettik fakat işlemler biraz maliyetli (Ali, 34, Halep, Çemberlitaş).

Burada akrabalarım zaten bu konuda bilgi sahibiydiler bende onların yanında bir müddet piyasayı tanıdıktan sonra pasaportumla rahat bir şekilde istenilen evrakları tamamlayıp iş yeri açma işlemlerimi hallettim, elimdeki birikimimi yatırıma çevirdim ve sonra işçi ihtiyacımı halledip üretime başladım (Suleyman, 34, Şam, Vezneciler).

Yukarıda verilen ifadelere bakıldığında görüşmecilerin belirtmiş oldukları tek şikayet ödenen vergilerin yüksek olmasıdır. Bunun yanı sıra işletmeyi bir başkasından devralmak isteyen girişimcilerinde hava parası sorunu ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Esnafın ticareti zararlı sonuçlanmış, maddi durumu kötü hale gelmiş olsada dükkanı belli bir hava parası olarak adlandırılan sermaye ile devrettiği görülmektedir. Çok etik olmayanbu tasarrufun işletme sahibine geçmesinin daha güzel sonuçlar doğuracağı düşünülse de batmış olan bir esnafın hava parası almaya kadar beklediği sürede ödemiş olduğu kirayı maddi durumu iyi olan yeni gelecek kiracının ödemesi daha doğru olmaktadır. Bu konuda, kirasını ödeyemeyip giden bir çok işletmeci dükkan sahiplerinin şikayet konusu olarak gündeme gelmektedir.

Eşim şehid olduktan sonra çocuklarımı alıp Mersin'den İstanbul'a giriş yaptım ve kuaförlük yapmak için ufak bir dükkan tuttum, burada çalışıp hem çocuklarımın rahatça okumasını sağlıyorum hemde geçimimi sağlıyorum (Necva, 29, Şam, Edirnekapı).

Kocasını genç yaşta savaşta kaybeden Necva ile yapmış olduğumuz ikinci görüşme sırasında işlerin yolunda gittiğini fakat işten sonra evde yaptığı mesaide çok yıprandığını ve çocuklarının gelecekleri adına büyük bir uğraş verdiğini belirtmektedir. Sonuç olarak bir kadının herşeyin üstesinden geleceğini ve bu zaman içerisinde acılar yaşasa bile toparlanıp tekrar düzenini kuracağı gerçeği açıkça ortaya çıkmaktadır ve kendisinin bu sosyal ve ailevi durum içerisinde çalışarak geçim sağladığı gerçeği, çalışmayıp sorun teşkil eden sığınmacılara büyük bir ders niteliğindedir.

Kapalıçarşıda iş yapmak ciddi manada birikim gerektiren bir iştir, burada kuyumcu dükkanı açmadan evvel kiralamak için çok uğraştım. Buralarda kiralar altın ile ödenir ve bir yıllık peşin vererek oturulur. Ben Avrupa'da uzun süre yaşamıştım ama cezbedici yönleri nedeniyle burayı seçtim, yıllık kiram 2 kilo altındı ardından 2 sene içerisinde 50 kg altın mükabilinde bulunduğum işyerimi satın aldım, buranın turist popülasyonu hiç eksilmiyor iş yapmakta sıkıntı yaşamıyoruz. Herşeyimiz kayıt altına alınır ve bizde ülkeye vergisini veren bir esnaf gibi işe koyuluruz (Hasan, 29, Halep, Kapalıçarşı).

Kapalıçarşıda yapılan görüşmede Hasan; Avrupa ile Ortadoğu arasında büyük sermayeli yatırımlarının çok verimli olduğunu lakin bir türlü Avrupa yaşantısına ayak uyduramadığını belirtmektedir. Buradan anlaşıldığı üzere insanların göç edecekleri yerleri seçme noktasında kendi coğrafyalarıyla en az bir özelliğinin örtüşmesi sağlıklı olmaktadır. Türkiye, Araplar için zirvenin sonu hükmünde görülmekte ve daha batıya gitmeleri durumunda yaşam, inanç, kültür ve ekonomik nedenlerle çok mutlu olmadıkları ortaya çıkmaktadır.

Ben pek fazla kişinin yapmadığı bir işi yapıyorum, yoğunluk olarak youtube'tan Fasih adında Suriyeli çocukların okulda günlük olarak işlediği dersleri onların anlamaları için çevirip onlara çok uygun bir bütçe ile anlatıyorum ve aynı zamanda eğitim merkezlerinde de ilahiyat dersi veriyorum (Hulud, 39, Şam, Fatih).

Suriyeli mülteci çocuklar, Türkçe olarak dinleme, okuma, yazma ve konuşma becerilerini geliştirmeyi amaçlayan "İstanbul: Kültür Kenti" adlı bir proje ile ilk kez Türkçe öğrenmeye başlamışlardır (DailySabah, 2018). İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal İşbirliği Araştırma ve Uygulama Merkezi (SOSYOPARK) ve Kızılay Toplum Merkezi ile işbirliği içinde gerçekleştirilen İstanbul ve Türk kültürü yeterli düzeyde hertarafa yetişemediğinden alternatif pazar olarak oluşan internet aracılığıyla çevirmenlik yapılarak ders verilmesi ve bu şekilde piyasaya giriş yapması dikkatleri çekmiştir. Burada kayda değer olan sığınmacı girişimcinin belli bir kitleye ulaşmayı başarmış olması ve kitlenin ihtiyacına cevap verebilmesidir. Ayrıca görüşmeler sırasında kanalından açıp gösterdiği örneklerle bir işin sadece hammadde ve sermayeyle kurulmasının şart olmadığını, aklı yetenekle buluşturarak daha ideal işlerinde ortaya çıkabileceğini göstermektedir.

İnşaat sektöründe taşeron olarak tuğla duvar örme işi yapıyoruz. Suriye'de aynı işi yapıyorduk, normal piyasa metre karesini 14 liradan yaparken biz 9 liradan yapıyoruz buda 30 dairelik bir inşaatta 50 bin tl daha ucuz işçilik sağladığımız anlamına geliyor, burada avantajımız kalabalık olmamız, 9 kardeşiz bir gün içerisinde bir dairenin duvarlarını rahatça örebiliyoruz. Yaptığımız iş sermaye gerektiren bir iş değil dünya'nın neresine gidersek gidelim aç kalmayız bu ustalık yeteneğimiz babadan bize en büyük miras. Burada Suriyelileri kötü halde işsiz bir şekilde gördüğümüz zaman halimize şükrediyoruz belki Suriye'de imkanları bizden iyidi fakat oradan buraya en kolay gelecek olan el yetenekleridir. Bu sebepten rahatlıkla hayatlarımızı sürdürüyoruz ve piyasadan büyük talep görüyoruz, bizi bekleyen müteahhitler var. Tabi bu durumdan dolayı diğer tuğlacılarla bazen aramızda sorunlar oluyor ve sıkıntılar yaşıyoruz ama kalabalık olmamız sayesinde çok üstümüze gelemiyorlar lakin her seferinde anlatmaya çalışıyoruz ki serbest piyasada insanlar istediklerini istedikleri fiyata yapmakta özgürler. Bizim gibi fiyatları indirerek kazançlarını artırabilirler (Faysal, 35, Halep, Edirnekapi).

Yapılan görüşmede kalabalık olmalarının avantajlarından bahseden Faysal, piyasa içerisinde iş olmadığından yakınan inşaat işçilerinin maliyeti biraz düşürmesinden sonra işlerin büyük oranda artış göstereceğini ileri sürmektedir. Buradan çıkarılacak sonuç, girişimcilerin bir kereliğine büyük kazanç sağlama mantığından ziyade sürüm şeklinde sürekli kazanmayı esas almasıyla daha verimli sonuçlara ulaşılacağı şeklindedir. Aynı şekilde sığınmacı girişimcilerin sağladığı yarar konusunda belki diğer tuğlacıların işlerini düşürdükleri düşünülse aksine hammaddenin yükselmesinden dolayı işleri sıkıntıya giren inşaat sahiplerinin rahatlaması noktasında büyük yarar sağlamaktadırlar. Kalabalık olmalarının verdiği avantaj sayesinde sürüm elde etmeleri çok kolay olan Suriyeli girişimciler esnek çalışma saatleri ile istenileni daha kısa süre içerisinde teslim etmektedir. Müteahhitlerle yaptığımız görüşmeler doğrultusunda basit bir matematikle hesaplayacak olursak; binada bulunan 30 dairenin tamamının 1000 liradan kiraya verilmesi durumunda ayda 30 bin tl kar sağladıkları görülmektedir. Böylece işin bir gün erken bitmesi inşaat sahiplerine 1000 tl kâr sağlamaktadır. Suriyeli girişimci Faysal'ın başladıkları inşaatları diğer duvarcılara nazaran 2 hafta erken bitirdiklerini ileri sürmesi etkeni de tercih edilmelerinin önemli sebepleri arasındadır. Fahiş fiyatlarla piyasaya girenlerin aksine daha ılımlı

ve makul fiyatlarla işçilik sağlamanın ne kadar önemli neticeler verdiği burada rahatça anlaşılmaktadır.

5.2. Hammadde Temini

Bir toplumda iş kurma süreçlerini göz önünde bulundurduğumuz zaman insanların sürekli olarak bir etnik, dinsel, siyasal ayrılıklara düştüğü görülmektedir. Bu ayrılıklar süre içerisinde düzelecek olsa da kargaşanın sürmesi için direnç gösterilmesi toplumun ilerleme ve gelişme hızını bir hayli düşürmektedir. Bu nedenle toplumsal yaşamı bölümlerine ayıran iktisadi, dinsel ve siyasal sorunlar modern kapitalizm şartlarında bu değerleri gerekli kılarak toplumu belirli şartlarla düzenlemektedir (Bourdieu, 2016, p. 26).

Biz işi yapamaya başlarken çevrede çok olumsuz karşılandık lakin Türkmenliğimiz bize artı avantaj sağladı çünkü diğerleri gibi dilden uzak değildik, zamanla çevre esnafla kaynaştık. Sonra Türkiye Cumhuriyeti kimliklerimiz elimize ulaştı. Hammaddeyi Çin'den temin ediyoruz çoğu suni deriler ekseriyetle Çin'den gelir piyasada hem daha ucuzu hem daha çeşitlisini bulmak neredeyse imkansızdır (Cuma, 32, Halep, Beyazıt).

Akrabalarımınla beraber Beyazıt pazarına yerleştik gerçekten bu pazarda kalabalık ve güçlü olmazsan ezilebilirsin, burada piyasa hep kürtlerin elindeydi ama git gide piyasaya biz hakim olmaya başladık. Suriyeli esnaf nüfusu zamanla artıyordu ve azınlık olduğumuz zamanlarda kalabalık olmamızın verdiği nimetlerden faydalanıyorduk. Tüm akrabalarımı kolluyorum dolgun maaşla dayanışma içerisinde geçiniyoruz. Diğer türlü tek başıma gelmiş olsaydım başlangıçtaki baskılara boyun eğip vazgeçebilirdim, çünkü burayı devralırken 250 bin türk lirası hava parası aldılar artık bunu değerlendirmemiz ve bir an önce satışlara başlamamız gerekmektedir. Çin'deki hammadde ne kadar ucuz olsada Türkiye'de hammaddeyi hemen elde edebiliyor ve ödeme kolaylıklarından faydalanabiliyorduk (Mustafa, 24, Halep, Beyazıt).

Yapılan görüşmelerde mülakatçılarımız, Suriyeli oldukları için başlarda büyük sıkıntılar çektiklerini fakat zamanla düzenin oturduğunu belirtmektedirler. Cuma Türkmen olmalarının avantajlarından bahsederken dili güzel konuşmalarının esnafla kaynaşmaları açısından önemli

etken olduğunu belirtmektedir. Mustafa ise kalabalık olmalarının verdiği avantajla bir takım zorlukların üstesinden rahatça geldiklerine değinerek, ilişkiler ağının kuvvetli olmasının büyük yararlar sağladığından bahsetmektedir. Asıl üzerinde durduğumuz nokta hammaddenin en uygun fiyatlarla Çin'den gelmesi durumudur, fakat burada daha kolay ve hızlı ulaşım sağlandığından ve aynı zamanda Türk toptancılarla aralarında "veresiye" olarak tabir edilen belli zamanlara belli miktarları bölerek gelir elde ettiklerinden dolayı ödeme kolaylığı sağlanması açısından Türkiye'den hammadde temin etmek sığınmacılara daha makul gelmektedir.

Yemek sektöründe daha önce birçok kez mağaza işletme deneyimim oldu, şimdi burada bayağı lezzetli görülen Suriye mutfağını tanıttığımı düşünüyorum. Gıda, erzak ve en önemlisi et ihtiyacımı burada Türk toptancılardan karşılıyorum, mal alma konusunda sıkıntılarımız yok gerektiği zaman veresiye bile alabiliyorum karşılıklı güven içerisindeyiz. Başta diğer lokantacılarla sorunlar yaşadık fakat zamanla sorunlar çözüldü. Komşularımız çok iyi sürekli gidip geliyoruz, müşteri kitlemiz içerisinde Araplar çoğunlukta olduğu kadar Türkler de sıklıkla uğruyor ve şam mutfağını beğendiklerini belirtiyorlar (Vail, 50, Şam, Edirnekapı).

Vail ile yaptığımız görüşmeler kapsamında lokantacılık sektörünün diğer işletmelere göre hammadde konusunda daha dikkatli ve titiz davranması gerektiğisonucuna ulaşılmaktadır. Buradan anlaşıldığı üzere yemek konusunda ülkemizdeki helal et hassasiyeti ve müşterilerin lezzete verdiği önem büyük ölçüde etkili olmaktadır. Müşteriler müdavimi oldukları lokantaların lezzetlerinde olumsuz bir değişim gördüklerinde kolaylıkla alternatiflere yönelebilmektedirler. Vail Türk toptancılardan memnun olduğunu, seçimlerini ithal etlerden yana yapmadığını, lezzet noktasında etlerinin küçükbaş hayvanlardan sağlandığını ve hayvanların yaylalarda yetişirken kendilerini şişkin gösteren yağ oranını artıran küsbe maddesinden uzak duran cinslerden temin edildiğini belirtmektedir. Toptancıların ödemelerde kolaylık sağlaması esnafın alım gücünü arttıran diğer bir önemli konudur ve mekanları belli olan girişimciler sürekli alım yaptıkları için ödeme noktasında sorun yaşamadıklarını belirtmekteledir.

Çevre komşularımla aramız son derece iyi. Güzellik merkezi konusunda uzman olduğumu düşünüyorum, genelde müşterilerimiz Suriyeli ama bakıldığı zaman Türk müşterimizde

zaman zaman oluyor. Bunun için Engin benim ortağım onun çevresi ve diğer Türkler hep onun yanına geliyorlar, Suriyelilerin beğendiği modeller ile Türklerin beğendiği arasında kısmi olarak fark var. Örneğin; Suriyeliler saçlarını sürekli rahat bir şekilde geriye taramayı severler ve sakallarını alt kısımlardan çizdirirler. Herkesin farklı bir imajı var, unisex bir kuaför olduğumuz için bayan kısmında pek Türk kadınlarına rastlamak mümkün değil onlar asla güvenmedikleri yere gelmiyorlar. Hammaddeyi Türk toptancılardan alıyoruz, sağolsunlar ürünleri işletmemize kadar getirip seçmemize olanak sağlıyorlar (Abdullah, 28, Halep, Sirkeci).

Görüşmecilerimizden Abdullah, kurmuş olduğu güzellik merkezinde Suriyeliler için büyük avantaj sağlamaktadır. Hammadde konusunda kendi ülkelerine kıyasla daha kaliteli boyaların bulunabildiği ve toptancılardan alınan iyi ürünlerle girişimcilerin müşterilerini daha çok memnun edildiği belirtilmektedir. Her milletin kendine özgü stillerinin olduğu ve insanların kendilerini kuaförlerde çok iyi hissettiği düşünüldüğü zaman, icra ettikleri sektörün önemini vurgulamaktadırlar.

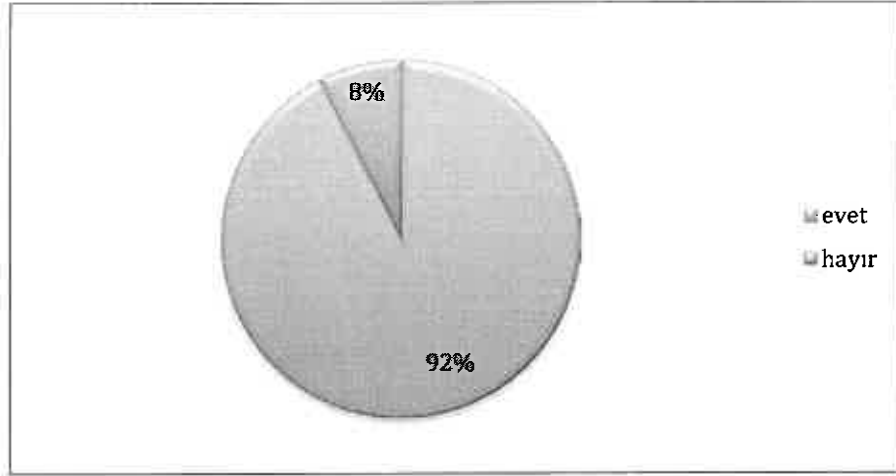
Girişimcilerin farklı sektörlerde hizmetler vermesi canlılık açısından önem taşımaktadır. Sonuç itibarıyla Suriyelilerin ihtiyaçlarını kendi kültürlerine göre sağlamaları en doğal haklarındandır. Örneğin bir Türk olarak; Londra'da Haringey bölgesi, Berlin'de Kreuzberg bölgesi, Paris'te Faubourg bölgesi ve New Jersey'de Paterson bölgesinde rahatça kendimizi Türk hissedecek mekânlar bulabilmekteyiz, burada insanların kendi kültürlerinden girişimcilerle daha iyi bir alışveriş yapılabileceği anlaşılmaktadır. Suriyeliler için de yarım ada bölgesinde bir çok mahalle kendilerini daha iyi hissetmeleri ve ihtiyaçlarını daha iyi karşılamaları açısından onlara yardımcı olacaktır.

Bir çok üretici piyasa üzerinde ırkçılık olduğu konusunda söylemlerini tekrarlamıştır ve bakıldığı zaman kesin bir gözle gözlemlenen aynı etnik kültürlerin sürekli birbirlerini tutması ve yabancıya karşı birlikte direnç sağlaması yönündedir. Bourdieu'nun bu konu üzerindeki düşüncesi gerçek yerindelik oluşturmuştur; "Farklı sermaye çeşitleri üzerindeki piyasayı, rakiplerin gücünü düşürmek için iktisadi sermayenin değerini düşürüp kendi sahip oldukları sermayenin değerini yükselterek sağlamaya çalışırlar" (Bourdieu, 2016, p. 84). Bourdieu burada çekişmenin diğer yüzünü bizlere göstermektedir. Girişimcilerin sermayenin çeşitlenmesiyle kendi sermayelerinin değerli olduğunu ileri sürmeleri durumunda, diğer girişimcilerin sermayelerini

değersizleştirmeye çalıştığı fazlaca görülmektedir. Bu noktada sektör centilmenliğini kaybetmekte, yerini gergin ve kıvılcımlar bekleyen bir ortama dönüştürmektedir. Herkesin sadece elinde bulunan hammadde için yorum yapması, diğer esnaflar adına konuşmalardan çekinmesi ve sorulduğu takdirde bile "Diğer esnafın ürünü hakkında bilgimiz yok, bizim ürünümüz budur. Dilerseniz gezebilir ve hangisi aklınıza yatarsa o yönde tercihinizi kullanabilirsiniz" gibi bir ifade ile etik kurallar çerçevesinde ticarete devam etmeleri sürdürülebilirlik açısından önem taşımaktadır.

Başlarda yerli hammaddeye ağırlık vermeye başlayınca piyasanın orantısız bir değişiklik gösterdiğini ve güven vermediğini gördük, etnik sorunlardan ötürü fiyatımız Türk esnaflarla aynı değildi lakin zamanla güvenilir olduğumuzu ispatladık. Hammadde ihtiyacımızı sürekli olarak Çin'den ve azda olsa buradaki Türk toptancılardan karşılıyoruz. Çocuk ayakkabısı yapmak çok ciddi bir emek istiyor, sürekli moda ayak uyduruyoruz. Yazın ve kışın farklı renk çeşitlerine ağırlık veriyoruz, işler şimdilik umduğumuz gibi. Perakendeci bize geliyor model gösteriyor veya beraber tasarım yapıyoruz sonrasında seri bir şekilde üretime geçip ürünleri temin ediyoruz ve müşteri kitlemiz de genellikle Türkler (Halit, 33, Halep, Çemberlitaş).

Sığınmacı girişimcilere güvenenlerin yanında güvenmeyenlerin de olduğu görülmektedir ve bu durumun karşılıklı olduğu gözlerden kaçmamakta ancak karşılıklı güven içerisinde ticaretin canlanacağı da bilinmektedir. Türk toptancıların fiyatlarında orantısız bir değişim uygulamasından şikayetçi olan Halit, kendilerinin artık Türk esnaflar gibi görülmesini istemekte ve aynı faydayı sağladıklarını belirtmektedir. Aynı şekilde Türk toptancıların da güven problemi yaşamasının önüne geçilmesi amacıyla karşılıklı mütabakat sağlandığı ve hammadde olarak kalkınmaya yardımcı olan Suriyelilerin ödeme noktasında sorun çıkarmayarak zamanında ödeme gerçekleştirdiği belirtilmektedir. Aşağıdaki şekilde sığınmacı girişimcilerin yüzde 92'sinin hammadde satın alarak toptancılara katkı sağladığı, yüzde 8'inin ise katkı sağlamadığı görülmektedir.

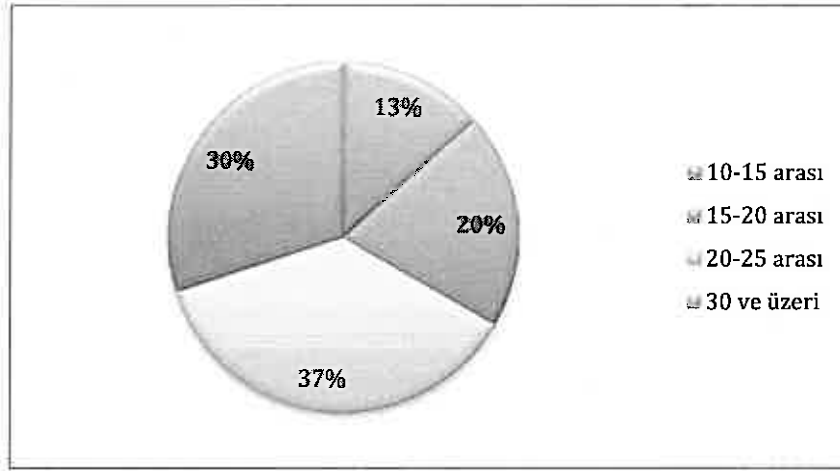
Şekil 26. Girişimcilerin Hammadde Alarak Toptancılara Katkı Sağlaması Durumu

Girişimcilerin Türk toptancılardan hammadde alarak piyasada çeşitlilik sağladıkları ve bu sayede kur, enflasyon ve faizlerin tavan yaptığı ekonomik sıkıntılar içindeki Türk toptancılara ekonomik olarak fayda elde ettikleri görülmektedir. Çin'den sağlanan hammaddenin uzun sürelerle gelmesi Türk toptancılara olan rağbeti artırmaktadır. Yukarıdaki şekilde de belirtildiği üzere girişimcilerin hammadde alarak toptancılara katkı sağlandığı 37 mülakatçı tarafından desteklenmektedir.

5.3. Eleman Temini

Sığınmacılar mağaza açma ve işletme sürecinde onlara yardımcı olacak kişilere sürekli olarak ihtiyaç duymaktadırlar. Bu sorunun çözülmesi adına kimi zaman kalifiye ustalara ihtiyaç duyulurken kimi zamanda sadece angarya işleri yapacak yardımcılara ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak bir çok kişinin perakende satışta gün içerisinde mağazada duracak adama kasa bırakma veya ciddi bir iş verme konusunda güven problemi yaşadığı görülmektedir. Usta bulma konusunda çoğu tekstil sektörü eleman ihtiyacı duymakta ve tanıdıkları sayesinde kısmi olarak bu sorunu halledebilmek için uğraşmaktadırlar. Diğer yönden daha vasıfsız işler noktasında eleman bulmada sorun olmamaktadır. Ülkeye sağlanan kâr noktasında çalıştırılan elemanların sayısının

önemi büyüktür. Elemanların sayısı işletmelerin hacmine göre şekillenmektedir. Yapılan görüşmeler doğrultusunda çalıştırılan eleman sayıları aşağıdaki şekilde belirtilmektedir.

Şekil 27. İşletmelerde Çalıştırılan İşçi Sayısı

Çanta imalatı çok zorlu ve uğraştırıcı sektördür, bu nedenden dolayı eleman seçmede çok dikkatli olmamız gerekmektedir. Çünkü elemanın gerçekten hakkaniyetli davranması gerekir, deriyi ziyan etmek ve tasarruf etmek kesinlikle onun elinde ve insafındadır. Eğer çalmak istese bunu kesinlikle anlayamayız, çünkü her daim başında bulunamıyor ve sürekli pazarlama ile uğraşıyoruz. Eğer ustabaşı bizi kollarsa bizde onu gayet güzel maaşlarla barındırabiliyoruz (Cuma, 32, Halep, Beyazıt).

Eleman sıkıntısı başlarda büyük sorun teşkil ediyordu ama zamanla tanıdıklar vasıtasıyla eleman bulduk, ama elemanın her zaman güvenilir olması şarttır çünkü ona güvenip kasamı bırakıp gidiyorum (Naim, 37, Halep, Beyazıt).

Cuma'nın belirttiği üzere ustalara büyük ihtiyaç duyulmakta ve onları ellerinden kaçırmamak için yoğun bir gayret sarfedilmektedir. Mevcutta bulunan çalışanlarının dürüst olmaları konusunda ihtiyaçlarının olduğunu belirten Cuma, kendilerinin sürekli işin başında olamadıkları için elemanların kötü niyet barındırma ihtimallerinin olduğunu da belirtmektedir.

Naim elemanın daha hassas davranılmasını ve kasasını bıraktığı için elemanın çok daha insaflı olmasını istemektedir. Sığınmacıların bir kısmının ne kadar zorlu şartlardan gelse de o

durumları unutup elindeki işinin kıymetini bilmek yerine maalesef kötü yollara başvurduğu söylenmektedir, bu durumun iş verenin yanı sıra kendilerine de zarar vermesine neden olduğu bilinmelidir. İşletmenin zarar etmesi durumunun işçilere de yansıdığı unutulmamalıdır. Bu sebepten dolayı dışarıda iş bulamayan o kadar insanın aksine, buldukları güzel ücretli işlerin kıymeti bilindiği sürece karşılıklı kâr sağlanacağı açıktır.

Amcamın oğullarıyla beraber 12 kişiydik böylece güvenilir adam açığında pek sıkıntımız yoktu, sadece showroomda satış için gerekli olan danışmanları temin ettik şimdi ise vatandaşlık bekliyoruz (Mustafa, 24, Halep, Beyazıt).

Pazarlamacılarımız var ürünlerimizi tanıtmak için fakat iki dili de hakim konuşacak daha aktif, bu işte tecrübeli adamlara ihtiyacım var. Mevcut elemanlardan beklediğim performansları alamıyorum (Hamza, 39, Halep, Beyazıt)

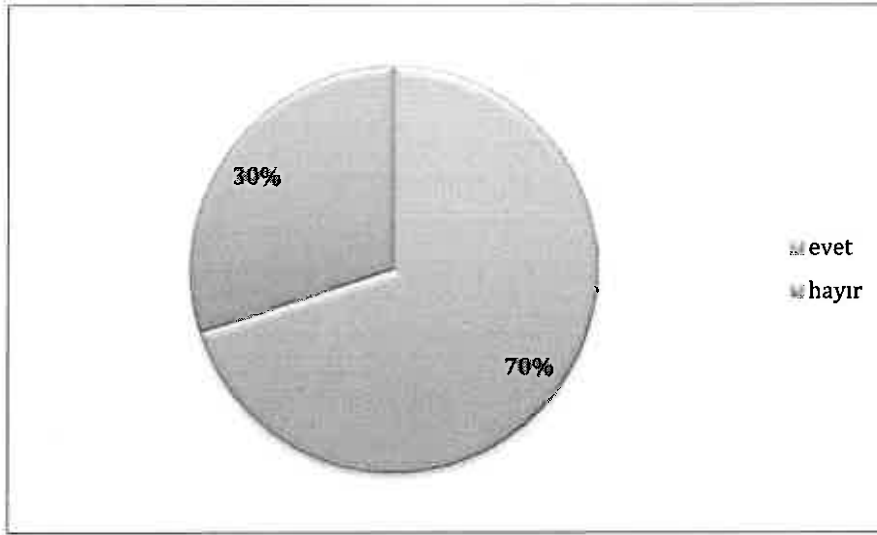
Suriye'den gelen sığınmacı girişimcilerin kalabalık olmaları noktasında büyük avantajlara sahip olduklarını ve kendi aralarında görev dağılımı yaparak ustalara büyük oranda bel bağlamadan işlerini yürüttüklerini Mustafa bize aktarmaktadır. Bu sebepten dolayı her zaman kalabalık olan ailelerin diğerlerine göre daha önde ve güven konusudaki kuşkularının da minimum düzeyde olduğu görülmektedir. Lakin her ne kadar kalabalık olunsada üretilen malların elde kalmadan paraya dönüşmesi adına perakende satış için özellikle iyi bir Türkçe konuşan elemana ihtiyaç vardır. Hamza da aynı şekilde ilişkili oldukları ülkelerin dillerini bilmeleri konusunda elemanlara ihtiyaç duyduğunu belirterek elemanlarından yeterince verim alamadığını dile getirmektedir. Pazarlama konusunda insanların dil bilmelerinin yanında ikna kabiliyetlerinin de üst düzeyde olması gerekmektedir, bu nedenle pazarlamacılar da kalifiye usta kadar önem taşımaktadır.

Lazkiye bölgesinde ustamla beraber çalışmıştık, çok iyi bir aşçıdır. Savaş sonrasında oda benimle beraber geldi, bir zaman ayrı kaldıktan sonra tekrar burada buldum onu ve elinin yetenekli olduğunu bildiğim için kaçırmadım hiç (Kemal, 54, Lazkiye, Edirnekapı).

Kalifiye eleman konusunda gerçekten büyük sıkıntılar çekiyoruz, ortacı (ortada ufak tefek getir götür işi yapan) çok ama usta yönünden açığımız da çok. Meslek bilen gitgide azalıyor şimdilik elimizdekilerin kıymetini biliyoruz (Halit, 33, Halep, Çemberlitaş).

Türkmen dernekleri var oraya gidiyorum ve ihtiyaç doğrultusunda adam buluyorlar. Hem aramızda dayanışma sağlamış oluyoruz hemde istihdam sorununa bir nebze olsun el atmış oluyoruz (Celil, 44, Halep, Eminönü).

Kalifiye eleman konusundaki hassasiyetin diğer bir önemli yüzünü bizlere gösteren Kemal olmuştur. Buradaki sığınmacılardan özellikle savaştan kaçarken sermayesini kurtarabilenlerin ailesinin yanında ustalarını da kaçırıp getirmeye gayret ettikleri görülmektedir. Bunun önemini bize çok iyi şekilde anlatan Kemal, lokantacılık sektöründe yemek yapan kişinin elinin lezzeti derecesinde var olduklarını veistedikleri duruma hep o şekilde geldiklerini belirtmektedir. Kalifiye elemanların önemi noktasında bize bilgi veren Halit de ustaların artık alt nesilden yetişmediğini ve çocukların bu işlere sıcak bakmadığını belirterek ustasının önemini dile getirmektedir. Vasıfsız eleman noktasında sıkıntı yaşamadıklarını belirten iş verenler özellikle yapmak istedikleri işlerden anlayan kişilerdir. Buradan anlaşıldığı üzere artık tabiri caizse "altın bilezik" olan mesleki sanata yeni nesil ilgi duymamaktadır. Bu nedenden dolayı endüstri bu duruma el koyarak ustaların yaptıkları işi makineleştirme konusunda ciddi adımlar atmış ve bu teknoloji gelene kadar ustalara her zaman ihtiyaç duyulmuştur. Fakat makineleşme iş veren adına büyük katkılar sağlasada işçiler adına büyük sorunları beraberinde getirmektedir. Aşağıdaki şekil, sığınmacıların çeşitli işlerde çalışarak iş yükünü hafifletme durumunu göstermektedir. Şekile göre çalışan sığınmacıların yüzde 70'i iş yükünü hafifletmekte, yüzde 30'u ise iş yükünü hafifletmemektedir.

Şekil 28.Sığınmacıların İş Yükünü Hafifletme Durumu

Sığınmacı girişimciler ile yapılan görüşmelerde işçilerin mevcut işletmelerdeki yükü ne ölçüde hafiflettikleri soruldu ve bu doğrultuda elemanların katkıları incelendi. Yukarıda verilen şekildeki sonuçlardan yola çıkarak 28 girişimci; işçilerin büyük önem taşıdıklarını ve işletmelerin yapı taşı olduklarını söylemektedir. Mevcut yatırımların işin olmazsa olmazı olduğu düşünülse de kumaşları işleyecek, ayakkabılara kalıp verecek, perakende satışta Türkçe konuşabilecek ve dış ticarete İngilizce konuşabilecek elemanlara her zaman ihtiyaç duyulmaktadır. Girişimcinin tüm bu ihtiyaçlara tek başına yetişmesi neredeyse imkansızdır. Bu nedenle bu işlerin ehli olan sığınmacılar büyük yükü omuzlarında taşımakta ve girişimciler de ekseriyetle elemanlarının kıymetini bilmekte, esnek çalışma saatleri konusunda anlayış göstermekte ve hakettikleri ücretleri ödemektedirler. Elemanların çok büyük önem taşımadığını belirten 12 mülakatçımızın usta konusunda belli sorunlar yaşansa da bir zaman sonra bulunabileceği kanısındadırlar. Özellikle bu konuda işçilerin çok önem taşımadıklarını düşünmelerinin ana sebebi dernekler vasıtasıyla vasıfsız eleman bulunabileceği ve elemanlara bu kadar kendilerine muhtaç oldukları hissi vermek istemektelerinden dolayı bir şekilde eleman temini sağlanacağını belirtmektedirler.

Suriye savaşı nedeniyle aileleriyle birlikte Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Suriyeli çocuklar küçük yaşlarda işçilik konusunda ön plana çıkmakta ve bu durum da Türkiye'de çocuk işçi sayısındaki artışta etkili olmaktadır. Artık Türkiye'de yaklaşık iki milyona yakın çocuk her

gün işe gitmekte ve bu çocuklar çok cüzi ücretlerle istihdam edilerek eğitim haklarından yoksun bırakılmaktadırlar (Ahvalnews, 2018).

Çocukların küçük yaşlarda çalışmaktan ziyade eğitime yönelmesi adına ve Suriyelilerin eleman temini, tıbbi destek ve yoksullara yardım noktasında dernekleştikleri kurumlar ortaya çıkmaktadır. Ülkesindeki olaylardan kaçıp gelen Suriyeliler, 2011 yılının Mart ayında başlayan olayların bu kadar uzayacağını düşünmemekteydiler. Ancak savaşınuzamasıyla, Türkiye'ye sığınan Suriyeliler geçici de olsa burada yeni bir hayat kurmak zorunda kalmaktadırlar. Bu da, özellikle kampların dışında kalanlar için günlük hayatta birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla Suriyeliler de, kendi aralarında örgütlenerek kurdukları dayanışma ve yardım dernekleriyle sorunlara çözüm bulmak için ellerinden geleni yapmaktadırlar (AljazeeraTurk, 2014).

5.4. Haksız Damga

Ülkemize gelip belli prensipler doğrultusunda iş kurma sürecini incelediğimiz sığınmacıların aslında sanıldığı kadar kötü niyet ve düşünceler beslemedikleri yapılan incelemeler ve araştırmalar sonucunda gözlemlenmektedir. Herbirine etnik damga problemi hususunda bir çok soru sorulmuş lakin sonuçların pek kötü olmasa da tam istenilen düzeyde olmadığı da dikkat çekmiştir.

Yapılan literatür taraması doğrultusunda üç farklı damga tipi olduğu görülmektedir. İlk damga tipi; bedenin kusurları, korkutuculukları ve fiziksel deformasyonlardır. İkinci olarak baskıya müstehak olan zayıf iradeli, sapkın, katı ve batıl inançlar olarak adlandırılan bozuk karakterler gelir. Bunlar ruh bozukluğu, alkolik olma, hapis yatma, eşcinsel olma ve işsizlik gibi bilindik durumlardır. Üçüncü ve son olan ırkı ve dini kapsayan etnik damga türleridir ve bunlar soybağı ile aileye eşit şekilde yayılabilmektedir (Goffman, 2014, p. 31). Ancak unutulmaması gereken azınlıkların gördükleri damga sürecinin uzun soluklu olmayacağıdır. Erving Goffman'ın da kitabında bahsettiği gibi bir insan ne kadar yalan söylerse söylesin, yaşantısı ne kadar karmaşık ve gizli olursa olsun, eylemleri tamamen birbirinden kopuk ve çelişkili olamaz ve bu süreçte iyi olan her zaman ortama uyum sağlar (Goffman, 2014, p. 101).

İnsan yaşamış olduğu toplumdan çıkıp diğer bir topluma entegre olduğu zaman biyografisi yeni topluma göre şekillenmektedir. İnsanların tamamen yabancı olduğu ortamdaki

günlük yaşamı sırasında sıradan etkileşimde olduğu insanlara yansıtmış olduğu davranışları anonim olarak dikkatle izlenip açıkları aranmak üzere sentezlenmektedir. Ancak insanların iyiniyetleri sayesindeki kaynaşma ile bu olgunun üstesinden gelinebilmektedir (Goffman, 2014, p. 105).

İnsanlık tarihi büyük göçlere tanıklık etmiş ve birçok dikta yönetim tarafından soykırım gerçekleşmiş yada gerçekleşmesi için büyük eylemlerde bulunulmuştur. 2011'den bu yana ülkemize gelen mültecilerin, ülkelerinde düştükleri azınlık durumunda gördükleri şiddet ve acımasız sonuçlar neticesinde göç etmek zorunda kaldıkları görülmektedir. Bu durumun ülkemiz içerisinde nasıl değerlendirildiğine bakılacak olursa, yapılan mülakatların yarısından fazlasına bulunduğu çevrede fazlalık imajı verildiği, bazılarına ise ekmeğe taş koyan kötü niyetli esnaf gözü ile bakıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Sığınmacılar bulundukları konjonktür neticesinde ezilmişlikle ve çaresizlikle bu durumun değişmesi için ellerinden geleni yapmışlar ancak sonuç olarak durum bazı yerlerde değişirken bazı yerlerde aynı şekilde devam etmektedir. Bu duruma örnek olarak Beyazıtta ayakkabı üreticisi olan Cuma ile yapılan mülakatta damga üzerine şu ifadeler yer almaktadır;

İlk başlarda gelip yerleştiğim zamanlarda durumumuz çevredeki Suriyeli mültecilere göre daha iyi olduğu için dikkat çekiyorduk, Halepteki fabrikamız her ne kadar imha olmuş olsa da burada küçük bi şekilde başlamak için yeterli sermayemiz vardı. Önce yeri tutmak istedik, lakin araştırmalar sonucunda iflas etmiş bir esnaf dükkkanı boş ve satacak malı olmadığı halde bizden hava parası talep etti, bu sorunun ardından yerleşim sağladık ve üst katlarda komple üretimin ucundan tuttuk, yanımda kuzenlerim vardı ancak daha fazla adama ihtiyacım vardı, çok şükür daha önce bu işi yapan Suriyeli Türkmen kardeşler bize yardımcı oldular ve ciddi kalitede bayan ayakkabısı üretimimize başladık. Lakin dışardan görüntü daha farklıydı, esnaflar bize onların işini azalttığımız gözüyle bakmaya başladılar ve sonradan bu durum hammadde problemiyle karşılaşmamıza neden oldu. Deri ihtiyacı için sürekli hammadde aldığımız Türk bir abi fiyatlarda zam gerçekleştirdi ve bu durumda çevrenin faktörü olduğunu anladık, sonra maliyetimiz artmaya başladı ve toptancılarımız rahatsız olmaya başladı. Bir süre problemlili bir şekilde devam ettik zaman zaman sözlü, zaman zaman fiili tartışmalar ortaya çıksada şu anda

sular duruldu 4-5 sene oldu artık bizde bir Türk esnaf sayılır olduk, bu sebepten üzerimizdeki damgadan bir nebze olsun kurtulduk (Cuma, 32, Halep, Beyazıt).

Damga kavramına iki bölüm halinde bakıldığı zaman insan topluluğunu damgalılar ve normaller adı altında ilişkiler ve dönemler bazında incelemek mümkündür. Normaller ve damgalılar aslında tamamen somut kişiler değildir, bunlar bakış açısıdır. Bunlar, karışık temas esnasında hakkıyla yerine getirilmemiş normlar üzerinden toplum tarafından şekillendirilmektedirler. Bireyler, kalıcı sıfatlar tarafından tipleştirilebilmekte, bulunmuş oldukları toplumsal durumlarda damgalı rolüne zorlanabilmekte ve kaderinin onu konumlandığı kişinin tam zıttı olabilmektedirler. Sahip olunan bu damgalıyıcı nitelikler iki rolünde doğasını kesin olarak belirlememektedir. Hükümet gibi büyük bir organ tarafından tüm vatandaşların tanımlandıktan sonra kayda geçmesi olan kimlik tanımlama süreci, bir bireyi diğer tüm bireylerden pratik bir şekilde ayırt etmeye yardımcı olmaktadır (Goffman, 2014, p. 95).

Benim eşim savaşta şehid oldu ve ben çocuklarımla birlikte tanıdıklarımızın yardımı ile buraya gelebildim. Burada geçimimi sağlamaya çalışıyorum, en önemlisi de çocuklarımla eğitimini sürdürmeleri için elimden geleni yapıyorum. İşte en önemlisi budur bence, çünkü onlar eğitim almazsa ve kendilerini geliştirip bir yerlere gelmezlerse dışarıda dilenen diğer Suriyeli çocuklar gibi olup hem kendileri hem de ülkenin geleceği adına büyük sorunlara yol açarlar. Liseye giden çocuğum hergün okuldan geldikten sonra ağlıyor ve asla gitmek istemiyor sebebini sorunca " Beni aralarına almıyorlar Suriyeliyim diye bana iyi davranmıyorlar cevabını alıyorum " diyor. Burada tabiki çocuklar küçük oldukları için onlara suç bulmaktan ziyade aile yapılarına farkındalık yapmak istiyorum. Eğer evde onlara Suriyelilerin kötü insanlar olmadığı bilgisi aşılsansa eminim o çocuklarda bizlere kötü bakmazlar, nitekim en iyi eğitim ailede oluyor. Geçenlerde çocuğum kavga sırasında bıçaklanmıştı ve onu hastaneye götürdüm bir hafta evde yattı. Daha sonra okula göndermemeyi düşündüm ancak sonrasında en azından liseyi bitirsin istedim ve okula tekrar gönderdim. Bu durum ile ilgili idarecilerin yardımcı olmaları gerekmektedir, sonuçta Suriyeli olmak veya savaşın olması bizim seçebileceğimiz bir şey değildi (Necva, 29, Şam, Edirnekapı).

Son resmi rakamlara göre 3.5 milyondan fazla Suriyelinin geçici koruma statüsünde Türkiye'de ikamet etmekte olduğu ve bunlar arasında yüzde 50'den fazlasının 18-24 yaş aralığında olduğu görülmektedir. 5 ve 14 yaş arası Suriye'den göç eden çocuk sayısının 1 milyondan fazla olduğu ve bu çocukların okul çağına olduklarını görülmektedir. Geçici koruma statüsüne göre, Suriye'den gelen çocuklar Türkiye'de okul öncesi eğitim de dahil olmak üzere, eğitim erişim hakkına sahip olmaktadır. Ancak, okullarda kayıtlı olan çocuk oranı yüzde 15-30 arasında değişmekte ve bu oranın da kamp dışında önemli ölçüde düşük olduğu görülmektedir (Semerci, Erdoğan 2017 s.30). Kayıtların bu kadar düşük olmasının sebepleri arasında haksız damga rekabetinin olması ve çocukların dersleri yeterince anlamaması yukarıdaki saha araştırmasında gözlemlenmektedir.

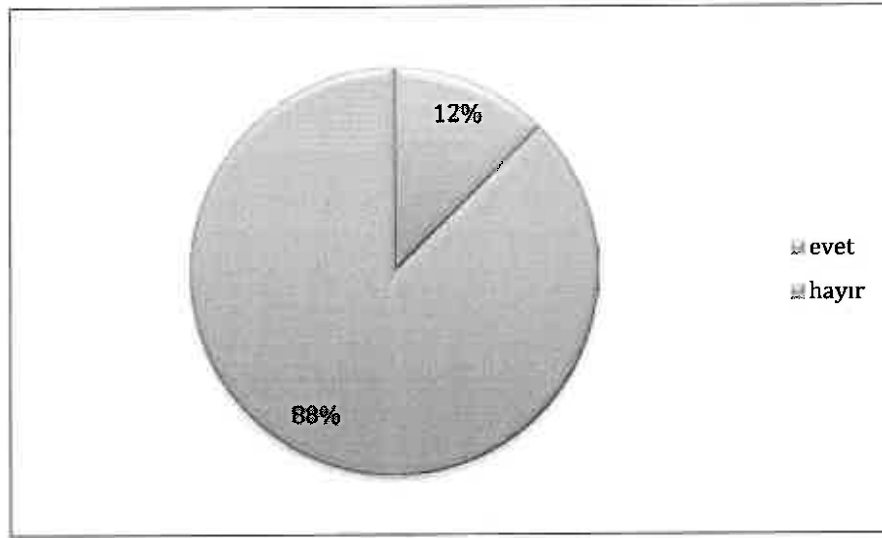
Ancak okula kayıt yaptırmış olsalar da Suriyeli çocuklar için hayat çok kolay olmamaktadır. Suriyeli çocuklar ile ilgili çalışmaları yürüten Yuva Derneği'nden Ebru Açıkgöz, üç sene önce "Suriyeli çocuklar pis, benim çocuğumla nasıl aynı sırada oturur" diyerek bir belediye önünde Suriyeli çocukların devlet okullarına kayıt yaptırılmasına karşı eylem yapan ailelerin olduğunu dile getirmektedir. "Birinci sınıftaki çocuk çok sorgulamıyor, o yüzden sınıf daha kaynaşmış oluyor ancak ilerleyen yaşlarda çocuklar ailelerin konuşmalarını belleklerine yazarak geliyor" diyen Açıkgöz, Suriyeli öğrencilerin sınıflarda maruz kaldığı ayrımcılık nedeniyle arka sıralarda oturarak içine kapandığı durumlar olduğunu da belirtmektedir (DW, 2018).

Zeka ırkçılığı egemen sınıfa ait bir ırkçılıktır. Egemenler hüküm sürdükleri toplumsal düzenin meşruiyeti üretmelerine aracılık etmekte ve egemen olarak var olmalarında haklı olduklarını hissettirmektedirler. Herzaman doğru fikirlerin kaynağının kendilerinde olduğunu düşündükleri sistemde başka bireylerin makul tekliflerine prim vermemek amacıyla kıymet vermezler ve bundan hoşnut olmazlar. Her bireyin doğru ve mantıklı olanı bulabilmesini dikkate almazlar, sadece egemen oldukları topluluktan sorunlara çözüm geldiğini öne sürmektedirler (Bourdieu, 2016, p. 301).

Haksız damga süreci tabiki son bulacak bir fikir yapısı değildir ama insanların bu konu üzerinde ellerinden geleni yapması her zaman aradaki kaynaşmayı sağlamaya yardımcı olabilmektedir. Bu konular üzerinde üç farklı ülkeden ülkemize sığınmacı olarak gelen 7 kadının ortamı sıcaklaştırmak namına 4 farklı dilde masal kitapları yazmaları ve bunu okurlarla buluşturmaları gündemimizde güzel bir örnek teşkil etmektedir (Hürriyet, 2018).

5.5. Şartların İyileşmesi Durumunun Analizi

2011 yılından bu yana gelişmekten olan hadiseler neticesinde Suriyeli sığınmacıların nüfusu bir hayli artmıştır ve bu durum akıllara “Sığınmacılar acaba ülkelerine geri dönecekler mi yoksa kalıcı olarak mı buradalar?” gibi soruları getirmektedir. Başlarda misafir olarak gelen sığınmacılara Türkiye’nin kapılarını açması sonucunda misafir suriyelilerin gitme konusundaki düşüncelerinin zamanla değiştiği görülmektedir. İlk zamanlar kendilerini misafir olarak kabul edenler zaman geçtikçe işlerimizi elimizden almakta ve sürekli işler kurup bize rakip olmaktadır. Ayrıca sığınmacılar geldikten sonra kira fiyatlarının artması gibi çeşitli sorunlar da ortaya çıkmaktadır. Aşağıdaki şekilde de görüldüğü üzere yapılan saha araştırması sonucunda iş düzeni kuran insanların yüzde 88’i yani 35 görüşmeci artık ülkelerine gitmek istemediklerini ve buranın şartlarına ve düzenine alıştıklarını belirtmektedir.

Şekil 29. Suriye'ye Dönmeyi Düşünme Oranı

Sığınmacı sayısı 3.5 milyonu geçmekte ve kendilerinin bu durumda eğitim, gıda ve barınma masraflarını karşılamak için bir şekilde çalışmaya ihtiyaç duydukları görülmektedir. Bakanlar Kurulu Suriye’den gelenleri GK kapsamına alıp yaşamlarını biraz olsun kolaylaştırmıştır ancak meseleye yine “Geçici” olarak yaklaşılmaktadır (Ataş, 2017, p. 78).

Saha araştırmalarımıza göre sığınmacılardan ülkede kalıcı olarak yaşayacak olanlar gitmemek

için zaruri şartlarını sıralamakta ve artık buranın onlar için gerçek vatan olma pozisyonu aldığını belirtmektedirler.

Benim artık bu şehri bırakmam neredeyse imkansız en basitinden 250 bin lira hava parası vermişim bunu artık geri almam imkansız. Daha önemli bir konuya gelecek olursam burada üretim yapıyorum, bu düzeni ve bu makineleri almak için çok büyük maddi yatırımlar yaptık, pazarın içine girdik herkesin bizi tanınması için elimizden geleni yaptık şimdi geri gidersek daha bu pazar bizi kabul etmez 3. kez yer değiştirmem piyasada güven sorunu yaratır. Ama tabiki orası vatanımız her zaman özleyeceğiz içimizde kalacak. İş ve kaliteli yaşam boyutunda Türkiye çok iyi, yönetim çok iyi ve biz çok memnunuz. Burada Avrupa'ya ihracat yapmak Suriye'den yapmaktan kat kat daha kolay ve avantajlı (Mustafa, 24, Halep, Beyazıt).

Bu kadar düzen kurduktan sonra gitmek neredeyse imkansız ben bu yatırımlarımı nasıl bir daha Suriye'ye taşıyayım. Nerden bileceğim bir daha savaş çıkmayacağını, Orta doğu' da oynanan oyunları hepimiz iyi biliyoruz. Bu konuda Türkiye çok dirayetli mecbur burada kalıyoruz (Suleyman, 34, Şam, Vezneciler).

Sığınmacı girişimcilerden Mustafa ülkemizde yaşamını devam ettirmek için yukarıdaki nedenleri sıralamaktadır. Sermaye aktarımı, ilişkiler ağı ve mekan yönetimi konusundaki dönememe nedenlerini belirtmektedir. Sığınmacılar iş yeri kurma sürecinde kendi adlarına serbest bölge oluşturulmaması sonucunda Türk girişimcilerin yıllardan beri bulunduğu pazara girmek zorunda kaldıklarından boş dükkan devralmak için bile yüksek miktarlarda hava parası ödediklerini ayrıca işletmenin faaliyet göstermesi için de yüksek bütçe gerektiren makineler ithal ederek işe koyulduklarını ve ülkelerine geri dönmeleri durumunda tüm bu yatırımların boşa gideceğini belirtmektedirler. Mustafa burada kurduğu ilişkiler ağı sayesinde mevcut piyasada tanındığını ve gittiği zaman tekrar piyasada bilinmek için büyük efor sarfetmesi gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca Avrupa'ya ihracat konusunda büyük avantajlar içeren Asya ile köprü vazifesi gören bu lokasyondan ayrılmasının büyük kayıplar yaşatacağını belirtmektedir.

Ülkemiz coğrafi konum olarak tüm bölgelere kolayca erişim sağlamakta ve bunun

değerini yatırımcılar tarafından çok iyi bildiği görülmektedir. Suriye'ye dönmeleri durumunda girişimcilerin kârdan zarar edecekleri gerçeği gözler önüne serilmektedir. Diğer girişimcimiz Süleyman da aynı şekilde yatırımlarını bırakıp gitmenin büyük sıkıntılar doğuracağını ve ülkesinde sular durulduktan sonra tekrar bozulma ihtimalinin yüksek olduğunu belirtmektedir. Ortadoğu'daki istikrarsızlığın devam etmesi nedeniyle ülkelerin dışa bağımlılıktan kurtulmasının imkansız olduğu bu dönemlerde Türkiye'nin daha güçlü durduğunu ve kendi ülkelerinde refah konusunda sağlanacak şartların geçici olduğunu belirtmektedir.

Ülkeme gitmeyi düşünmüyorum, çocuklarım burada daha iyi ve kaliteli eğitim alacaklar. En azından geleceklerini kurtarırlar (Celil, 44, Halep, Eminönü).

Girişimcileri sığınmacılardan ayıran en önemli farklara arasında; girişimciler durumları iyi olmaları sebebiyle çocuklarından ekonomik katkı beklememekte ve onların okula gitmelerini sağlamaktadırlar. Girişimciler çocuklarının öğrenim görmeleri için ülkemizde Arapça eğitim veren kurumların bulunduğunu belirtmektedirler. Celil çocuğunun eğitim alması konusunda diğerlerine göre daha hassas davrandığını ve esnaflığın kati surette garantisi olmayan bir meslek olduğunu vurgulamaktadır. Diğer yandan çocuğunun yatırımcı olarak devam etmeyi istemesi durumunda bile eğitim almasını istemekte ve bunun iş yapma sürecinde katkısının olduğunu belirtmektedir. Türkiye'nin daha güvenli ortamlarının olduğunu ve Suriye gibi sıkıntılı bir ülke olmadığını gördüğünden burada yaşamaktan memnun olduğunu dile getirmektedir. Ülkemiz eğitim konusunda kendi geliştirmeye ihtiyaç duysa da Ortadoğu ile kıyaslandığında durumumuzun daha avantajlı olduğu görülmektedir.

Buradan gitmek istemiyorum. Tüm ailem, akrabalarım hatta tanıdıklarım burada. Artık Halep'te neredeyse hiç tanıdığımız bile kalmadı (Halil, 23, Halep, Beyazıt).

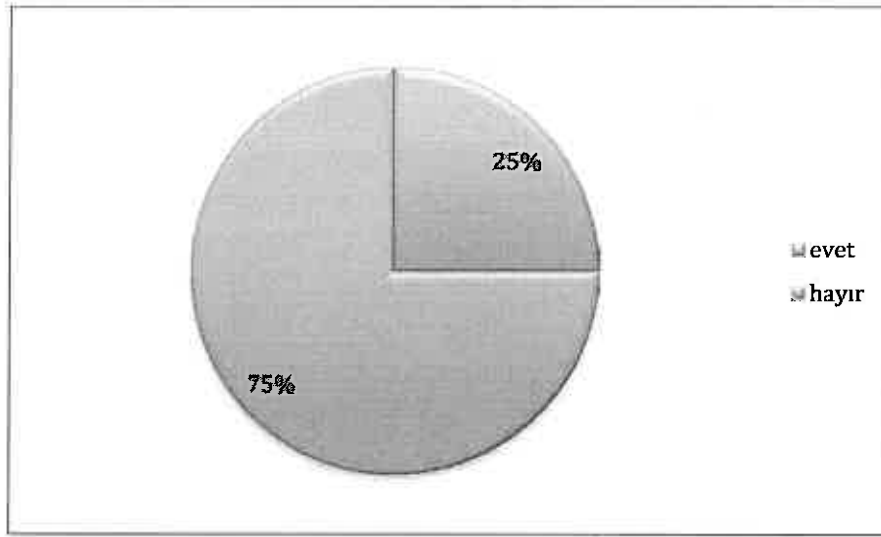
İlişkiler ağı kuramında bahsettiğimiz gibi çevre faktörünün insanlar üzerinde önemli bir etken olduğu bilinmektedir. Sığınmacılarımızdan Halil, ülkesine dönme durumu ile ilgili olarak ülkesinde artık tanıdığı pek kimsenin kalmadığını ve orada yaşama düşüncesinin de bir nevi gurbet gibi hissettirdiğini düşünmektedir. Ayrıca tüm çevrelerinin savaş tankaıp buraya gelmeleri

neticesinde burada artık kendi kültürlerini topluca yaşayarak yabancılık hissetmediklerini belirtmektedir.

Memleketime geri döneceğim, elbette savaş bitecek ve bu zulüm sona erecek bizde misafirliği tadında bırakıp döneceğiz. Eşimin şehid olduğu, savunduğu topraklara ben nasıl sırtımı döneyim. Türkiye bize kucakını açtı minnettarız ama her şey geçici, kesinlikle ülkeme döneceğim bizim asıl vatanımız orası (Necva, 29, Şam, Edirnekapı).

Savaş bittikten sonra ülkelerine dönmek isteyenler, sığınmacıların çok az bir çoğunluğu da olsa göz ardı edilmemelidir. Sığınmacılarımızdan Necva ülkeye uyum sağlayamadığını, çocuklarının güvenli ortamlarda yetişemediğini belirterek gitmek için ısrar etmekte ve bir an evvel savaşın bitmesi adına temennilerde bulunmaktadır.

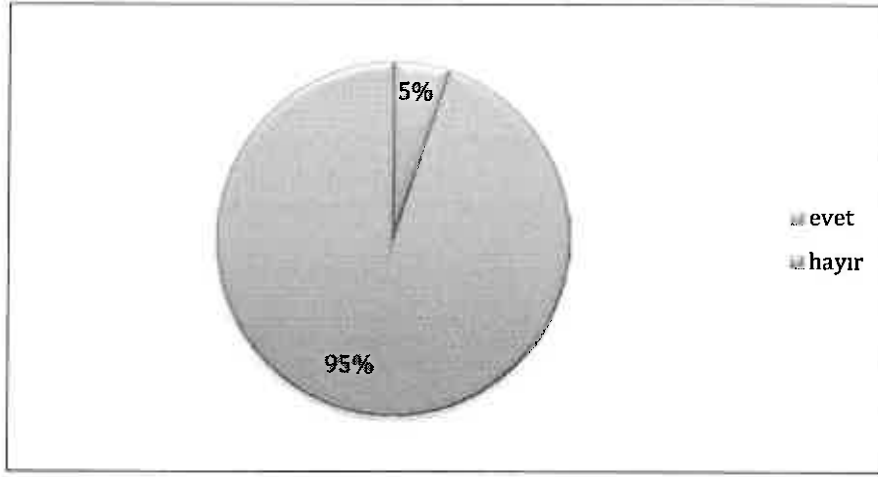
Aşağıdaki şekilde belirtildiği üzere savaşın bitme durumunun kesinleşmemesi ve rejim güçlerinin yanı sıra İŞİD, PYD, YPG ve PKK güçlerinin de ülkedeki hazır savaş durumunu fırsat bilmesiyle kendilerine pay çıkarmak istedikleri aşikârdır. Sığınmacılara savaşın bitme ihtimali sorulduğunda 10 kişi belli bir zaman sonra bitebileceğini, 30 kişi ise bitmeyeceğini söylemektedir. Ülkede mevcut bulunan karışıklıklar halkı derinden etkilemekte ve bir daha düzen kurulamaması yönünde kaygılar ön plana çıkmaktadır. Muhalif güçlerin bu kadar büyük olan bir silahlı örgüte karşı direnişlerinin yetersiz olduğu ve pes ettikçe 120 km sınır komşusu olan Türkiye'ye azar azar geldikleri görülmektedir.

Şekil 30. Suriye'deki Savaşın Bitmesine Yönelik Düşünce

Benim Suriye'de çok büyük mülklerim var ve başkentte tanınan biriyim. Çok büyük yatırımlar yaptım, hepsini şimdilik bıraktım ve geldim. Ama biliyorum ki başlarına zarar gelmemiş çünkü en çok zararı Suriye'nin kuzeyi görüyor. Burada ise lokanta açtık, işlerimiz de çok iyi ama oradaki işlerim çok büyük ve orası için ben yıllarımı harcadım, ancak burayı da kapatmayı düşünmüyorum sürekli gider gelirim (Vail, 50, Şam, Edirnekapı).

Suriye'ye dönme konusunda yapılan araştırmada durumu çok iyi olanların göç etmesi durumunda tüm gayrimenkullerini paraya çeviremedikleri bilinmektedir. Bu konuda Vail savaşın son bulması ile güvenli bölgeler oluşturulduktan sonra her iki ülke arasında gidip geleceğini oradaki işlerine de devam edeceğini belirtmektedir. Ayrıca burada açmış olduğu lüks restoran işletmeciliğinin kendisi için çok yeterli olmadığını gayrimenkul işinden daha büyük kâr sağladığını belirtmektedir. Aşağıdaki şekilde mülakatlar doğrultusunda sığınmacılardan yüzde 95'inin Avrupa'ya girmeyi düşünmediği, yüzde 5'inin ise gitmeyi düşündüğü gösterilmektedir.

Şekil 31. Sığınmacıların Avrupa'ya Gitme Düşüncesine Yönelik Tutumları

Sığınmacıların ülkelerindeki karışıklıktan dolayı ülkemizde geçici veya kalıcı olarak kalacakları konusundaki görüşlerin yanı sıra Avrupa'ya gitme istekleri de merak konusu olmaktadır. Bazı şartların Avrupa'da daha iyi olduğu bilinsede oraya göç etmek isteyenlerin sayısı 2'yi geçmemektedir. Göç etmek isteyen mülakatçılarımız zaten daha önceden Avrupa ile iyi ilişkileresahip olduklarını ve orada da işletme sahibi olduklarını belirtmektedirler. Özellikle son zamanlarda döviz kurunun dalgalanmasıyla Avrupa'da ekonomik olarak daha iyi gidişat olduğu görülmektedir, lakin Avrupa'ya göç edince Türkiye'deki işletmelerini kapatmayacaklarını belirten girişimciler, buranın doğu pazarına açılan önemli lokasyon olduğunu ve burada işlerinin görüldüğünü belirtmektedirler. Diğer yandan Avrupa'ya gitmek istemeyen 38 kişi ile yapılan görüşmelerde buranın kültürünün kendilerine daha yakın olduğunu ve oraya adapte olmalarının bu kadar kolay olmayacağını belirtmektedirler. Özellikle dini çatı altında ortak değerlere sahip olmaktan büyük memnuniyet duyan Suriyeli girişimciler Avrupa'da yeni bir yatırım yapmanın büyük emek ve alt yapı istediğini bilmektedirler. Bu sebepten dolayı mevcut savaş şartlarından kaçıp böyle bir imkan ile buluşan sığınmacılar Türkiye'den son derece memnun olduklarını dile getirmektedirler.

Lübnan Cumhurbaşkanı Michel Aoun ile bir araya gelen Alman Cumhurbaşkanı Frank Walter Steinmeier, Suriyeli sığınmacıların savaştan sonra geri dönüşlerinin sağlanması için henüz şartların olgunlaşmadığını söylemekte ve bu krizden direk olarak etkilenenlere yardımların devam etmesi gerektiğini belirtmektedir (BMS Haber, 2018). Ayrıca sığınmacı konusunun

sürekli olarak gündeme gelmesinin ve bu durumdan Avrupa'nın endişe duymasının Suriyeli sığınmacıların kentlerine dönmesi ile son bulacağını belirtmektedir (Almonitor, 2018). Burada aslında ne kadar dini değerler çatısı altında birleştığımız düşünülse de esasen farklı kültürlerde olduğumuz ve her bölgenin insanının kendine özgü bir yaşam şekli olduğu bilinmektedir. Buna rağmen ülkede bulunan sığınmacılar kalıcı olacakları ülke tarafından kabul edilmiş vaziyettedir.

"'Suriyeliler Barometresi' araştırmamızın enteresan sonuçları var. Türkiye'de Suriyelilere yönelik toplumsal kabul düzeyi son derece yüksek olsa da bu kabullenme 'kerhen' bir kabullenmedir. Hatta buna 'tahammül' demek daha doğru olabilir. Türk toplumu Suriyelilere desteğe hazır ve elinden geleni yapıyor da. Ama birlikte bir geleceğe hiç sıcak bakmadığını da ortaya koyuyor. Türk toplumuna 'Suriyelilerle sizce kültürel olarak benzer miyiz?' sorusunu yöneltmiştik. 4 sene önce yüzde 70 oranında, 'benzer değiliz' cevabını aldık. 2017 araştırmamızda ise bu oran yüzde 80'e çıktı. Türk toplumu Suriyelilerin artık gitmeyeceğini düşünmek istemese de kabullenmiş. O zaman "Suriyeliler nerede yaşamalı?" diye sorduğumuzda, sadece yüzde 15 bizimle birlikte derken, toplumun yüzde 80'den fazlası kamplar, tampon bölgeler, inşa edilecek özel kentleri adres gösteriyor ya da ülkelerine geri gönderilmelerini istiyor" (Sözcü, 6 Ocak 2018, Erdoğan M.).

5.6.Suriyeli Sığınmacılara Data Desteği

Suriyeli sığınmacılar Avrupa'daki yaşamlarında her zaman bir çok sorun ve yardım ihtiyacı ile karşı karşıya kalmış ve bunlar için geliştirilen data hizmetleri son derece memnuniyet sağlayan bir ürün olarak ortaya çıkmıştır. Bir çok çocuk sığınmacının kaybolması nedeniyle İtalya'nın Roma kentinde hızla yayılan 'Mavi Telefon' kuruluşu, yardım için sürekli olarak geliştirilmektedir.

Ailesinden ayrı çocuklar için çalışmalar yürüten İtalya merkezli yardım kuruluşu "Mavi Telefon" (Telefono Azzurro), kayıp göçmen çocuklar'ın Avrupa'da büyük bir problem haline geldiğini belirtilmektedir. 28 Avrupa ülkesinde ihbar ve yardım hattı hizmeti veren kuruluşun yetkilileri, İtalyan Haber Ajansı ANSA'ya kayıp çocuklar hakkında bilgi vermektedir.

Roma'da düzenlenen bir konferansta Mavi Telefon'un açıkladığı verilere göre, geçtiğimiz Kasım ayının sonuna kadar İtalya'da 17 bini erkek olmak üzere 18 binin üzerinde ailesinden ayrı

göçmen çocuk bulunduğu, çocukların büyük kısmının yaşlarının ise 15 ila 17 arasında değiştiği görülmektedir. 2012'den 2016 yılına kadar geçen sürede ailesinden ayrı kalan göçmen çocukların sayısının İtalya'da 1754'ten 6508'e yükselmesi ise dikkat çeken bir başka veri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bulundukları yerden kendi isteğiyle kaçan veya başkaları tarafından zorla kaçırılan çocuklardan şimdiye kadar yalnızca yüzde 31'inin bulunabildiğini kaydeden Mavi Telefon ihbar ve yardım hattı koordinatörü Rosalba Ceravolo, çocukların cinsel istismar ve insan ticaretine karşı korunmasız kaldığını aktarmaktadır. Kayıp çocukların bulunması adına açılan telefon hattına 28 Avrupa ülkesinden ulaşım sağlanabilmektedir (BMS Haber, 2018).

Suriyeli sığınmacılar için hazırlanan bir diğer data desteği, Turkcell'in yapmış olduğu entegrasyon için faydalı olan kelime dağarcığı ve yerli halkla anlaşmak için uygulama geliştiren Turkcell, bu zorlukların üstesinden gelmeyi amaçlayan iki çözüm üzerinde çalışmaktadır. "Hello Hope" adlı mobil uygulama, entegrasyon sorununu bir Türkçe öğrenme perspektifi ile ele almaktadır. Uygulama 5 ana modülden oluşmaktadır:

- Arapça konuşanların Türkçe'deki en yaygın 700 sözcük ve ifade. Sözcük ve ifadeler programdan kolayca anlayacakları şekilde uygulanarak bununda akılda kalması sağlanmaktadır.
- Günlük hayatlarında kullanabilecekleri kelimeler ile öğrenebildikleri Türkçe dil kartları. bu kartlar, yazılı kelimeye ek olarak telaffuz ses kayıtlarını da içermektedir.
- Türkçe ve Arapça anında sesli çeviri. Kayıt, eğitim ve sağlık gibi kamu hizmetlerine erişim ve kullanıcıyı eczaneler, okullar, otobüs durakları, ATM'ler gibi yakındaki tesislere yönlendiren GPRS tabanlı hizmetler hakkında bilgi içeren bir SSS bölümüdür. Şubat 2018'de başlatılan haber bölümü ise kullanıcılara çeşitli konularda günlük haberlere erişim olanağı sağlamaktadır.
- Türkiye'de ilk ve tek Arapça dil merkezli çağrı merkezi olan Turkcell'in Arapça çağrı merkezine erişim. Turkcell'in dijital öğrenme platformu Turkcell Academi tarafından geliştirilen uygulamadır.
- Turkcell Academi ve ortakları tarafından üretilen eğitim videoları. 20 Eylül 2016'da başlatılan uygulama 750 milyondan fazla kullanıcıya ulaşmıştır. 460 milyondan fazla Türk dili manzarası ve bugüne kadar 11 milyon konuşma çeviri özelliğinin

kullanılması bu tür çözümlerin potansiyelini ve ihtiyacını ortaya koymuştur (Turkcell, 2016).

Sığınmacıların gelişimine ve onlara yönelik yapılan yardımlara pratik olarak çözüm üretmek adına Boğaziçi Üniversitesi'nden de bir adım gelmiştir. Boğaziçi Üniversitesi, Türkiye'deki 3,5 milyondan fazla Suriyeli mülteci için daha iyi yaşam koşulları oluşturmayı amaçlayan "Data for Refugees Challenge" adlı insani yardım çalışmasını TÜBİTAK ve Türk Telekom ile birlikte yürütmektedir.

Data For Refugees Büyük Veri Yarışması Bilimsel Komitesi'nin başkanı Boğaziçi Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği öğretim üyesi Doç. Dr. Albert Ali Salah, mültecilere fayda sağlayabilecek projelerin oluşturulması için düzenlenen bu önemli girişimle dünya çapında bir farkındalık yaratmayı amaçladıklarını belirterek şunları eklemektedir;

"Araştırma gruplarına veri sağlayarak güvenlik, eğitim, sağlık, işsizlik ve sosyal entegrasyon olmak üzere temel konularda mültecilerin sorunlarının daha iyi anlaşılmasını ve bu sorunların çözümlerini kolaylaştıracak teknik ve algoritmik gelişmelerin sağlanmasını, çeşitli uygulamaların geliştirilmesini hedefliyoruz"

Cambridge Üniversitesi de sığınmacılar için gerekli dil eğitimi sağlamak üzere gönüllü olarak işe koyulmuş durumdadır. Bu kurslar, mültecilerin geçmişteki ve mevcut durumdaki ihtiyaçlarını geniş bir bağlamda anlamak üzere tasarlanmıştır. Kurs, mültecilerin farklı ihtiyaçlarını desteklemek için strateji ve teknikler sağlamakta ve resmi veya gayri resmi ortamlarda (örn., Sınıflar veya gayri resmi destek grupları) sağlanabilen bu dil desteği özel olarak hazırlanmaktadır (Futurelearn, 2018).

Son olarak yapılmış olan araştırmalarımıza göre Belçika'nın Brüksel kentinde sığınmacılar için Air BNB uygulaması ücretsiz bir şekilde hazırlanarak sığınmacılara halkın ev sahipliği yapmak ve kimsenin evsiz kalmamasını sağlamak adına bu uygulama işe koyulmuştur. Bu uygulama kapsamında her gece gönüllüler 300-400 kişiyi ağırlamaya çalışmaktadırlar (AljazeeraTurk, 2018).

5.7. Kurye Ticareti ile Zorla Dilendirme

Heryerde görmüş olduğumuz Suriyeli sığınmacı dilenci çocukların ilginç hikayesini mülakat yapılan iş kadını Necva bize bilinmeyen yönleriyle şöyle anlatmaktadır;

Fatih bölgesinde kimin Suriyeli olduğu kolay bir şekilde anlaşılıyor ve dikkatlerden asla kaçmıyor. Burada bir şebeke var geliyorlar ve insanlara 'Siz Suriyelisiniz size yardım etmek istiyoruz, erzak vermek istiyoruz bize evinizi gösterin ve kaç çocuğunuz olduğunu söyleyin ona göre bizde erzak getirelim sizlere yardımcı olmak istiyoruz' diyorlar aslında tek amaçları evde kaç çocuk olduğunu öğrenip gelip çocukları kaçırıp dilendirmek. Bunun örneklerine fazlaca rastladık polis de peşlerinde lakin işlerini bırakmamakta kararlı bir grup bunlar. Geçenlerde oğlumu okuldan almıştım ve eve getiriyordum sokağın başında onları gördüm bir çocuğu arabaya bindiriyorlardı zorla, sonra polis evlerden ifadeler aldı, kameralarla onları yakalayacağını söyledi. Bu bizi çok korkutmuştu öyle ki çocuğum lise okuyor olmasına rağmen sürekli kendim götürüp getiriyorum asla yalnız başına bırakmıyorum. Onlar bizim mahallede artık tanındıkları için uzun süredir buraya uğramıyorlar, şimdilik rahat gibiyiz belkide yakalanmışlardır. Bu çok acımasız bir durum (Necva, 29, Şam, Edirnekapı).

Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları sorunların üzerine her geçen gün bir yenisi eklenmektedir. Sığınmacılar kalacakları yerlerin kirasının ucuz olması sebebiyle bilemeden yerleştikleri tehlike içeren semtlerde sürekli olarak sorunlar yaşamaktadırlar. Sığınmacıların yaşadıkları bölgelerde genel itibarıyla gelir noktasında belirli bir seviyenin altındakilerin yaşadığı ve oradaki insanların para kazanmak adına her şeyi yapabildikleri görülmektedir. Etik olarak doğru bulunan yollardan işe girerek ailesinin geçimini minimum şartlarda da olsa sağlamaya çalışan sığınmacıların varlığının yanı sıra kolay yollardan insanların canını yakarak veya mallarını hakkı olmadan alarak geçimini minimumun üzerine çıkarmak isteyen sığınmacılar da bulunmaktadır fakat ailelerden çocuklarını koparmanın çok acı sonuçlar doğurduğu açıkça bilinmektedir.

Kocasının Suriye'de şehid olduğu bilinen Necva bize evlatları için hem sabah iş yerinde hem akşam evde iki vardiyalı şekilde çalıştığını anlatmaktadır. Yapılan mülakatlarda

Necva, savaşın sona ermesinin ardından ülkesine döneceğini belirten nadir sığınmacılardandır. Orada can pazarının yaşandığı gerçeğiyle buraya gelmelerinin ardından burada da aynı sonuçlarla karşı karşıya kaldıklarını ve güven içinde olmadıklarını belirtmektedir. Bu konuda yetkililerin kesinlikle çocukları kaçırap kendi emellerine alet eden kötü niyetli insanlara fırsat vermemesi için seferber olması gerektiğini düşünmektedir.

5.8.Suriyelilerin Suriyelilere Bakışı

Ülkede bulunan sığınmacıların nasılkı kendi ülkelerindeyken iç meseleleri ve bazı ırkçılıkları oluyorsa burada da aynı türden örnekler görülmektedir. Her ne kadar dernekleşip birbirlerine yardımcı olma noktasında çaba sarfetselerde bu herkesin birbirini sevdiği anlamına gelmemektedir.

Suriyeli Türkmenler ile Suriyeli Arap mülteciler arasında kıyasıya mücadele olduğu görülmektedir. Türkmenlerin kendi aralarında daha tutucu olduğu gözlemlenmekte ve her iki durumda da iki taraftaki girişimcilerin ortak sorunu dilencilik yaparak Suriyelilerin kötü tanınmasına sebebiyet verilmesi olmaktadır.

Biz sürekli çalışarak bişeyler elde etmek ve ülkeye fayda sağlamak için buradayız. Hem barınma, eğitim, gıda ihtiyaçlarımızı karşılıyoruz hem de vergimizi veriyor ülkeye döviz sokuyoruz. Hertürlü ilerlemeye açık bir şekilde çabalıyoruz fakat bazıları kolaydan para kazanma derdinde ve bu Suriyeliler camilerin önünde, sokaklarda dilenerek adımızın kötü anılmasına sebep oluyor. Bu durumdan çok rahatsız oluyoruz (Cuma, 32, Halep, Beyazıt).

Ben atolyede sabah akşam adam çalıştırıyorum ve bir şekilde millet bu üretim yaptığım yerde ekmek yiyor. Bazen eleman ihtiyacı duyuyorum ve çalıştıracak dilimizi bilen Suriyeli bulmakta zorluk yaşıyorum. İnsanlar dilenmeye alıştıktan sonra onları asla değiştiremezsiniz ve kolay yolu gördükten sonra bir yerde çalışıp para kazanmak onlara çok zor gelir (Hüseyin, 44, Halep, Eminönü).

Yukarıda Cuma ve Hüseyin'in de belirttiği gibi, Suriyeli sığınmacıların gelir elde etme noktasında büyük zorluklar yaşadığı bilinmektedir. Bu konuda birçoğu muzdarip olmaktadır fakat bakıldığı zaman elini taşın altına koyup para kazanmak isteyen kişi de Suriyeli, camilerin önünde dilenerek gelir etmeye çalışan ve bunu meşru hale getirmek isteyen kişi de Suriyelidir. Hakkaniyet noktasında yaşlı, çocuk ve kadınlara toplumun hassasiyet göstermekte fakat genç dinamik erkeklerin bu durumu fırsata çevirmesine toplum sürekli olarak tepki göstermektedir. Özellikle cami önlerinde ve yoğunluğun bulunduğu çay bahçelerinde dolaşıp durumunun kötü olduğunu belirterek para yardımını talebinde bulunan sığınmacıların kolay yoldan paraya ulaşma gayreti içerisinde olduğu bilinmektedir. Halkımız ve Suriyeli girişimcilerin kati suretteki görüşleri onların bu duruma alışmamaları yönünde olmakta ve aynı zamanda Suriyelilerin kimlikleri ve network kuramı ilişkileri doğrultusundaki kötü temsili yüzünden sığınmacı profillerinin küçük tutulması gerektiğini düşünmektedirler.

Türkiye bize kapılarını açmış ve bize ekmek vermiş, herkesin bunun kıymetini bilmesi gerekirken insanlar bunu dini duyguları sömürerek kötü gösteriyor. Her kesim iki türdür, bir kısım iyi olurken diğer kısım sürekli kötüdür. Bu durumu değiştirmek gerçekten çok zordur, insanlar kendilerine dikkat etmeli daha temiz yollardan ekmek kazanmalı (Jamal, 49, Halep, Beyazıt).

Hemşehrilerimiz ortam ve çevre şartlarına çok alakalı değiller, en beğenmediğim insan modeli yerlere çöp atan ve insanlara saygısızca hareket edenler. Buna dikkat edenlerimiz çok fazla sayıda fakat genel itibariyle Ortadoğu'yu burada yaşatmak çok yanlış, toplu taşımalarda ve dükkan işletmelerinde insanlara daha saygılı olunmalı. Metroya bindiğimde çok sesli arapça konuşuyorlar, önceden bizde öyleydik. Belki kötü birşey konuşmuyorlar ama insanlar ne konuşulduğunu anlamadığı için kötü hissedebiliyorlar (Galib, 33, Halep, Edirnekapı).

Sığınmacıların kimi şartlardan şikayet ederken kimi kısım da Jamal gibi geldiği yeri zihninden çıkarmayarak kıymetini bildiğini belirtmektedir. İnsanların kökeni ve bulunmuş olduğu lokasyonu ile o yörenin yetiştirmiş olduğu bireylerin yanlış hareketlerde bulunmasını tüm bölgeye mâl etmek yanlış olmaktadır. Her kesimin iyisi de kötüsü de olmazsa olmazdır, önemli

olan kimseye damga vurmada iyi ve kötüyü ayırt edebilmektir. Her yörenin gelenekleri ve kültürleri mutlaka olmalı ve bunlar herkes tarafından saygıyla karşılanmalıdır lakin Galib'in de belirttiği gibi çevreye duyarlı olmayan, insanların sosyal ortamlarda yaşamlarına saygı göstermeyen ve gürültüye sebebiyet vererek insanların rahatsız olmasına neden olan insan toplulukları her toplumda ayıplanarak karşılanmaktadır. Bu tür sorunlar yörenin geleneklerine değil bireylerin kendi sorumsuzluğuna mal edilmelidir. İnsanlar, çevreye saygılı olmayan insanları hangi millettense olursa olsun kınamakta ve doğru olanı yapması için uyarma gereksinimi duymaktadır. Suriyelilerin bu konudaki ağır basan yönü Arapça konuşmalarının çevrede dikkat uyandırması ve sonuç itibarıyla herkesin bu dili konuşamamasından dolayı insanlar merak etmesi olmaktadır. Sığınmacıların kapalı ortamlarda özellikle birebir ilişkiler sırasında yanındaki arkadaşıyla kendi dilinde konuşmaya başlaması ortamda sorunlar olmasına meydan vermekte ve bu konuda daha hassas davranılması gerekmektedir.

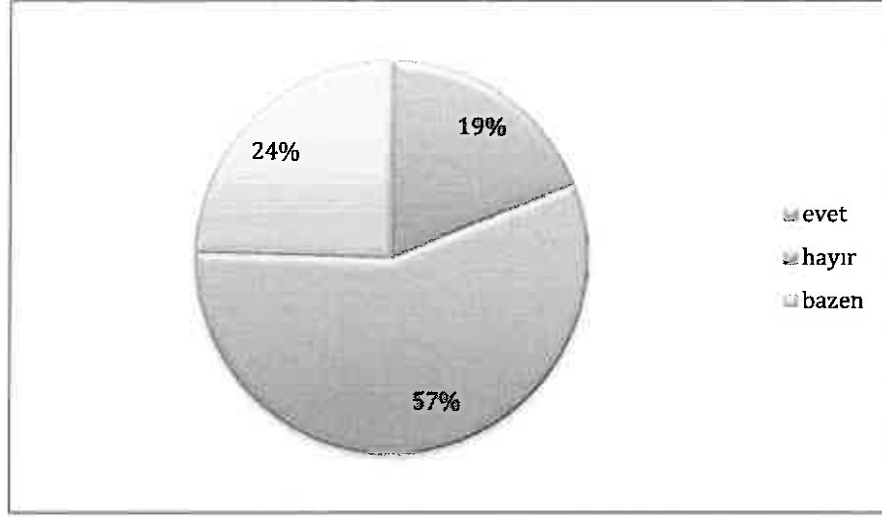
Suriyeliler burada tamamen maddiyat üzerine bir hayat kuruyor, hepimiz öyleyiz ama işinden şikayet eden Suriyelileri anlamak mümkün değil, savaş zamanında çektiklerini unutmış gibiler, insanlar size iş vermiş belki ucuz fiyalara çalışıyor olabilirsiniz ama genel olarak asgari ücret alınıyor. Daha çok para kazanmak için çocuklarınızı çalıştırmak yerine onları okula göndererek daha mantıklı yatırım yapabilirsiniz, eğer karnınızı doyuracak bütçeniz varsa onlardan çok fazla fedakârlık beklememelisiniz (Osman, 29, Lazkiye).

Suriyeli çocukların eğitim noktasında büyük eksiklikleri olduğu bilinmektedir. Gerek kendi dillerinde eğitim veren kurumların azlığı, gerek mevcut ortama adaptasyon sürecinin sıkıntıları, gerekse de maddi imkanların vermiş olduğu zorluklardan dolayı hayatına atılmalarının çocukların gelecekleri noktasında ileride büyük boşluklar doğuracağı öngörülmektedir. Osman'ın burada belirtmek istediği kendi çalışma imkanı olan veya evini geçindirebilecek olan sığınmacıların çocuklarını bu işlerden uzak tutarak daha verimli olacağına inanılan eğitim sürecine girmelerini sağlamaktır. Yatırım demek sadece belli miktar sermayeyi mantıklı yatırımlarla çoğaltmak değil aynı zamanda çocuklarına yatırım yaparak onları işlerden uzak tutarak eğitim görmelerine vesile olmaktır. Bu sayede çocukların ileride daha refah düzeyine ulaştıkları gözlemlenince gerçek yatırımın ne olduğu anlaşılmaktadır. Sonuç olarak asgari

ücretler ile sadece Suriyeliler değil bir çok Türk işçi de geçimini sağlamak ve bundan dolayı insanlığın devamı olan genç neslin her zaman daha iyi ortamlarda geleceklerini şekillendirmeleri adına yardımcı olmak gerekmektedir.

Bizim insanımız çok cömertti ve memlekette çok iyidik, geleni ağırlardık. Kapı baca açık uyurduk ne olduysa buraya geldiğimizde oldu, işler değişti. Suriyeliler olarak geldiğimiz toprakların kültürlerini benimsemeyerek bizim kültürümüzü benimsetmeye çalışıyoruz. İnsanlar bizim kültürümüze başlarda saygı duyuyorlardı ama artık yıldırıldık. Türkmen olduğumuz için çok fazla dilimiz belli olmuyor ve artık Türk gibi davranıyor soranlara da doğudan geldiğimizi belirtiyoruz. Burada gerçekten bazı şeyler değişmiş gibi, evet büyük bir savaştan kaçarak buraya geldik. Devlet silahını bize doğrulttu, sığınacak yer bulduk, çok da iyi şartlardayız lakin geçim sıkıntısından mıdır yoksa daha çok kazanayım derdinden midir bilinmez özellikle Arap bölgelerden gelen sığınmacılar çok amansız bir şekilde çöpleri karıştırıyorlar. Bina önlerinde demir görseler el arabalarına atıyorlar, dükkan önlerine bırakılan eşyaları esnaf geri içeri taşıyor, bir tedirginlik içinde herkes bunu ancak biz anlayabiliyoruz. Heryerin her insanı aynı değil ama seçmek de kolay değil (Muhammed, 44, Halep).

İnsanların zorlu koşullar nedeniyle farklı bölgelere göç ettikten sonra davranışlarında ve geleneklerinde çatlaklar yaşandığı görülmektedir. Muhammed'in belirttiği üzere Suriye'deki güvenli ortamı burada bulamadıkları ve herkesin kendi derdine düştüğü açıkça görülmektedir. Sığınmacıların sokak aralarında angarya işlerle uğraşması şehirlerde büyük tepkiler uyandırmaktadır. Büyük çöp arabalarıyla gezerek trafiğin ve temizliğin önemli ölçüde aksatıldığı gözlemlenmektedir. Bu durumdan rahatsız olan sadece Türkler değil Suriyeliler de tepki göstermekte ve aynı zamanda mevcut ortamlarda damga yememek adına Türkçesi iyi olan Türkmen bölgesi göçmenleri kendilerinin Suriye'den gelmediklerine inandırmak için çaba sarfetmektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi insanların iyisi ve kötüsü her yörede bulunmaktadır. İnsanları sahip oldukları etnik kökene göre yargıladığımız zaman büyük haksızlıklar doğacağı öngörülmektedir. Aşağıdaki şekilde sığınmacıların iş hayatında tanıştıkları Türk esnaflar ile sosyal anlamda ilişkilerini geliştirmek adına zaman geçirip geçirmediklerine yönelik bilgi verilmektedir.

Şekil 32. İş Hayatında Tanışılan Türk Esnaflarla Sosyal Olarak Zaman Geçirme Durumu

Sığınmacıların kendi aralarında yaşadıkları problemlerin kendilerini bulundukları toplumun bir parçası olma noktasına taşıdığı görülmektedir. Yukarıdaki şekilde belirtildiği üzere sığınmacılara deyimi yerindeyse kendi "dedikodularının" yapılmasının yanı sıra Türk esnaflarla olan münasebetleri de soruldu. Elde edilen sonuçlara göre 7 kişi artık kendini Türk toplumuna tamamen adapte olarak görmekte ve işten sonra sosyal olarak Türklerle zaman geçirmekten mutlu olduğu dile getirmektedir. Bu tür kaynaşmalar insanların etnik sorunlar yaşamasının önüne geçerek toplumları ortak bir paydada buluşturmaktadır. 13 girişimci ise çok fazla boş zaman bulamadığını ancak belli zamanlarda Türk girişimcilerle sosyal ortamda görüştiklerini ifade etmektedir. Diğer yandan 20 sığınmacı girişimci ise sosyal ortamda Türklerle görüşmediğini belirterek Suriyelilerle de görüşmediğini dile getirmektedir. Bunun sebepleri arasında sığınmacıların kalabalık bir aileye sahip olması, yaşının ileri olması sebebiyle dışarıda çok fazla zaman geçirmeye yatkın olmaması ve Suriyelilerden memnun olmadıkları için kendi kabuklarına çekilmeyi tercih etmesi olduğu görülmektedir.

Aslında iyiyiz, herhangi bir derdimiz yok ama bize vatandaşlık verilmesini istiyoruz. Bizde artık bu ülkenin bir vatandaşı gibiyiz, kriter koyulsun ve herkes alınmasın ülkeye fayda

sağlayacak olanlar alınsın. Suça ve kavgaya karışanlar, Türkleri galeyana getiren Dom kökenliler gibiler değil sadece iyi niyetliler alınsın (Malik, 51, Şam).

Tüm Suriyeliler savaş mağduru, dolayısıyla burada herkese rahatça yaşayabilmesi için imkanların verilmesi konusunda çok mutluyuz. Ortak paydamız dini değerlerimiz, meshep farklılıklarımız gibi görülsede çok şükür ki farklı dinler arasında göç yaşanmadı yoksa bu konuda büyük iç karışıklıklar çıkardı (Lütfü, 46, Halep).

Sığınmacıların kendi içlerindeki şikayetleri bitmeyecek noktadadır ve bu konuda haklı oldukları sebepler arasında insanların birbirine saygılı davranmaları gerektiği konusunda kendi içlerindeki kötüye kötü, iyiye iyi demeleri büyük erdemdir. Neredeyse mülakat yapılan tüm sığınmacılar vatandaşlık istemektedirler. Bu konuda sığınmacıların bir elekten geçmeleri gerektiği görüşünü savunan Malik, Türkiye adına fayda ve çıkar sağlayacak ve çevreye tehdit oluşturmayacak olan sığınmacıların vatandaşlık almalarının kolaylaştırılmasını istemektedir. Kötü işlere meyilli ve çevreye duyarlı olmayan sığınmacıların bu imkandan faydalanmaması gerektiğini savunmaktadır.

Halinden oldukça memnun olan ve tüm hemşehrilerinin ülkeye ayak uydurduğunu savunan Lütfü, tüm olumsuzlukların aksine ortak paydalarda buluşarak birbirimize daha çok faydalı olacağımıza inanmaktadır. Sonuç itibariyle insanların birbirine kötü davranmasıyla bir yere varılması çok güçtür, herkesin yaşamış olduğu bu coğrafyada saygı çerçevesinde, çocukların eğitime destek vererek ve herkesin hakkını önemseyerek yaşamının bizleri daha kaliteli bir yaşam standardına taşıyacağı görülmektedir.

6. SURİYELİ GİRİŞİMCİLERİN EKONOMİYE FAYDALARI

Asıl olarak üzerinde durulmakta olan ve bizim de yapılan mülakatlarla cevaplarını aldığımız Suriyeli girişimcilerin ülke ekonomisine etkilerini ortaya koyan bu çalışma konusu herkes tarafından merak konusu olmaktadır. Çoğu medya örgütleri sığınmacıları son 6-7 yıldır sürekli yiyip içip gezen, ülkeye ayak bağı olan, gizlice fon ayrılıp maaşa bağlanan ve bazı kuruluşlarda Türklerden daha öncelikli olduklarını düşündüren bir algıyaratarak milleti sığınmacılara karşı düşman etme çabası içerisine girmişlerdir. Mülakçılarımızın da belirttiği gibi

insanların her türlü bulundurmaktadır. İstersen iyisini istersen kötüsünü görürsün bu her etnik kökende böyle olmaktadır.

Yapılan görüşmelerdeki detaylı incelemeler sığınmacı girişimcilerin gelip doldurdukları piyasa üzerinde daha önce sağlanmayan faydalardan daha etkili bir biçimde ülkeye ödedikleri vergi, döviz giriş çıkışları, sağladıkları istihdam açığını kapatma çabaları ve ürettikleri çeşitli ürün yelpazesi ile ülke adına faydalı olmayı başarabildiklerini göstermektedir.

Döviz girişine bakıldığında zaman girişimcilerin ithalat ve ihracat konusunda güçlü adımlar attığı görülmektedir. Üretilen hammadde veya hammaddeden üretilen ürünün dış pazara açılma süreçleri içerisinde hammaddesinden nakliyecisine, gümrük vergisinden ürünün varacağı yere kadar girişimcilerin ülke ekonomisine ciddi katkı sağladığı görülmektedir. İhraç edilen ürünlerin hangi ülke olduğu farketmeksizin dolar ve euro olarak geri döndüğü bilinmektedir. Bunun sebebi olarak da dünyanın ortak bir şekilde değerli gördüğü her yerde geçerli olan para birimi olmaları gösterilmektedir. Orta doğu veya uzak doğuda yapılan ticaretlerde ne o ülkenin para birimi ne de Türk lirası ortak değer olarak saptanamamakta ve bu sebepten ötürü dünyada değer gören dövizlerin ülkeye girişi aşamasında ülkenin yerli parası değer kazanmaktadır.

Girişimcilerin kullanmış oldukları döviz kurunu belirleyen temel etkenler döviz arzı ve döviz talebidir. Ülkemizden satılan ürün ve hizmetlerin artış göstermesiyle ülkeye döviz girişi olacağından döviz arzı artış göstermekte ve buna benzer olarak yurtdışından alınan yabancı para alacakları da döviz arzını artırmaktadır. Döviz arzının artış göstermesi sonucu kurda düşüş yaşanarak yerli para değer kazanmaktadır. Yurt dışından alınan ürünler karşılığında ödeme yapmak veya yurt dışından alınan borçları geri ödemek gerektiğinde döviz talebi artış göstermektedir. Döviz talebinin yükselişi kuru hareketlendirerek yerli paranın değer kaybetmesine yol açmaktadır.

Döviz arz ve talebinin belirlenmesinde yurt içi ve yurt dışı faizler de büyük rol oynamaktadır. Ülkelerin ekonomisi kendi güçlerine göre değer kazanmaktadır. Enflasyon, bütçe açığı, cari açık ve büyüme oranı sağlıklı olan ülkelerin para birimleri daha çok değer kazanmaktadır. Ekonomisi zayıf ülkelerin para birimleri ise genel olarak değer kaybetmektedir. Girişimcilerin ihracat konusunda yapmış oldukları para akışı döviz arzını artırmaktadır. Buna bağlı olarak ülkeye gelen dövizin iç piyasada değerlendirilmesi, kira ödemeleri, eleman ücretleri ve iç piyasa ödemeleri adına bozdurularak Türk lirası cinsine dönüştürülmesi yerli paraya değer katmaktadır ve girişimcilerin sağladıkları güçlü katkılardan biri olmaktadır. Bu konu üzerinde

Cuma'nın görüşleri de dolar kurunun türk lirası olarak çevrilmesi noktasında ülkeye ekonomik olarak katkı sağladığını gösterir niteliktedir;

Ben buraya geldiğim zaman kurtarabildiğim tüm paramla geldim. Başlarda mağaza tutma aşamalarında ne kadar zorlanmış olsak da bunu hallettikten sonra kaydımızı oluşturduk ve vergi levhamızla işe koyulduk. Bazı vergi oranları yüksek olabilir lakin bize kapısını açan bir ülke var, benim ülkeye faydam öncelikle 30 adet elemanı istihdam etmem ve bunları çevreye iç tehdit olmaktan kurtarmam oldu. Mallarımızı dolar bazında ihraç ediyoruz çünkü dünya geneli kullanılan para dolar. Bu sayede ülkeye girişinde hemen bozdurup tl yapıyoruz bu akışta sürekli Türkiye kazanıyor. Hammadde temini konusunda işleri bozulan bir sürü sanayiciye omuz verdik ve dericiler burada kan ağlarken Suriyelilerin gelmesiyle bir nebze nefes aldılar (Cuma, 32, Halep, Beyazıt).

Yapılan ihracatlar noktasında Türk girişimcilerin ekmeklerine taş koyma düşüncesine karşı Suriyeli girişimciler, Suriyede iken mevcut olan yıllardan beri süregelen bir şekilde ilişkili oldukları dış pazardaki yatırımcılarla işe devam ettiklerini ifade etmekte ve bu kadar kısa süre içerisinde tanımadıkları yatırımcılarla yüklü ihracat yapmanın mümkün olmayacağını dile getirmektedirler. Buna bağlı olarak, önceden tanıyarak ülkemizden ithalat yapılmasına vesile olan sığınmacı girişimciler aynı zamanda Türk iş insanlarına da katkı sağladıklarını belirtmektedirler. Örnek olarak; kendisinden ayakkabı veya çanta modeli beğenerek sipariş vermek için ülkeye giriş yapan yabancıların diğer fabrikaları ve Türk esnaflarını da dolaşarak onlardan beğendiği çeşit ve modelleri de ithalat listesine eklemektedir. Böylece sığınmacıların kendileri için gelen yatırımcıların yerli esnafı da tanıyarak piyasaya can vermesine vesile oldukları açıkça görülmektedir.

Suriyeli girişimcilerin ülkelerinden kurtarabildikleri sermayelerle Türkiye'de iş kurma süreçleri başlı başına olumlu bir hareketler zinciridir. Girişimciler gerek yurt içi gerekse yurt dışında ödedikleri vergilerle ülkeye büyük katkı sağlamaktadırlar. Özellikle ihracat noktasında ödenen yüzde 18 lik vergi dilimini baz aldığımız zaman, yapılan yüklü üretimin paraya çevrilmesi noktasında kayıtlı oldukları vergi dairesine ödemelerini yaptıkları ve vergi dairesi tarafından kontrollerin sağlandığı bilinmektedir. Aynı zamanda çalıştırılan çok sayıda elemanın sigorta primleri noktasında önemli bir ekonomik katkı gözlemlenmekte ve kapalıçarşı esnafı olan Hasan

vergi konusunda hassasiyetini aşağıdaki ifadelerle dile getirmektedir;

Kapalıçarşıda esnaflık yapmak tabiki zor, hele ki altın üzerine çalışma yapıyorsanız bu durum külli birikim ister ve biz altınları külçe halinde alıp onları işliyoruz. Altında çok yüksek bir vergi ödüyoruz ama kazanıyoruz, burada ülkeye hizmet veriyoruz. Hiç bir vergiden veya ödenekten kaçmıyoruz ki zaten bu, sektörde imkansızdır. Eleman çalıştırıyoruz ve asgari ücret üzerinden maaşlar veriyoruz. Tek önemli olan onların güvenilir olmaları, ama çok şükür Türk işçilerimizden de Suriyeli işçilerimizden de hiç bir sıkıntı görmedik (Hasan, 29, Halep, Kapalıçarşı).

Yapılan görüşmeler kapsamında vergisini ödeyerek ciddi manada ekonomiye destek olduğunu belirten Mustafa, piyasanın güzel olmayan yönlerinden de bahsetmektedir. Suriyeli yatırımcı olarak ülkeye sağlanan faydalar noktasında bir takım kötü esnaflarla karşılaştığı ve işlerin görüldüğü kadar kolay yürümediği gözler önüne serilmektedir. Vatandaşın daha rahat nefes alarak alışveriş yapma talebinin artması sonucunda az kâr ile işin sürekliliğinin sağlanması esas alınınca gelecek boyutunda daha çok kazanıldığı bilinmektedir. Vatandaşlık taleplerinin hız kazanmasını isteyen girişimci şunları belirtmektedir;

Türkiye'ye girdiğimiz zaman tüm akrabalarımızla beraber geldik ve kalabalık olmanın her zaman avantajını gördük. Burada piyasanın güzel yüzünün aksine esnaflar arası çatışmanın hat safada olduğu diğer karanlık yüzünü gördük. Bizden önce çanta konusunda piyasayı elinde tutan bir takım şirketler vardı. Esnaflıkta altın kuraldır; piyasada tekseniz istediğiniz fiyattan malların satışı sağlanır, ama çok insafsız anlayış içinde olan esnaflarla karşılaştık ve hammaddeyi daha pahalıya bulup piyasaya daha uygun mal sokmaya başladık ve bu karşı taraflarca büyük dikkat çekti. Bir çok kez tehdit edildik ama sonuçta bir malı pahalı satıp bir kere kazanmaktansa sürekli satıp uygun fiyattan sürüm yakalamak daha uzun vadeli ticarettir. Bunuda başarıyoruz ve mutluyuz kalabalık bir aile olsak da 12 kişilik kuzen nüfusuyla hepimizin karnı doyuyor ve yaptığımız işi severek yapıyor, ciddi manada vergi ödüyoruz. kiralar yüksek olsada altından kalkıyoruz, şuan tek istediğimiz vatandaşlık. İnşallah o konuda yardımcı olurlar (Mustafa, 24, Halep, Beyazıt).

Suriyeli girişimcilerin, eleman istihdamı noktasında önemli bir etkiye sahip oldukları gözlemlenmektedir. Eleman ihtiyaçları ekseri olarak Suriyeli sığınmacılardan sağlanıyor olsa da Türk elemanların çalıştırıldığı da görülmektedir. Geçici koruma altındaki 3 milyon 552 bin sığınmacı nüfusunun 2.5 milyonunun 0-30 yaş arası çocuk ve genç nüfustan olduğu görülmekte ve özellikle çalışma çağındaki olan genç nüfusun 1 milyonun üzerinde olması gelecek açısından ciddi manada tehdit oluşturmaktadır (Göç İdaresi, 2018). Suriyeli sığınmacıların yarısından fazlasının genç nüfustan oluşması, ülkenin geleceği ve işsizlik oranları açısından büyük önem taşımakta bunun yanı sıra geçim sıkıntılarının artmasıyla suç işleme oranlarının artacağı düşüncesinin de temellerini oluşturmaktadır.

Eleman istihdamı noktasında kalifiye olarak işten anlayan usta oranının çok fazla olmadığı ve ustaların kolayca temin edilemediği görülmektedir. Usta eksikliğinin olması girişimcilerin işlerini geliştirme noktasında büyük engeller ortaya çıkarmaktadır. Girişimciler Suriye'den gelirken aileleri, yakınları ve akrabalarının yanı sıra ustalarını da getirme konusunda büyük hassasiyet göstermiştir. Bu konu üzerinde yaptığımız görüşmelerde girişimcilerin ustalarına çok önem vererek yüksek maaş vermesi kalifiye eleman bulma noktasında yaşanan sıkıntıları bizlere açıkça göstermektedir. Usta konusunda Suriyeli elemanların yanı sıra Türk elemanlar içerisinde de büyük bir ehil boşluk yaşandığı görülmektedir. Bu konuda yapılan araştırmalar artık çocukların küçük yaşta meslek öğrenme heveslerinin biterek, okumaya ve fabrikalarda sıradan işçi gibi çalışmaya yönlendikleri görülmektedir.

Okumak her ne kadar büyük bir ihtiyaç olarak görülüyor olsa da insanlığın devamı esasında diğer mesleklere de her zaman ihtiyaç duyulacağı gerçeği sosyal ortam içerisinde ihtiyaçların temini sırasında görülmektedir. Genç neslin aileleri tarafından belirli mesleki alanlarda kendilerini uzmanlaştırmasına katkı sağlanmaması durumunda zanaatkarlık öğrenme önemini kaybetme noktasına gelmekte, diğer bir tabirle genç nüfusun "kolunda altın bilezik" olarak görülen statüden uzaklaştığı gerçeği gözler önüne serilmektedir.

Eleman temini noktasında kalifiye elemanın yanı sıra vasıfsız eleman ihtiyacı da bulunmaktadır. Ancak vasıfsız eleman temini noktasında fazla sıkıntı yaşanmamaktadır. Yapılan görüşmelerde girişimcilerin ihtiyaç duyması halinde, çevresinde eleman bulmaması durumunda Suriyeli derneklerden kolayca eleman temin ettikleri ve bu dernekler sayesinde büyük dayanışma sağladıkları görülmektedir. Özellikle kasayı bırakıp perakende satışta iş yerini teslim edip giden

girişimciler, elemanlarının büyük oranda güvenilir olmalarına ihtiyaç duydukları dile getirilmektedirler.

Vasıfsız eleman tabiri daha çok ustaların yanında "el altı" olarak bilinen getir götür işlerine bakan, ustanın ihtiyaç duyduğu hammaddeleri temin eden, iş yeri temizliğine bakan, yemek ve çay işleriyle ilgilenen ve kamyonlarda şoförlük yapan çok fazla sanat icra etmelerine gerek duyulmadan gerçekleştirilen işlerdeki elemanların tamamına denilmektedir. Bu noktada sayıları ustalardan kat kat fazla olan vasıfsız eleman istihdamı, işsizliği büyük ölçüde azaltmaktadır.

Yapılan görüşmelerde girişimcilerin; en az 5, en fazla 40 eleman çalıştırarak sığınmacıların evlerini geçindirme konusunda iş kapısı oldukları görülmektedir. Sığınmacılar sadece Suriyeli girişimcilerin yanında değil Türk insanların da yanında istihdam edilmekte lakin çoğusu Suriyelilerin yanında çalışmaktan daha çok memnun olduklarını dile getirmektedirler. Elemanların istihdamı konusundaki sağlanan faydalar doğrultusunda çalışanların yanı sıra onların hem çocuklarına hem de eşlerine ağır olmayan yemek yapma, çay servis etme ve temizlik işlerinde ek gelir sağlama gibi fırsatlar verilmektedir.

Girişimcilerin Türk toptancılardan hammadde alarak piyasayı renklendirmesi ve bu sayede mevcut dönemde kur, enflasyon ve faizlerin tavan yaptığı, ekonomik sıkıntılar içinde darlanan Türk esnafının da iyi bir nefes alması ülke ekonomisi açısından diğer bir önemli katkılardandır.

Genel itibariyle Çin'den temin edilen tekstilde kullanılan suni deri hammaddesi nakliyesinin 1 ayı bulması ve kur farkının direk yansıtılması sebeplerinden dolayı acil ihtiyaç anında hammaddenin Türk toptancılardan temin edildiği gözlemlenmektedir. Türk toptancıları depolarda hazır hammadde bekletmeleri ve gün içerisinde siparişleri üretim atölyelerine ulaştırma avantajlarından dolayı daha çok tercih edilmektedir. Bu noktada Türk toptancılara büyük katkılar sağlanmaktadır. Türk toptancıları istenilen ürünü renk ve desen seçenekleriyle girişimcilere eksiksiz teslim etmekte ve herhangi bir yanlış sipariş veya eksiklik olması anında çok kolay bir şekilde bu durumu telafi edebilmektedirler. Lakin bu sorunlar Çin'den gelen ürünlerde telafisi kolay olmayan ve uzun zaman alan problemler doğurmaktadırlar.

Türk girişimciler ve Suriyeli girişimciler arasında çeşitli alanlarda rekabet olduğu görülmektedir. Bu konuda kimisi kendisinin işine rakip olarak onun işini düşürmeyi hedeflediklerini düşünse de durum tam aksinedir ve çeşitlilik anında popülasyonu o bölgeye

çekerek her ikisininde daha çok kazanmasını sağlamaktadır. Yapılan görüşmelerde girişimcilerin çok fazla duyulmayan semtlerde iş yeri açarak semtin duyulmasını ve o bölgeye müşteri çekerek lokasyonun değer kazanmasını sağladıkları ve bu sayede Türk esnafının da kazanç sağlayarak gelirini arttırdığı görülmektedir.

Görülmekte olan bu faydaları kabul eden Türk esnafınıyanı sıra kabul etmeyenlerin de olduğu görülmekte ve esnafımızın toptancılarla işbirliği yaparak Suriyeli girişimcilere hammaddeyi yüksek fiyattan temin etmelerine sebep oldukları sorunu da dikkatlerden kaçmamaktadır. Bu sorun şimdilerde aşılmış olsa da toptancıların kendi işlerini düşürdüğünü farkederek sığınmacılara hakkaniyetli davrandıkları belirtilmektedir. Böylece Suriyeli girişimcilerin giriş yaptıkları bu serbest piyasada herkesin yarar sağladığı görülmektedir.

Suriyeli girişimcilerinhammadde konusunda Türk girişimcilerden farklı yöntemler öne çıkararak çeşitliliği artırdıkları görülmektedir. Bu çeşitlilik Ortadoğu kültürünün Türkiye'de hayat bulması ile yerli halkın dikkatlerini cezbetmektedir. Türkiye kültürüne çok uzak olmayan, ortadoğu kültüründe özellikle kadınların giydiği uzun kollu, yakasız ve pardesüye benzeyen 4 m2 ipek kumaştan yapılan feracelere talebin yüksek olduğu belirtilmektedir. Bununla beraber diğer ipek kumaşlardan yapılan ürünler Türk pazarında büyük ilgi görmektedir. Çeşitliliği artırmak adına gerekeni yapmakta olduklarını belirten Jamal aynı zamanda eleman giderlerinin ne kadar olduğunu bir kaç örnekle şöyle anlatmaktadır;

Üretim adına elimizden gelen çeşitliliği gösteriyoruz, bilişimcilerimiz sürekli yeni tasarımlar üzerinde çalışıyorlar ve piyasaya canlı mallar gönderiyoruz. 25 tane eleman çalıştırıyoruz ve ciddi manada külfetleri büyük. Eğer iş yapamasak büyük sıkıntı, en basiti bir yemek yapmak için 25 tane ekmek tüketiliyor, ana yemeğin yanında komik geliyor olsada ayda 1000 liraya yakın ekmek gideri doğuyor sadece, ama çok şükür işimiz yerinde ve hertürlü ihracatta kendimizi geliştiriyoruz. Bir kaç dil konuşuyoruz zaten, ana dilimiz Arapça ve bu ortadoğu ile sağlam bağlantılarımızın olmasına yarıyor, Türkçede biliyor anlıyoruz çok şükür. Bunun yanı sıra İngilizce de konuşabilmemiz bizi daha gelişebilir kılıyor (Jamal, 49, Halep, Beyazıt).

Dünya nüfusunun yarısının kadın olduğunu düşündüğümüz zaman, toplumsal hayatı sürdürme konusunda ekonomik yeterlilik için kadınların işgücüne katılımlarıyla toplumsal,

siyasal, ekonomik hayatlar üzerinde gelişen tartışmalar hayatın her alanında karşımıza çıkmaktadır. Ev ve iş olarak iki temel alanda cinsiyetler üzerine düşen görev ve sorumlulukları incelediğimiz zaman kadınların işten sonra gelip evde ikinci vardiya olarak çalışmalarının çözüme kavuşması gereken bir tartışma konusu olduğu görülmektedir. Bu ikilemlerin yaratmış olduğu sorunlar bir çok uluslararası örgütler ve sivil toplum kuruluşlarının gündeminde yer almaktadır vekadınların hayatını kolaylaştırmak adına alternatifler sunulmaktadır. Bu konu üzerinde kendisine büyük sorumluluk düşen Necva kazancından ödediği vergiyle ekonomik katkı sağlamasını ve uygun fiyattan hizmet vermesini bizlere şu şekilde izah etmektedir;

Burada kuaför açmak çok maliyet gerektiren bir sektör değil lakin yorucu bir iş. Bakıldığı zaman sabahdan akşama kadar ayakta yız hele bayan kuaförüyseniz daha uzun ve uğraştırıcı bir iş ama yaptığım işi severek yapıyorum. Diğer kuaförlere göre çok uygun fiyatlarımız olması bize sürekli çamur atılmasına neden oluyor. Biz burada fiş kesiyoruz, bunu hiç bir kuaför yapmıyor ve daha önemlisi kimseye külfet olmadan geçimimizi sağlıyoruz. Herşey çok iyi, ulaşım ücretleri biraz yüksek ama çok göze gelmiyor. Savaş bitince zaten kesinlikle ülkeme döneceğim (Necva, 29, Şam, Edirnekapi).

Önemi yüksek olan diğer ekonomik katkılardan bir diğeri ise Türkiye'ye toptan ürün satın almak için gelenlerin burada çeşitli sektörler üzerinde fayda sağlaması olmaktadır. Gelen iş insanlarının konaklama yapması otelcilik sektörlerine fayda sağlamaktadır. Konaklama süreleri kısa olmayan yabancı yatırımcılar yüksek bütçeli otellerde ailesi ve birden fazla pazarlamacısıyla birlikte kalarak ekonomik olarak ciddi fayda sağlamaktadırlar. Pazarlama işleri ve ürün seçimi bitince ülkelerine geri dönecek olan yabancı yatırımcılar giderken hediyeye namına yörenin meşhur yiyecekleri, giyecekleri ve hediyelik eşyalarını satın alarak ve geleneksel yemekleri denemek istemeleri sonucu lokantalarda her gün farklı tatlar deneyerek çarşı esnafının kazanç sağlamasına katkı sağlamaktadırlar.

Haftada 3 Avrupa'dan, 1 tanede Ortadoğu'dan olmak üzere 4 tane işadamına ev sahipliği yapıyoruz, tabiki geldikleri zaman karşılayabiliyoruz, yemek yedirebiliyoruz ve konaklamalarına yardımcı olmak adına elimizden geleni yapıyoruz. Lakin onun sürekli bizimle vakit geçirmek istememesi gayet doğal bir durumdur. Çoğu ailesiyle geliyor, model beğendikten ve sözleşme yapıp ödemeler gerçekleştikten sonra genellikle yaz

mevsimlerinde Antalya, Bodrum gibi yerlere kış şartlarında ise Uludağ, Erciyes ve Palandöken'e kayak yapmak için uçak biletlerini önceden ayırtıp gittikleri çok oluyor. Bu durum güzel ve bizim de Fransa'ya gitiğimiz zaman işlerimiz bitince Paris'e gitmemiz kadar doğaldır (Mustafa, 24, Halep, Beyazıt).

Görüşmecilerimizden Mustafa bu konu üzerindeki görüşünü yukarıdaki gibi bizlere aktararak, sığınmacıların ihracatı üzerine dışardan gelen yabancı yatırımcıların, geldiklerinde işlerini halledip sipariş listelerini tamamladıktan sonra dönmeden önce hazır gelmişken aileleri ile tatil seçeneklerinden faydalanmak istediklerini belirtmektedir. Yatırımcılar yaz turizminde meşhur olan; Bodrum, Marmaris, Antalya ve diğer güney bölgelerdeki koylarda zaman geçirmek istemektedirler. Tatil köylerinde esnafından otelciliğine kadar tüm kasaba halkının kazanmasına sebep olmaktadır. Yapılan gezintiler ve ülkeden çıkarken kullanılan havayolu şirketleri ulaşım sektörüne canlılık katmaktadır. Aynı zamanda yapılan gezilerde ülke içi kullanılan araç kiralama hizmetleri de esnafa katkı sağlamaktadır. Ülke içerisinde kullandıkları mobil hatlar ile GSM operatörlerinin kazanması da gözlerden kaçmamaktadır. Eğlence mekanlarından ayrılırken veya bazı bölgelerin dolaşılması adına kullanılan taksicilik hizmetleri ve en önemlisi ülkeye döviz kazandırması ülke ekonomisini canlandırmaktadır.

Yabancıların ülkeye girişi ve memnuniyeti sonucunda yakınlarına ve tanıdıklarına ülkeyi tavsiye edip önermesi de tüm bu saydığımız yararların 3'e 5'e hatta belki de 10'a katlanmasına vesile olmaktadır. Belirtilmiş olan bu katkılar ülke adına çok büyük bütçeli bir kâr sağlanmış olmadığını akıllara getirdiğinde bu, sürekli gelmekte olan iş insanları ve toptancıların yoğunluğuyla hesaplandığı zaman hiç küçük bir katkı olmadığı sahada anlaşılmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışmamızda İstanbul'daki Suriyeli sığınmacı girişimcilerin ülke ekonomisine katkıları konusu incelenmiştir. Bu incelemeye başlanırken literatür taramaları yapılmış ve bir takım kuramlar üzerinde çalışılmıştır. Suriyeli sığınmacıların kamp ve kamp dışı yaşamları irdelenmiş ve hukuki olan haklarına erişimleri konusu araştırılmıştır. Sığınmacıların ülke üzerindeki popülasyonları incelenmiş ve en çok hangi şehirde ve hangi sebeple bu şehirleri seçtikleri sorulmuştur. Ayrıca kamu kurum ve kuruluşlardan aldıkları hizmet konusundaki

memnuniyet ve beklentileri irdelenmiştir.

Yapılan araştırmaların hemen akabinde tarihi yarımada bölgesinde sahaya inilmiş ve sığınmacıların ülke ekonomisine katkıları üzerine araştırmalar yapılmıştır. Bu yapılan araştırmalar ile sığınmacıların direk olarak ekonomiye katkılarından ziyade ülkemize giriş yaptıktan bu zamana kadar geçen süreç içerisindeki yaşamları ele alınıp gözlemler yapılmıştır. Suriyeli girişimcilerin ekseriyetle aynı bölgeleri seçmelerini, daha modern bölgelerden uzak durmaları araştırılmış, yaşadıkları bölgeler tanınmaya çalışılmış ve bu bölgelerden ne şekilde piyasaya daha kolay giriş yapıldığı araştırılmıştır.

Tezin araştırmasında Türkmenler'e de dikkat çekilmiş ve Beyazıt'taki nüfusları görmezden gelinmeyecek kadar fazla olduğu anlaşılmıştır. Tüm görüşmelerdeki asıl amaç ülke ekonomisine katkılarını araştırmak, iş yeri kurma süreçlerinde karşılaşılan sorunları anlamak ve ülkemizdeki kuruluşlardan fayda sağlama noktasında sorun yaşayıp yaşamadıklarını irdelemektir. Böylece politikalarda yapılan doğru ve yanlış çözümler sahada ortaya çıkmaktadır.

Kadın sığınmacıların girişimciliği noktasında beklenti karşılanmamış olsa da ülkelerinden buraya gelip erkeksiz şekilde piyasaya girdikleri görülmekte ve kadının herşeyin üstesinden geleceği sonucuna ulaşılmaktadır. Kadın mülakatçılarımızdan biri çocuklara yaptırılan acımasız kurye girişimi hakkında başından geçenleri aktarmıştır.

Savaşın son bulması durumunda ülkelere geri dönüp dönmeyecekleri araştırılmış ve genel olarak kalıcı oldukları gözlemlenmiştir. Ayrıca bunun bizim için zarar olmadığı görüşüne varılmıştır. Diğer noktada Avrupa'ya gitmek isteyip istemedikleri sorulmuş ve genel itibarıyla Avrupa'ya gidilmeyeceği buradaki şartlardan memnun olunduğu sonucuna varılmıştır.

Sığınmacıların damga konusunda büyük endişe ve sıkıntı yaşadıkları ortaya çıkmış, bu sorunun geçici olacağı ümit edilmiştir. Türkiye'nin fayda sağlayacak herkes için yaşanacak bir yer olduğu gerçeği dikkatlerden kaçmamalıdır. Suriyelilere karşı yapılan bu kötü damga problemi iki tarafda büyük ölçüde gergin kılmaktadır. Bu konuda medyaya büyük görevler düşmekte çünkü insanları kışkırtıcı haberlerin sürekli servis edilmesi durumunda inceldiği yerden kopan iplerin kimseye faydası olmayacağı bilinmektedir. Suriyeliler bu durumdan çok fazla rahatsız oldukları için ülkeden çıkabileceklerini dile getirmektedirler.

Yapılan saha araştırmasında herkesin bir kez bile olsa sıkıntı çektiği görülmektedir lakin çoğu Suriyeli girişimci şimdilerde çevresinde komşularıyla aralarının iyi olduğunu belirtmektedir. Çevrenin bu iyi davranma eğiliminin Suriyelilerin geçici olduklarını düşünerek kendilerini tatmin etmesi üzerine doğduğu dikkatlerden kaçmamakta ve ilerleyen süreçte kalıcı olduklarının kesinleşmesi durumuna karşı büyük bir iç karışıklığın çıkmayacak olması umut edilmektedir. Suriyeli sığınmacıların ülkelerine gitmeleri üzerine çok düşündükleri ortaya çıkmaktadır ve ülke politikamızın yeni gelenler için 2 yıldır vize politikası gütmemesinden dolayı gidenlerin can güvenliklerinin sıkıntı olması halinde ülkeye geri dönmelerinin oldukça zor olduğu görülmektedir.

Toplumun Suriyeli sığınmacılara bakış açısı ekseriyetle menfi olmuştur, bu bakış açısını müspete çevirmek için halk aydınlatılmalı ve bilgi sahibi olmaları için gerekli açıklamalar yapılmalıdır. Ülkemiz, tartışma ortamının şiddete dönüşme hızı konusunda bayrağı elden bırakmamaktadır. Tabiki medya bunda başrol oynamakta ve insanlarımız da bunlardan kolay bir şekilde etkilenip ayaklanabilmektedirler. Medya kurumlarının televizyon, gazete ve internet haberciliği konusunda daha şiddetli manşetler yerine olayların kaynağının doğru araştırılması, söz konusu halk içerisindeki gerilimler noktasında tüm suçluların Suriyelilerden olduğu algısının azaltılması ve yetkililerin bu konuda düzenlemeler yapması gerekmektedir. Bu sebebe binaen yakın gelecekte Suriyeli krizi çıkması tahmin edilmesi kolay bir vakıa olarak gözler önüne serilmektedir. Bu konu üzerinde özellikle geçici korumaya sahip olan sığınmacılar için coğrafi kısıtlama faktörüne kısa bir süre içerisinde çözüm bulunması iyi bir sonuç getirecektir. Avrupa'nın sığınmacıları Türkiye'de tutmak için pek çok çaba sarfetmesi, onları kaliteli göç olarak görmemesi ve mülteciliğin sadece Avrupa'dan gelen sığınmacılara verileceği düşüncesi Cenevre sözleşmesinin dezavantajlarını içermektedir.

Sığınmacıların ortak beklentilerinin en başında vatandaşlık gelmektedir. Kendilerinin ekonomiye katkı sağladıklarını düşündüklerinden Türkiye vatandaşlığı alma konusunda öncelikli olmalarını istedikleri ortaya çıkmakta ve önerilmektedir. Suriye ile karşılıklı iş yapma konusunda mal getirme, para konusunda ilişkilerin geliştirilmesi ve gümrük kapıların açılmasının her iki tarafın yararına olacağı konusunun güncel bir probleme güzel bir gidişat katacağı anlaşılmıştır. Bu konuda Türkiye'nin Ortadoğu'ya açılan önemli kapılarından Suriye ile gümrük politikalarını geliştirerek, sorunlarını çözmesi gerekmektedir. Böylelikle sadece Suriyeli girişimciler değil Türk

girişimciler de bu durumdan kâr sağlayacaktırlar, çünkü Suriye krizinden sonra sınır bölgelerdeki ihracatçı Türk işadamlarının perişan duruma düştüğü bilinmektedir.

Tüm yabancı girişimcilerin ülke ve etnik kökenlerine bakılmaksızın aynı şekilde koruyup himaye edilmesi, Avrupa, Balkan ve Ortadoğu menşesine göre statülendirilip sınıflandırılmaması ve ülkede kalıp yatırım yapmalarını sağlamakadına gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Yatırımcıların ülkeye sağladıkları kâr konusundaki etkileri göz önünde bulundurularak, kazancın kökeni ve menşei ile ilgili etnik ayırım yapılmamalıdır. Batılı yatırımcılara sağlanan avantaj ve fırsatlar Suriyeli yatırımcılara da sağlanmalı, teşvik, kobi ve kefalet destekleri noktasında tüm yatırımcılara kökenine bakılmaksızın eşit fırsatlar sunulmalıdır.

Sığınmacı girişimcilere seminerler şeklinde gerekli eğitimlerin sağlanması gerekmektedir. Bu eğitimlerde; ülkenin vergi sistemi ve bakanlıkların ihracat politikaları hakkında gerekli bilgilerin verilmesi gerekmektedir. Aksi halde yapılan görüşmelerde, girişimcilerin bazılarının ticaretlerinde istemeden yanlışa düştükleri, iyi niyet kurbanı oldukları ve yanlış kurumlarla ilişkiler kurarak mağduriyet yaşadıkları bilinmektedir. Bu konuda daha dikkatli olmaları adına gerekli eğitimler verilmelidir.

Girişimcilerin; dil, kimlik, ihracat belgesi ve menşei gibi sorunlarına çözüm bulma noktasında esnaf ve ticaret odalarında birimler oluşturulmalıdır. Oluşturulacak olan bu birimler sayesinde girişimcilerin yardım alarak sağlanan dezavantajları avantaja çevirmesine katkı sağlanmalıdır. Birimlerin girişimcilerin birbirlerini tanımalarına ve aralarında ticari ilişkiler kurmalarına yardımcı olacağı öngörülmektedir. Haftalık toplantılar yapılarak oluşabilecek olan sorunlara karşı ne tür çözümler üretileceğinin analizi yapılmalıdır. Ticaret odalarının hibe ve krediler noktasında bilgi sahibi olması nedeniyle ihtiyaç anında işleri kolaylaştıracacağı düşünölmektedir.

Avrupalı girişimciler konsolosluklarındaki ticari ateşeleri olmalarından dolayı idari sorunlar yaşamaları durumunda haklarını koruyabilmekte ve gerekirse ülkeleri olaya müdahil olabilmektedir. Bu konuda Suriyeli girişimciler çok eksik kalmakta ve haklarını savunma noktasında kendilerinden başka yardımcı olacak destek bulamamaktadırlar. Suriyeliler için dış işleri bakanlığı, çalışma ve sosyal politikalar bakanlığı ve iç işleri bakanlığı gerekli destek birimlerini oluşturmalıdır. Bakanlıklar ayrı ayrı birimlerle sığınmacıların ülke içerisindeki

sorunlarına, uluslararası sorunlarına ve çalışma hayatındaki sorunlarına destek vermeye hazır birimler oluşturarak herkesin haklarını savunma noktasında yeterli önlemler almalıdır.

Suriyeli sığınmacıların çalışmaları noktasında çalışma şartları kendi ülkelerindeki ve kendi kültürlerindeki çalışma saatlerine benzetilebilir. Özellikle perakende satıştan uzak duran ve mülterilerle ilişkisi olmayan fabrikalarda çalışan işçiler için esnak çalışma saatleri uygulaması yapılarak daha rahat ettikleri şartlarda çalışmaları sağlanabilir. Süre konusunda azaltma veya artırma olmadan, geç gelip geç gidebilme ve erken gelip erken gidebilme imkanları sunulması daha çok verim sağlayacaklarını göstermektedir.

Suriye'deki çalışma ortamları incelendiğinde kişilerin gece geç saatlere kadar çalıştıkları ve bu çalışma saatlerine alıştıkları görülmekte, bu nedenle kendileri daha esnek vakitlerde daha çok performans sağlayacaklarını belirtmektedirler. Herşeyin standartlara uygun olarak düzenlenmesi çok fazla elzem değildir. Perakende satışlarda müşterilerle ilgilenen çalışanlar ve lojistik üzerine uğraşan işçiler cuma günlerinin tatil edilmesini onun yerine pazar günleri çalışmak istediklerini, ortadoğunun kültürünü burada da yaşamak istediklerini belirtmektedirler. Bu konuda gerekli düzenlemeler yapılarak gerek devlet işi gerek özel sektörde daha çok verim sağlanacağına inanılmaktadır.

Girişimciler adına yapılan öneriler noktasında ciddi ihtiyaç duyulan önemli konulardan birisi de kendilerine serbest bölge verilmesidir. Girişimciler için oluşturulacak olan özel sanayi bölgelerinde kendilerini daha rahat hissedebilecekleri ve çevredeki sorunların minimuma ineceği bilinmektedir. Örnek olarak 3. havalimanı bölgesinde mevcut olan geniş arsalar üzerine bir serbest bölge kurularak sığınmacı girişimciler burada toplanılabilir. Türk bölgelerine yerleşip pazarın içine dahil olan sığınmacı girişimciler çok iş yaptıklarında çok para kazanmalarıyla Türk esnafın odak noktasında olabilmekte ve kısa sürede esnaflar hırçınlaşarak çeşitli tatsızlıklar ortaya çıkabilmektedir. Bu tür çekememezlikler sadece yabancı esnafa değil yerli esnafın kendi arasında da yaşadığı sorundur, lakin etnik olarak Suriyeli olmanın bu durumu daha çok ateşlediği bilinmektedir. Farklı yerlerde oluşturulacak organize bölgelerinde gözden uzak olacakları için daha az sıkıntı olacak ve her iki taraf da rahat edecektir.

Sığınmacı girişimciler için oluşturulabilecek serbest bölgenin bir çok avantajı berbaberinde getireceği öngörülmektedir. Suriyeliler kendi içlerinde daha iyi anlaşmaları ve hemşeriler arasında birbirlerinin hem iyi hem de kötü yönlerini bilmelerinden dolayı adapte

olacakları ortamda daha huzurlu bir hayat süreceklerinden ticari boyutta daha çok verim ve fayda sağlayacakları görülmektedir.

Normal şartlarda yıllardır Beyazıt bölgesinde ticaretini sürdürmekte olan bir Türk esnafı o semitten çıkarılmak istenildiğinde sanki köklerinden koparılmış hissiye kapılmakta ve yeni yere adapte olması kolay görülmemektedir. Fakat Suriye'den gelmiş olan girişimcinin tarihi yarım ada bölgesine adapte olmadan serbest bölgede istihdam edildiğinde lokasyona kolayca alışarak uyum sağlayacağı bilinmektedir.

Suriyeli girişimcileri ülkeden kaçmamaları ve sermayelerini götürmemeleri için burada tutmak adına serbest bölgeler oluşturularak onların daha rahat ve daha güvenli ortamlarda ithalat ve ihracatlarını sürdürmesini sağlamak gerekmektedir. Serbest bölgenin 3. havalimanı bölgesinde olması pazarlama ve ürün siparişi adına yurtdışından gelecek yabancıların kolayca havalimanından alınarak trafikte uzun süre geçirmeden işletmeye varmasını sağlaması avantajlar arasında sayılmaktadır. Böylelikle sığınmacı girişimcilerin bir arada bulunduğu farklı bir pazar oluşmasının hem yerli hem yabancı girişimci adına faydalar sağlayacağı görülmektedir.

Sonuç olarak; Suriyeli sığınmacılara karşı olan algılardan dolayı onların bir çok olumsuz yönlerinin görülmesinden ziyade en küçük fertten en büyük ferdine kadar faydalı oldukları tespit edilmiştir. Böylelikle toplumun bakışının müspet olması, sığınmacıların gerekli ticaret odalarındaki birimler ve bakanlıklarca konsolos atışelerinin yerini alacak olan sığınmacıların haklarını savunacak kurumların kurulması, etnik kökenlerine bakılmaksızın tüm sığınmacı girişimcilere aynı hakların verilmesi, sığınmacıların ticari ve sosyal hayatta doğru kararlar vermeleri adına seminerler düzenlenmesi, çalışma şartlarının kendi kültür düzeylerinde olmasına yardımcı olunması ve serbest bölge olarak belirttiğimiz yerlerde kendilerini daha rahat ve güvenli hissedebilecekleri organize sanayi alanı oluşturulması oldukça büyük önemli taşımaktadır.

Sığınmacılar için bu şartların sağlanması ülkemizin gelişmesi adına ciddi önem arz etmektedir, dolayısıyla Suriyeli sığınmacı girişimcilerin yük olmadıkları aksine fayda sağladıkları tüm gerçeklikleriyle belirtilmiştir. Ülkemizin sığınmacıları ve yerli halkı doğru bilgilendirerek ve himayesi altına alarak daha çok fayda sağlayacağı görülmektedir. Böylelikle tarihi, insani, vicdani ve sosyal sorumluluklar yerine getirilmiş olacaktır.

1	Suleyman	34	Sam	Evli	İngilizce	27 dk
2	Varl	50	Sam	Evli	İngilizce	18 dk
3	Halil	23	Halep	Bekar	Türkçe	22 dk
4	Naim	17	Halep	Evli	Türkçe	25 dk
5	Kemal	54	Lazkiye	Evli	Türkçe	20 dk
6	Salih	36	Halep	Evli	Türkçe	36 dk
7	Ali	34	Halep	Evli	Türkçe	41 dk
8	Cuma	32	Halep	Evli	Arapça	55 dk
9	Celil	44	Halep	Evli	Türkçe	22 dk
10	Halit	33	Halep	Evli	Türkçe	17 dk
11	Yusuf	52	Lazkiye	Evli	Türkçe	19 dk
12	Hasan	29	Halep	Bekar	Türkçe	42 dk
13	Mervan	43	Halep	Evli	Türkçe	28 dk
14	Mustafa	24	Halep	Bekar	Arapça	62 dk
15	Maher	36	Halep	Evli	Türkçe	19 dk
16	Muhammed	41	Halep	Evli	Türkçe	62 dk
17	Kutsi	36	Halep	Evli	Türkçe	26 dk
18	Ömer	29	Halep	Bekar	Türkçe	21 dk
19	Museyin	44	Halep	Evli	Türkçe	18 dk
20	Jamal	49	Halep	Evli	Türkçe	53 dk
21	Hamza	39	Halep	Evli	Türkçe	38 dk
22	İbubekir	41	Halep	Evli	Türkçe	26 dk
23	Mahmut	37	Halep	Evli	Türkçe	25 dk
24	Muhittin	42	Halep	Evli	Türkçe	18 dk
25	Zahed	39	Halep	Evli	Türkçe	41 dk
26	Abdulloh	28	Halep	Bekar	Türkçe	30 dk
27	Malik	35	Halep	Evli	Türkçe	32 dk
28	Muhammed	56	Lazkiye	Evli	Türkçe	24 dk
29	Hüsd	39	Sam	Evli	Arapça	41 dk
30	Necva	29	Sam	Dul	Arapça	31 dk
31	Ahmad	39	Halep	Evli	Türkçe	38 dk
32	Muhsin	28	Hama	Bekar	Türkçe	28 dk
33	Salah	42	Sam	Evli	Arapça	48 dk
34	Faysal	35	Halep	Evli	Türkçe	54 dk
35	Muhammed	44	Halep	Evli	Türkçe	42 dk
36	Malik	51	Sam	Evli	Arapça	55 dk
37	Osman	29	Lazkiye	Evli	Türkçe	25 dk
38	Lütfü	46	Halep	Evli	Türkçe	53 dk
39	Galib	33	Halep	Evli	Türkçe	27 dk
40	Kerim	25	Lazkiye	Bekar	Türkçe	49 dk

Tablo 1 : Görüşme yapılan Suriyeli girişimciler tablosu

Mülakat soruları listesi

- 1-İsmi nedir?
- 2-Eğitim gördün mü ? Tahsil durumun nedir?
- 3-Evli misin? Kaç çocuğun var onlar ne işle uğraşıyorlar ?
- 4-Kaç yaşındasın?
- 5-Suriye’de hangi kentte ikamet ediyordun ?
- 6-Türkiye’ye ne zaman giriş yaptınız? Türkiye’ye daha önce gelmişmiydiniz ?
- 7-Göç etmeden önce Türkiye hakkında görüşleriniz nelerdi? Şu anda Türkiye hakkında fikirleriniz nedir ? Değişiklik oldu mu?
- 8-Sosyal yaşama adapte oldunuz mu?
- 9-Sorunlara karşı kimse yardımcı oldu mu ?
- 10-Kara yoluyla mı hava yoluyla mı giriş yaptınız?
- 11-Kamplara gittiniz mi?
- 12-İstanbul’u seçmenizin sebebi nedir? Burada hangi ilçede yaşıyorsunuz?
- 13-Türkiye vatandaşlığı istiyor musunuz?
- 14-Suriye’de yaptığın iş ile ortak yönleri nelerdir?
- 15-Şimdi yaptığın işten bahseder misiniz? Ne zaman başladınız? Bu işe nasıl başladınız? Bu alanda tanıdıklarınız var mıydı? Yardımcı oldular mı?

16-İşletmenizin faaliyet alanı nedir? İşletmenin kuruluşu ne zaman? İşletmede çalışan işçi sayısı kaçtır?

17-Bu işe başlarken yaşadığınız sıkıntılar oldu mu? Oldu ise nasıl çözdünüz?

18-İşyerini nasıl tuttunuz? Belediye ve maliye de kaydınız var mı? Kontrole geliyorlar mı? Geldiklerinde Suriye olduğunuz için sıkıntı yaşıyor musunuz?

19-Mallarınızı kimlerden alıyorsunuz? Bir sıkıntı oluyor mu? Kimlere satıyorsunuz?

20-İş yaparken Türkiyeliler ile bir sıkıntı yaşıyor musunuz?

21-İş hayatında tanıştığınız Türk esnaflarla sosyal olarak dışarıda zaman geçiriyor musunuz?

22-Burada tanıştığınız kişiler ile ilişkileriniz nasıl? Size karşı tepkileri ve davranışları nasıl? Suriyeli olduğunuz damga sorunu yaşıyor musunuz?

23-Suriyeli komşularınız var mı? Onlarla görüşüyor musunuz?

24-Kamu hizmetlerinden memnun musunuz?

25-Suriyelilerin Türkiye ekonomisine katkılarından bahseder misiniz?

26-Sığınmacıların İstanbul'da genel olarak gıda, giyim ve kozmetik alanında katkıları var mıdır?

27-Sığınmacılar çeşitli işlerde çalışarak iş yükünü hafifletiyorlar mı?

28-Hammadde olarak katkı sağlıyor musunuz?

29-İthalat ve ihracat yaparak sunulan katkılar nelerdir?

30-Altın - döviz ve akaryakıt zamları sizleri ne şekilde etkiliyor?

31-Kiracısı olduğunuz ev ve iş yeri sahiplerinden memnun musunuz?

32-Avrupa'ya gitmeyi düşünüyor musunuz?

33-Burada yaşam şartları zorluyor mu?

34-Çocuğunuzun gördüğü eğitimden memnun musunuz?

35-Suriye'ye dönmeyi düşünüyor musunuz?

36-Savaş sizce biter mi?

37-Hükümetten beklentiniz var mı?

38-Sizin gözünüzden Suriyeliler nasıl?

39-Son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Kaynakça

AFAD. (2013). *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar*. Ankara: AFAD.

Agha, M. H. (2007). *Türkiye'deki İranlı Göçmenlerin Kimlik Aidiyet ve Uyum Sorunları (1979 İran Devrimi Sonrası) Üzerine Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi. Ankara: Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı.

Ahvalnews. (2018 17-Ocak). *Ayda 600 Liraya 13 Saat Mesai*. 2018 18-Ocak Ahvalnews: <https://ahvalnews.com/tr/cocuk-isciler/ayda-600-liraya-gunde-13-saat-mesai-yapan-minik-bedenler> adresinden alındı.

AljazeeraTurk. (2018 3-Ocak). *Mülteciler İçin AirBNB*. 2018 7-Şubat.

AljazeeraTurk: (2017 şubat) <https://www.aljazeera.com/indepth/features/brussels-refugee-bnb-180103082106214.html> adresinden alındı.

AljazeeraTurk. (2014 4-Nisan). *Sığınmacıların Dayanışması için Dernekleşme Süreci*. 2018 4-Ocak AljazeeraTurk: <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/turkiyedeki-suriyeliler-derneklesiyor> adresinden alındı.

Almonitor. (2018 12-Ocak). *Türkiye'deki Sığınmacıların Avrupa'ya Gitmesi Üzerine*. 2018 24-Ocak Almonitor: <http://sheikyermami.com/2018/01/a-new-refugee-flow-to-europe-turkish-refugees/> adresinden alındı.

Altuğ, Y. (1967). *Devletler Hususi Hukuku Bakımından Mülteciler*. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Apan, A. (2006). *Türkiye'de İç Göç Olgusu: Nedenler ve Sonuçlar*. Ankara: Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi.

Ataş, Ö. (2017). *Suriyeli Sığınmacıların İş Kurma Süreci: Laleli Beyazıt Çevresi Üzerine Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Ticaret Üniversitesi. İstanbul: Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı.

Ateş, A. E. (2011). *1940-1946 Yılları Arasında Türkiye'de Köylü Eğitimi: Ulus- Devlet İnşasında Köy Enstitülerinin Yeri Üzerine Doktora Tezi*. İstanbul Üniversitesi İstanbul: Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı.

Başel, H. (2007). *Türkiye'de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri*. İstanbul: Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi.

Bayraklı, C. (2007). *Dış Göçün Sosyo- Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutlarında Yaşayan Bulgaristan Göçmenler Örneği Üzerine Yüksek Lisans Tezi*. Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir: Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı.

Beyazova, A. (2017). *İstanbul'daki Suriyeli Mülteci Ebeveynlerin Çocukları için Eğitim Arayışı*. İstanbul: Suriyeli Mülteciler ve Suriyelilerin Entegrasyonu Üzerine Bölgesel Çalıştay.

BMMYK. (2001). *Dünya Mültecilerinin Durumu, İnsani Yardımın Elli Yılı*. Ankara: BMMYK.

BMS Haber. (2018 1-Şubat). *Avrupa Birliğinin Verdiği Yardım Konusu Üzerine*. 2018 8-Şubat BMS Haber: <http://bmshaber.com/abnin-multeciler-konusunda-turkiyeye-yardim-etmedigi-dogru-mu/> adresinden alındı.

BMS Haber. (2018 30-Ocak). *Lübnan Cumhurbaşkanı Michael Aoun ile Bir Araya Gelen Alman Cumhurbaşkanı Frank Walter Steinmeier; Suriyelilerin Ülkelerine Dönüş için Erken Olduğunu Belirtti*. 2018 2-Mart BMS Haber: <http://bmshaber.com/steinmeier-suriye-geri-donusler-icin-cok-erken/> adresinden alındı.

BMS Haber. (2018 27-Ocak). *Roma'da Sığınmacılar İçin Mavi Telefon*. 2018 12-Mart BMS Haber: <http://bmshaber.com/avrupada-kayip-gocmen-cocuklar-icin-mavi-telefon-hizmeti/> adresinden alındı.

Bourdieu, P. (2001). *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevap*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Bourdieu, P. (2016). *Sosyoloji meseleleri*. İstanbul: Heretik Yayınları.

Boz, D. (2016). *Dış Göçler Olgusu ve Etkisi: Türkiye- Suriye Üzerine Bir İnceleme*. İzmir: Sosyoekonomi.

Ceran, Y. (2011). *Göç Sorunu ve Yeni Göç Politikalarının Uygulanmasında Kent Konseylerinin Birleşimi*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütür.

Cevizci, T. S. (2017). *Suriye Türkmenlerinin Siyaset ve Muhalefet İlişkileri Üzerine Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Ticaret Üniversitesi. İstanbul: Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana bilim Dalı.

Çarmıklı, E. Ö. (2015, Şubat 5). *Ekonomik, Siyasi ve İnsani Açıdan Göç ve Mültecilik*. TÜSIAD: Görüş , 80.

Çağlayan, S. (2006). *Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi Üzerine Yüksek Lisans Tezi*. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi. Muğla: Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı.

Çetin, S. (2017). *İzmir'deki Yerel Halkın Sığınmacılara Yönelik Algısı Üzerine Yüksek Lisans Tezi*. Afyon Kocatepe Üniversitesi. Afyonkarahisar: Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı.

Çevik, S. A. (2016). *Suriye'den Türkiye'ye Göçün Etkileri*. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi (81), 12-24.

Döner, H. (2016). *Suriyeli Göçmenlerle Yaşanan Sorunlar Üzerine Sosyoloji Bir Araştırma: Hatay İli Örneği Üzerine Yüksek Lisans Tezi*. Fırat Üniversitesi. Elazığ: Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı.

Düzkkaya, H. (2016). *Türkiye'deki Sığınmacıların Entegrasyonu ve İstihdam Programları*. Gazi Üniversitesi . Ankara: Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı.

DailySabah. (2018 25-Ocak). *Suriyeli Çocukların Eğitimi Üzerine*. 2018 29-Ocak DailySabah: <https://www.dailysabah.com/feature/2018/01/25/syrian-children-in-turkey-eager-to-learn-the-language> adresinden alındı.

Danıştay. (2017 21-Mart). *Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme*. 2017 5-Aralık Danıştay: http://www.danistay.gov.tr/upload/multecilerin_hukuki_durumuna_dair_sozlesme.pdf adresinden alındı.

Dağlıoğlu, E. C. (2014 28-Temmuz). *Suriyeli Mülteciler*. 2017 12-Kasım Agos: <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/7689/10-soruda-suriyeli-multeciler-meselesi> adresinden alındı.

Demirhan, Y., & Aslan, S. (2015). *Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi*. Diyarbakır: Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Deniz, A. Ç., Ekinci, Y., & Hülür, A. B. (2016). *Bizim Müstakbel Hep Harap Oldu- Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayatı; Antep-Kilis çevresi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

DW. (2018 27-Ocak). *Ürdün'de 9 Milyon Nüfusun 3.5 Milyonu Mülteci*. 2018 21-Şubat DW: <http://www.dw.com/tr/%C3%BCrd%C3%BCndeki-suriye-sava%C5%9F%C4%B1n-bedelini-%C3%B6deyen-kad%C4%B1nlar/a-42329779> adresinden alındı.

- DW. (2018 29-Ocak). *Suriyeli 10 Çocuktan 4'ü Okula Gidemiyor*. 2018 6-Mart DW: <http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyede-10-suriyeli-%C3%A7ocuktan-4%C3%BC-okula-gidemiyor/a-42353006> adresinden alındı.
- Ekici, S., & Tuncel, G. (2015). *Göç ve İnsan*. İstanbul: Toplum ve Bilim, 5 (9), 9-22.
- Ercoşkun, B. (2015). *Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Sosyokültürel ve Sosyoekonomik Etkileri Üzerine Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Yeniüzyıl Üniversitesi. İstanbul: Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı.
- Erdoğan, M. (2017). *Kopuş'tan Uyuma Kent Mültecileri, Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği*. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- Erdoğan, M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi.
- Erdoğan, M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M., & Ünver, C. (2015). *Türk İş Dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri*. Ankara: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu.
- Futurelearn. (2018 25-Ocak). *Cambridge Üniversite Gönüllü Dil Öğreten Gönüllülere Yol Gösterme*. 2018 12-Mart Futurelearn: <https://www.futurelearn.com/courses/volunteering-with-refugees> adresinden alındı.
- Göç İdaresi. (2018 19-Nisan). *Geçici Koruma*. 2018 12-Mayıs Göç İdaresi: http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecicikoruma_363_378_4713 adresinden alındı.
- Görtücü, İ., Akbıyık, N., & Koç, M. (2015). *Suriyeli Sığınmacılar ve İstihdam Problemleri*. İstanbul: Dergipark Ulakbim.

Günaydın, E., Atılgan, D., & Serin, E. (2017). *Dünya'da ve Türkiye'de Göç Yönetimi*. İstanbul.

Goffman, E. (2014). *Damga*. İstanbul: Heretik Yayınları.

Hürriyet. (2018 3-Ocak). *Avrupa'ya Kaçak Gitmek İsteyen Göçmenler*. 2018 9-Ocak Hürriyet: <http://www.hurriyet.com.tr/edirnedegecen-yil-toplam-50-bin-kacak-gocmen-40697910> adresinden alındı.

Hürriyet. (2018 30-Ocak). *Suriyeli Kadınlar Birleşerek Masallardan Oluşan Kitap Yazdı*. 2018 2-Mart Hürriyet: <http://www.hurriyet.com.tr/kitap-sanat/multeci-masallar-40725466> adresinden alındı.

Haberler. (2017 14-Aralık). *Suriye Özel Temsilcisi Staffan de Mistura, İsviçre'nin Cenevre Kentinde 28 Kasımda Başlayan Suriye Konulu Cenevre 8 Görüşmelerinin Başarısızlıkla Sonuçlandığını Açıkladı*. 2017 30-Aralık Haberler: <https://www.haberler.com/birlesmis-milletler-suriye-ozel-temsilcisi-staffan-10349749-haberi/> adresinden alındı.

İçduygu, A. (2017). *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar: "Siyasallaşan" bir Sürecin Analizi*. Toplum ve Bilim , 140.

İçduygu, A., & Şimşek, D. (2017). *Uluslararası Göç, Politika ve Güvenlik*. Toplum ve Bilim , 140.

İçduygu, A., Erder, S., & Gençkaya, Ö. (2014). *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları*. İstanbul: Koç Üniversitesi.

Karaçay, A. B., & İçduygu, A. (2012). *Demography and Migration in Transition: Reflection on EU- Turkey Relations*. İstanbul.

Karadeniz, M. (2017). *Kilis'te Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların İl Ekonomisine Etkisi*. ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi , 4 (9), 56-79.

Kaya, A. (2017). *Suriyeli Mültecilerin Kentsel Alandaki Halleri*. Toplum ve Bilim, (140), 42-69.

Kaya, A. (2014). *Türkiye'de Göç ve Uyum Tartışmaları: Geçmişe Dönük Bir Bakış*. İstanbul: İdealkent.

Kaya, İ., & Eren, E. Y. (2015). *Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri*. Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Yayınları (SETA), 52.

Kovucu, M. (2016). *Suriyeli Sığınmacıların Gaziantep Yerel Basında Temsili Üzerine Yüksek Lisans Tezi*. Gaziantep Üniversitesi. Gaziantep: Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim ve Toplumsal Dönüşüm Ana bilim Dalı.

Kurtuluş, B. (2015). *Victims of the War: Turkey's Syrian "Guest"*. Ekonomik Siyaset. Bilim Araştırmaları Merkezi, 42.

Kutlu, Z. (2015). *Bekleme Odasından Oturma Odasına, Suriyeli Mültecilere Yönelik Çalışmalar Yürüten Sivil Toplum Kuruluşlarına Dair Kısa Bir Değerlendirme*. Anadolu Kültür, Açık Toplum Vakfı, 41.

Lee, E. S. (1966). *A Theory Of Migration*. ABD.

Mazlumder. (2013). *Türkiye'de Suriyeli Mülteciler: İstanbul Örneği*. İstanbul: Mazlumder.

Medium. (2018 19-Ocak). *3,5 Milyon Suriyeli İçin Elbirliğiyle Data Kampanyası*. 2018 20-Şubat
Medium: <https://medium.com/@zgduygus/suriyeli-m%C3%BClteciler-i%C3%A7in-daha-iyi-ya%C5%9Fam-ko%C5%9Fullar%C4%B1-olu%C5%9Fturmay%C4%B1-ama%C3%A7layan-proje-data-for-refugees-5b0612ffa7ad> adresinden alındı.

Memiş, H. (2015). *İç Savaş Nedeniyle Kilis'te Yaşayan Suriyelilerin Oluşturduğu Sosyo-Ekonomik Algılar Üzerine Bir Araştırma*. Kilis: Bilimsel Araştırma Projeleri Yönetim Birimi.

Naz, Y. (2015). *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikası ve Uluslararası Göçün Türkiye'deki Güncel Sorunları Üzerine Yüksek Lisans Tezi*. Süleyman Demirel Üniversitesi. Isparta: Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı.

Odman, T. (1995). *Mülteci Hukuku*. İstanbul: İmaj Yayınları.

Orhan, O. (2013). *Suriye Türkmenleri: Siyasal Hareketler ve Askeri Yapılanma*. Ortadoğu ve Strateji Merkezi (ORSAM) , 150.

Orhan, O. (2014). *Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler*. Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) , 189.

Özbaş, H. (2008). *Türkiye'de Göç Hareketleri ve Bölgesel Sosyo- Ekonomik Gelişmişlik İlişkisi Üzerine Yüksek Lisans Tezi*. Gaziantep Üniversitesi. Gaziantep: Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı.

Özkarslı, F. (2014). *Suriye'den Türkiye'ye Göç ve Suriyelilerin Enformal İstihdamı: Mardin Örneği Yüksek Lisans Tezi*. Mardin Artuklu Üniversitesi. Mardin: Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.

Parla, A., & Danış, D. (2009). *Nafile Soydaşlık: Irak ve Bulgaristan Türkleri örneğinde göçmen, dernek, devlet*. Toplum ve Bilim , 114.

Posta. (2016 2-Temmuz). *Amin Maalouf Ortadoğulular Hakkında Söylemleri*. 2017 21-Aralık Posta: <http://www.posta.com.tr/yazarlar/sirin-sever/ortadogulu-olmak-boyle-bir-sey-mi-351374> adresinden alındı.

Sözcü. (2018 6-Ocak). *Suriyelilerin Geri Dönmeyecekleri Kabul Edildi*. 2018 12-Mart Sözcü: <https://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/suriyelilerde-yukselen-nefret-bizi-de-yakacak-2162178/> adresinden alındı.

Sari Ahmetoğlu, N., & Kemaloğlu, İ. (2015). *Türk Dünyasında Sürgün ve Göç*. İstanbul: Oda Yayınevi.

Sert, D., & Yıldız, U. (2017). *Göçün Jeopolitikliği ve Türkiye'nin Coğrafi Kısıtlaması Üzerine*. Toplum ve Bilim , 94.

Suriye'den İstanbul'a Gelenleri İzleme Platformu. (2013). *Yok Sayılanlar; Kamp Dışında Yaşayan Suriye'den Gelen Sığınmacılar: İstanbul Örneği*. Suriye'den İstanbul'a Gelenleri İzleme Platformu.

Şimşek, D. (2017). *Göç Politikaları ve İnsan Güvenliği; Türkiye'deki Suriyeliler Örneği*. Toplum ve Bilim , 18.

Türkiye Tabipler Birliği (TTB). (2014). *Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu*. Ankara: Birliği Yayınları.

Taneri, G. (2012). *Uluslararası Hukukta Mülteci ve Sığınmacıların Geri Gönderilmemesi Üzerine Doktora Tezi*. Selçuk Üniversitesi. Konya: Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı.

Tanf. (2018 3-Ocak). *Mültecilerin Eğitimden Dışlanılması*. 2018 5-Mart Tanf: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17450128.2017.1372654?journalCode=rvch20> adresinden alındı.

Tekin, A. (2017 26-Ekim). *Domların İş Gücü*. 2017 5-Kasım Artı Gerçek: <https://www.artigercek.com/suriyeli-domlar-%20guvencesiz-calisiyor-ve-saglik-hizmetlerine-erisemiyor> adresinden alındı.

Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Turkcell. (2016). *Suriyeli Mültecilerin Entegrasyonu İçin Geliştirilmiş Program*. 2018 Turkcell: <https://www.turkcell.com.tr/en/aboutus/corporate-social-responsibility/hello-hope> adresinden alındı.

Unat, N. A. (2002). *Bitmeyen Göç*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Unhcr. (2017 19-Haziran). *Unhcr. 2017 12-Kasım Zorla Vatanından Olanlara Kimler Ev Sahipliği Yapıyor*: <http://www.unhcr.org/tr/ilk-bakista-rakamlar-2> adresinden alındı.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (2013). İstanbul: T.C. Resmi Gazete.

Yılmaz, E. S. (2015 5-Kasım). *Değişen Türkiye'de Adalet Perspektifinden Ekonomide Kadın*. Kadem Dergisi , 6-8.

Yılmaz, E. S. (2015). *Gender Justice In The Women's Movement, Turkish Policy Quarterly*. A New Momentum , 110.

Yılmaz, E. S. (2015 5-Kasım). *Sürdürülebilir Kalkınmada Kadın Faktörü*. A Better World , 3-10.

Yılmaz, H. (2014). *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler: İstanbul Örneği : Tespit, İhtiyaçlar ve Öneriler*. İstanbul: Mazlumder.

Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yasin, Y., & Elbek, O. (2015). *Sınır Siyasetinin Sıfır Noktası: Sağlık Hakkı, İnsanlık Sınırda*. İstanbul: Birikim Yayınları.

Yeni Asya. (2018 31-Ocak). *Suriyeliler En Çok Nerelelere Göçtü*. 2018 8-Şubat Yeni Asya: http://www.yeniasya.com.tr/dunya/suriyeliler-en-cok-nerelere-goctu_452605 adresinden alındı.

